

**TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI UYGULAMALARI VE
KAMUNUN KATILIM BANKACILIĞI'NDAKİ ROLÜ VE GİRİŞİMİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet GÜNEY

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Programı

TEMMUZ 2018

**TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI UYGULAMALARI VE
KAMUNUN KATILIM BANKACILIĞI'NDAKİ ROLÜ VE GİRİŞİMİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet GÜNEY

1303817154

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜZEL

Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 1303817154 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi Ahmet Güney ilgili yönetmeliklerin belirlediği tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulamaları ve Kamunun Katılım Bankacılığı'ndaki Rolü ve Girişiminin Değerlendirilmesi" başlıklı tezini, aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur. Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜZEL
Türk Hava Kurumu Üniversitesi

Kabul/Red

.....

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Kabul/Red

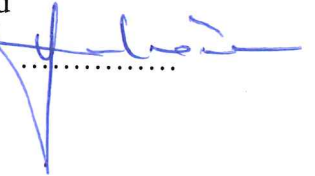

.....

: Doç. Dr. Yaşar KÖSE
Türk Hava Kurumu Üniversitesi

Kabul/Red

.....

: Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜZEL
Türk Hava Kurumu Üniversitesi

Kabul/Red

.....

Tez Savunma Tarihi: 17 Temmuz 2018

ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜZEL

Enstitü Müdürü

18./07./2018

.....

TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulamaları ve Kamunun Katılım Bankacılığı’ndaki Rolü ve Girişiminin Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan akademik etik ve kurallara aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/07/2018

Ahmet GÜNEY

ÖNSÖZ

Katılım Bankaları, kâr ve zarara ortaklık esası üzerine kurulu, İslamın öngörmüş olduğu prensiplere uygun olarak faaliyetlerini yürüten finans kurumlarıdır. Ülkemizde kamunun da bu sektöre katılması ile Katılım Bankalarının bankacılık sistemi içindeki yeri daha da artacak ve bu durum katılım bankacılığına ivme kazandıracaktır. Akademik çalışmalar ile bu bankaların özelliği, şeffaflığı, çalışma şekli daha iyi anlaşılacaktır. Bu çalışmamızda bu yönde önemli bir aşama olacağını düşünmekteyim.

Bu çalışmamda yoğun katkıları ve emeği olan hocam Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜZEL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Üzerimizde emeği olan, bize bu zamana kadar bilgileriyle, tecrübeleriyle yol gösteren, katkı sağlayan hocalarıma ve büyüklerime de ayrıca teşekkür ederim.

Yoğun çalışma temposu içerisinde bana manevi olarak yardımcı olan başta anne ve babam olmak üzere, kendilerine ayırmam gereken zamanı tez çalışmama ayırmış olmama sabır ile ve hoşgörüyle yaklaşan, beni teşvik eden, her anlamda desteğini esirgemeyen eşime ve ikizlerime teşekkür ederim.

Temmuz, 2018

Ahmet GÜNEY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ	3
1.1 Geçmişten Günümüze Para	3
1.1.1 Para Tanımı	3
1.1.2 Paranın Fonksiyonları	4
1.1.3 Paranın Özellikleri	4
1.2 Bankacılığın Tarihi Gelişimi	5
1.2.1 Banka Tanımı ve Bankacılık	6
1.2.2 Türkiye’de Bankacılık	7
1.2.3 Türkiye’de Bankaların Sınıflandırılması	11
1.2.3.1 Mevduat bankaları	14
1.2.3.2 Yatırım bankaları	15
1.2.3.3 Kalkınma bankaları	15
1.2.3.4 Katılım bankacılığı	16
1.2.4 Merkez Bankaları ve TCMB’nin Gelişimi	16
İKİNCİ BÖLÜM	20
2. KATILIM BANKACILIĞI VE KATILIM BANKACILIĞI UYGULAMALARI	20
2.1 Katılım Bankalarının Fikri Alt Yapısı	21
2.2 Dünya’da Katılım Bankacılığı	24
2.3 Türkiye’de Katılım Bankacılığı	34
2.3.1 Türkiye’de İlk Faizsiz Bankacılık Deneyimi: DESİYAB	36
2.3.2 Türkiye’de Katılım Bankacılığı Tarihi ve Gelişimi	36
2.3.3 Günümüzde Faaliyetlerini Sürdüren Katılım Bankaları	37
2.3.3.1 Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	37
2.3.3.2 Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	39
2.3.3.3 Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	40
2.3.3.4 Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	42
2.3.4 Katılım Bankacılığı Sisteminin Dayanağı	42
2.3.4.1 Dini nedenler	43
2.3.4.2 Faiz ve faizin olumsuz etkileri	43
2.3.4.3 Faizin olumsuzlukları	44
2.3.4.4 Faiz ile alakalı ayetler	45

2.3.4.5	Faiz ile alakalı hadisler.....	46
2.3.5	İslam’da Ticaret Kavramı	47
2.3.6	Ekonomik Nedenler	48
2.3.7	Toplumsal Nedenler	49
2.3.8	Politik Nedenler	50
2.4	Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri.....	51
2.4.1	Cari Hesaplar.....	51
2.4.2	Katılma (Yatırım) Hesapları	52
2.4.3	Tasarruf Hesapları	53
2.4.4	Kıymetli Maden Hesapları	54
2.4.5	Özel Fon Havuzları	55
2.5	Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri	55
2.5.1	Murabaha Yöntemi.....	56
2.5.2	Müdârebe (Mudaraba) Yöntemi (Emek Sermaye Ortaklığı)	57
2.5.3	Müşareke Yöntemi (Kar-Zarar Paylaşımı).....	58
2.5.4	İcâra (Leasing)	61
2.5.5	Selem.....	62
2.5.6	Karz-ı Hasen.....	62
2.5.7	Müsâkât, Müzârea ve Mugârase	63
2.5.8	İstisnâ (Siparişe Dayalı Satın Alma).....	64
2.5.9	Sukuk (Kira Sertifikası)	65
2.5.10	Teverruk (Uluslararası Murabaha).....	71
2.5.11	Komodite.....	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		73
3.	KAMU KATILIM BANKACILIĞI.....	73
3.1	Kamunun Katılım Bankacılığı Sektörüne Girmesini Gerektiren Sebepler	73
3.2	Dünyada Kamu Katılım Bankacılığı ve Kamunun Katılım Bankacılığına Etkileri	76
3.3	Türkiye’de Kamu Katılım Bankacılığı Fikri ve Kuruluş Süreci.....	78
3.3.1	Katılım Bankacılığının Öncelikli Dönüşüm Programına Alınması	79
3.3.2	Ziraat Katılım Bankasının Kurulması	80
3.3.3	Vakıf Katılım Bankasının Kurulması.....	82
3.4	Türkiye’deki Kamu Katılım Bankalarının Hedefleri.....	83
3.5	Kamu Katılım Bankacılığının Çalışma İlkeleri	85
3.6	Sektörün, Kamu Katılım Bankacılığından Beklentileri.....	87
3.7	Kamu Katılım ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılması	88
3.7.1	Kamunun Katılım Bankacılığı Sektörüne Girmesinin Değerlendirilmesi.....	88
3.7.1.1	Avantajları	88
3.7.1.2	Dezavantajları.....	90
3.7.2	Kamu Katılım Bankaları İle Katılım Bankalarının Finansal Tablolarının Karşılaştırılması.....	91
3.7.2.1	Toplam Aktiflerin Karşılaştırılması	91
3.7.2.2	Öz Varlıkların Karşılaştırılması	92
3.7.2.3	Toplanan fonların karşılaştırılması.....	94
3.7.2.4	Kullandırılan fonların karşılaştırılması	95
3.7.2.5	Kârlılık oranlarının karşılaştırılması	97
3.7.2.6	Takipteki alacaklarının karşılaştırılması	98

3.7.2.7	Personel sayısı ve şube sayısının karşılaştırılması	100
3.7.3	Kamu Katılım ve Katılım Bankalarının Ekonomik Yapısı ve İşleyişinin Değerlendirilmesi	101
SONUÇ VE ÖNERİLER		105
KAYNAKÇA		110
ÖZGEÇMİŞ		125

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1	: Türk bankacılık sistemi.....	9
Tablo 1.2	: Türk Bankacılık Sistemi.....	10
Tablo 1.3	: Türk bankacılık sistemi.....	11
Tablo 1.4	: Türkiye’deki bankalar	12
Tablo 1.5	: Toplam banka sayısı.....	14
Tablo 2.1	: Mısır’da kurulan tasarruf bankası müşteri sayısı ve ortalama mevduat tutarları	23
Tablo 2.2	: Dünyada İslami finans tarihi	24
Tablo 2.3	: Dünyada İslam finans sektörünün ülkelere göre dağılımı – ortalama büyüme ve varlık büyüklükleri	34
Tablo 2.4	: Başlangıcından 2005 yılına Türkiye’de katılım bankacılığı tarihi	35
Tablo 2.5	: 2006 yılından günümüze Türkiye’de katılım bankacılığı tarihi.....	35
Tablo 2.6	: Türkiye’deki katılım bankaları (1984-2018).....	37
Tablo 2.7	: Kuveyt Türk Katılım Bankası ortaklık yapısı	38
Tablo 2.8	: Kuveyt Türk Katılım Bankası temel finansal büyüklükler (Bin TL)	38
Tablo 2.9	: Albaraka Türk Katılım Bankası ortaklık yapısı	39
Tablo 2.10	: Albaraka Türk başlıca finansal büyüklükler (Bin TL).....	40
Tablo 2.11	: Türkiye Finans Katılım Bankası ortaklık yapısı	41
Tablo 2.12	: Türkiye Finans başlıca finansal büyüklükler (Bin TL).....	41
Tablo 2.13	: Onuncu kalkınma planında 4 nolu politika, azalan müşareke eylem planı	61
Tablo 2.14	: Sukuk, bono ve hisse senetlerinin karşılaştırılması	66
Tablo 2.15	: 2010-2017 yılları arasındaki toplam sukuk ihraçları (Bin TL)	70
Tablo 3.1	: Onuncu kalkınma planında 3. performans göstergesi kapsamında, 7. bileşeninde, 3 politika kamu katılım bankası kurulması hakkında (85. madde).....	80
Tablo 3.2	: Ziraat Katılım Bankası A.Ş. ortaklık yapısı ve pay oranları (Ziraat, 2018/b).	81
Tablo 3.3	: Ziraat Katılım Bankası A.Ş.’nin finansal büyüklükleri (Aralık 2017), (Bin TL. %).....	81
Tablo 3.4	: Vakıf Katılım Bankası A.Ş. ortaklık yapısı ve pay oranları.	82
Tablo 3.5	: Vakıf Katılım Bankası A.Ş. başlıca finansal büyüklükleri (Aralık 2017), (Bin TL.)	83
Tablo 3.6	: Onuncu kalkınma planında 3. Performans göstergesi kapsamında, 7. Bileşeninde, 4. Politika	85
Tablo 3.7	: Katılım bankaları mevduat harici kaynaklar (Bin TL) (2017 3. Dönem).....	89
Tablo 3.8	: Katılım bankaları aktifleri ve oranları (Bin TL), (Aralık 2017).	91

Tablo 3.9 : Katılım bankaları öz varlık ve oranları (Bin TL) (Aralık 2017).	92
Tablo 3.10 : Katılım bankaları toplanan fonlar toplamı ve oranları (Bin TL), (Aralık 2017).....	94
Tablo 3.11 : Katılım bankaları kullandırılan fonlar toplamı ve oranları (Bin TL), (Aralık 2017).....	96
Tablo 3.12 : Katılım bankaları kâr tutarları ve oranları (Bin TL) (Aralık 2017)	97
Tablo 3.13 : Katılım bankaları takipteki krediler ve oranları (Bin TL).....	99
Tablo 3.14 : Katılım bankaları personel sayısı (Aralık 2017)	100
Tablo 3.15 : Katılım bankaları şube sayısı (Aralık 2017)	101
Tablo 3.16 : Katılım bankaları sektörü başlıca finansal büyüklükleri ve oranlar (Mio TL), (Aralık 2017)	103

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 : İslamî finans, bankacılık varlıklarının dağılımı, 2020 beklentisi ve bileşik ortalama büyüme (milyar dolar) GIFR, (2017).	20
Şekil 2.2 : Bes, otomatik katılım tercihleri (Milyon TL). ve Bes, faizsiz fonlar pazar payı (%)	54
Şekil 2.3 : İslami finansal aktiflerin genel dağılımı (2016).....	56
Şekil 2.4 : Müşareke sözleşme örneği.....	59
Şekil 2.5 : Mudaraba sukuk işleyişi	68
Şekil 2.6 : Muşaraka (kâr-zarar paylaşımı). Sukuk işleyiş şeması.....	69
Şekil 2.7 : İcara sukuk işleyişi.....	70
Şekil 3.2 : Katılım bankaları aktifler toplamı oranları (%), (2016/2017 Dönemi)	92
Şekil 3.3 : Katılım bankaları öz varlıklar toplamı oranları (%), (2016/2017 Dönemi).	93
Şekil 3.4 : Katılım bankaları toplanan fonlar oranı (%), (2016/2017 Dönemi)	95
Şekil 3.5 : Katılım bankaları kullandırılan fonlar oranı oranları (Bin TL), (Aralık 2017).....	96
Şekil 3.6 : Katılım bankaları kârlılık oranları (%), (2016/2017 Dönemi).....	98
Şekil 3.7 : Katılım bankaları tasfiye olunacak alacaklar oranları (%), (2016/2017 Dönemi).....	99

KISALTMALAR

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu).
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BİSB	: Bahreyn İslami Bankası
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DEF	: Dünya İslami Ekonomi Forumu
DESİYAB	: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
EKO	: Ekovitrin
GIFR	: The Global Institute of Forensic Research (Uluslararası İslami Finans Sektörü Raporu)
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
FİN	: Finans
İDB	: İslam Kalkınma Bankası
İFM	: İstanbul Finans Merkezi
İFMKK	: İstanbul Finans Merkezi Koordinasyon Kurulu
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KA	: Kalkınma
KB	: Kalkınma Bakanlığı
KFH	: Kuveyt Finans Evi
MENA	: Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri
MEVZ	: Mevzuat
NCB	: The National Commercial Bank
ÖDP	: Öncelikli Dönüşüm Programları
RG	: Resmi Gazete
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPV	: Özel Proje Ortak Girişimi
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TKB	: Türkiye Katılım Bankalar Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

ÖZET

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI UYGULAMALARI VE KAMUNUN KATILIM BANKACILIĞI'NDAKİ RÖLÜ VE GİRİŞİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

GÜNEY, Ahmet

Yüksek Lisans, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜZEL

Temmuz 2018, 125 Sayfa

Dünyadaki ekonomik sistem genel olarak faize dayalıdır. İslami inanış faizi yasaklamış olduğundan faize duyarlı kesimler faizsiz finans ve bankacılık ürünlerini tercih etmektedirler. Ülkemizde de halihazırda faizsiz çalışan bankacılık kurumları bulunmaktadır. Ancak ülkemizde katılım bankacılığının geçmişi çok eski olmayıp ağırlıklı olarak 1980’li yıllardan sonra kurulmaya başlanmıştır. Günümüze kadar, katılım bankaları finans sistemine entegre olmuşlardır. Bugün katılım bankacılığının Türk bankacılık sektöründeki payı yüzde beşe yakındır. Devlet İslami bankacılığının Türk finans sektöründeki ağırlığını artırmak amacıyla bu alana girme kararı almış ve bu yönde iki kamu katılım bankası kurulmuştur. Devletimiz de “Öncelikli Dönüşüm Programı” kapsamında alınan karar uyarınca, mevduat bankacılığı yanında kamunun da katılım bankacılığına dahil edilmesi ve katılım bankalarının desteklenmesi yönünde karar almıştır. Bu çalışmada kamunun bu alana girme nedenleri incelenmiş kamunun bu alanda faaliyet göstermesinin İslami bankacılığının gelişmesinde önemli katkıları olacağı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Türk Bankacılık Sistemi, Katılım Bankacılığı, Kamu Katılım Bankacılığı.

ABSTRACT

PARTICIPATION BANKING IN TURKEY AND EVALUATION OF THE ROLE OF STATE AND ITS ATTEMPT IN SECTOR

GÜNEY, Ahmet

Master, Department of Management

Thesis Supervisor: Assit. Prof. Dr. Adnan GÜZEL

July 2018, 125 Page.

The economic system in the world is generally based on interest. Since Islamic belief is forbidden the interest, the people who have interest sensitive prefer interest-free finance and banking products. In our country, there are also banking institutions that are currently without interest. However, in our country, the history of participation banking is not very old, but started to be established mainly after 1980's. As today, participation banks have integrated into the financial system. Today, the share of participation banking in the Turkish banking sector is close to five percent. In order to increase the weight of Islamic banking in the Turkish financial sector, government took a decision to enter this area and two public participation banks were established in this direction. In accordance with the decision taken within the scope of the "Priority Transformation Program", our government decided to include the bank as well as deposit banking in the participation banking and to support the participation banks. In this study, it was determined that the reasons why the public entered this area were important contributions to the development of Islamic banking.

Keywords: Banking, Turkish Banking System, Participation Banking, State Participation Banking.

GİRİŞ

Finans ve Bankacılık sektörü, insanların hem kurumsal hem de bireysel anlamda Finansal ihtiyaçlarını karşıladığından ve fon akışını sağladığından, her dönemde önemini korumuştur. Şirketlerin faaliyet alanlarını geliştirmeleri için nakdi ve gayri nakdi olarak fona ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca bireyler ekonomik sisteme dahil etmedikleri atıl birikimlerini güvenli bir yerde bulundurmak isterler. Bankalar bu konuda da fon sahipleri için iyi bir alternatif oluşturmaktadırlar.

Katılım Bankacılığı dünyada 1960'lı yıllarda Mısır'da Nasr tarafından bir kasabada kurulmuştur. Devamında 1970'li yıllardan itibaren değişime uğrayarak günümüze kadar faaliyetlerini artırarak sürdürmektedirler. Günümüzde ise Müslüman ülkelerden ayrı olarak, Müslümanların yaygın olarak yaşadığı diğer ülkelerde de Katılım Bankacılığı yaygınlaşmaktadır. Hatta gelişmiş olan bazı ülkelerin, körfez ülkelerindeki mevcut sermayeyi kendi ülkelerine çekmek için, ülkelerini İslami finans merkezi yapma konusunda ciddi çalışmalar yapmaktadırlar.

Türkiye'de ise Katılım Bankacılığı fikri ve ilk deneyimi yurt dışında çalışan işçilerin ortaklığı ile kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESIYAB) ile denenmiştir. Yabancı sermayenin 1980'li yıllarda ülkemizde önem kazanması ile birlikte, yabancı sermayenin önünü açmak ve birikimlerini artırmak için körfez bölgesindeki Arap ülkelerinin döviz rezervinin ülkemize girişi hedeflenmiştir. Sonrasında “Özel Finans Kurumu” olarak faizsiz sistemde kurulan ilk bankalar finansal sisteme dahil olmuşlardır. Sonraki süreçte ÖFK'lar 1999 ve 2001 yılında mevzuatta düzenleme yapılarak Bankalar Kanununa dahil edilmiştir. Bunun sonucunda diğer bankalarla birlikte Katılım Bankaları da eşit haklara sahip olmuştur. 2005 yılında ise Özel Finans Kurumu ifadesinin hem ülkemizde hem de uluslararası finans çevrelerinde banka gibi algılanmaması nedeniyle ÖFK'ların ismi “Katılım Bankası” olarak değiştirilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda hem dünyada hem de Türkiye'de katılım bankaları daha hızlı gelişmeye başlamış ve diğer ticari bankalar ile

rekabet edebilecek konuma gelmişlerdir. Günümüzde katılım bankaları faize karşı duyarlı insanlar için iyi bir alternatif oluşturmuşlardır.

Katılım Bankaları çeşitli yöntemlerle bankacılık faaliyeti yapmakta fon kullandırma, mal, ürün vs., menkul alım satımı olarak işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Yine finansal kiralama, ticaret ve ortaklık yöntemleri ile fon sağlayan ayrıca diğer fon kullandırma yöntemlerini de yapan finansal kuruluşlardır. Özellikle Katılım Bankacılığı Mevduat Bankalarından farklı olarak üretimi öncelik haline getiren, mevzuatta kâr, zarar yöntemini kullanan bir yapı içindedir.

Ülkemizde devletin kamu katılım bankacılığına dahil olması ile birlikte yeni bir süreç başlamıştır. Bu şekilde sektöre yeni oyuncuların katılması hem sektörün gelişimine katkı yapmış hem de artan şube sayısı ile personel istihdamının da artmasını sağlamıştır. Kamu katılım bankacılığını devletin desteklemesi, katılım bankacılığının ülkemizde geliştirilmesi, halka tanıtılması ve ürün çeşitliliğini artıracak politikaların oluşmasını teşvik etmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde; bankacılığın ana unsuru olan para, bankacılık ve Türkiye’de bankacılık konusu incelenmekte, banka türleri hakkında bilgi verilmektedir.

Çalışmanın ikinci kısmında; katılım bankacılığının doğuşu, dünyada katılım bankacılığı ülke bazlı olarak değerlendirilmektedir. Devamında Türkiye’deki ilk katılım bankacılığı örnekleri ile başlanıp günümüze kadar olan süreçten bahsedilmektedir. Yine ikinci bölümde katılım bankacılığını sağlayan süreçlerden bahsedilmekte, sonrasında katılım bankalarının fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri incelenmektedir.

Üçüncü kısımda ise kamunun sektöre girme sebepleri ve dünyadaki örneklerinden bahsedildikten sonra Türkiye’de kuruluş süreci ve iki kamu katılım bankasına değinilmektedir. Devamında Türkiye’de kamu katılım bankacılık hedefleri, çalışma ilkeleri ve kamu katılım bankacılığından beklentilere değinilmektedir. Üçüncü kısmın son bölümünde kamu katılım ile diğer katılım bankalar karşılaştırılmakta, görüş ve önerilere yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

1.1 Geçmişten Günümüze Para

Para icat edildiği günden beri tarihsel süreç içerisinde her dönem önemini artırmakta ve hayatımızda önceliğini devam ettirmektedir. Zamanla şekil olarak değişikliğe uğrasa bile ekonomik hayatın içerisinde bulunmaya devam etmektedir ve etmeye de devam edecektir.

1.1.1 Para Tanımı

Para, “satın alma gücünü herhangi bir zamandan başka bir zamana aktarmak için kullanılabilen bir varlık” olmak üzere değer saklama aracıdır. Paranın olmadığı ekonomilerde insanlar, servetlerini mal cinsinden tutmakta, parasal ekonomilerde insanlar servetlerini para cinsinden tutmayı tercih etmektedirler (Güzel, 2018: 7).

Muhasebenin türdeşlik sistemine bağlı, ortaklaşa bir kıymet ölçüsü ve hesap değeri olan, hesaplama eylemini sağlayan, saklama, değiş, tokuş, hak bölüşümü, tasarruf gibi işlevleri olan ve devletçe veya devletin yetkilendirdiği kuruluşlar tarafından bastırılan, üzerinde saymaca ifadelerin olduğu yazılmış kâğıt ya da metalden üretilmiş; geçerliliğini devlet erkinden, gücünden alan, kolay taşınabilen bir ödeme aracıdır. Para yerine geçebilen ve aynı fonksiyonları gören nesnelerin tamamı da para sayılmaktadır (Yazıcı, 1999: 19).

İslam’da ise paranın, para getirmesi yani faiz oluşturması yasaktır. Bunun sonucunda kapitalizmin ana kaynağı olan faiz kurutulmuş olmaktadır. Ancak paranın yastık altında tutulması, çalışmadan alıkonulması da uygun görülmemektedir. Zira paranın atıl tutulması bu yönüyle potansiyel faiz ortamını oluşturmaktadır (Karakoç, 1967:45).

Materyalizm düşüncesinde; madde aşırı yüceltmeye çalışılırken para da madde gibi düşünülmektedir. İslam ise paranın yüceltilmesini değil insanlığın hizmetine sunulmasını, bir araç olarak kullanılması tavsiye etmektedir (İsmail, 1996:62).

Birleşik Krallıkta; paranın insanları etkileyebilme gücü ile ilgili, 1948 tarihli Bankalar Kanunu için parlamentoda yapılan bir tartışmada; “paranın, aşktan daha ziyade insanların aklını başından alan meta”, olduğu vurgulanmıştır (Marks, 1974:55).

1.1.2 Paranın Fonksiyonları

Paranın geleneksel olarak üç fonksiyonu bulunmaktadır. Birincisi, paranın hesap birimi ve değer ölçüsü olması, ikincisi ise, mübadele aracı olmasıdır. Üçüncüsü ise değer, kıymet, servet saklama aracı olmasıdır. Ayrıca, paranın faaliyetleri engelleyici, teşvik edici, gelirleri yeniden dağıtım aracı olması, şahısların toplumda güçlü olmasını sağlama gibi ikincil fonksiyonlarından da söz edilebilir (Güzel, 2018: 9), (Ekonomi, 1991:259).

1.1.3 Paranın Özellikleri

Paranın özelliklerini ise genel kabul görmesi, taşınabilir olması, bölünebilir olması, taklit edilmesinin güç olması, homojen olması ve dayanıklı olması olarak sıralamamız mümkündür (Güzel, 2018: 9).

Genel kabul görmesi; bir varlığın para olarak kabul görmesi için toplumun geneli tarafından değişime aracılık etme konusunda kabul görmesi gerekmektedir

Taşınabilir olması; insanlar parayı transfer ederken zorluklar yaşamaması gerekmektedir.

Bölünebilir olması; paranın işlemlere kolaylıkla aracılık edebilmesi için ve farklı miktarlarda alımı kolay biçimde yapılabilmesi için bölünebilir olması gerekmektedir.

Taklit edilmesinin güç olması; bir varlığın para olarak değerini koruyabilmesi için taklit edilmesi güç olmalıdır.

Homojen olması; Bir varlığın para olarak kabul görmesi için kalite farkının olmaması gerekir. Örneğin tuz para olarak kullanılsaydı, farklı kalitede tuzlar bulunduğu için bir mala karşılık gelen tuz miktarını belirlemek zor olacaktır.

Dayanıklı olması; bir varlığın para olarak kabul görebilmesi için fiziksel olarak dayanıklı olması gerekir. Örneğin, patates para olarak kullanılsaydı bir süre sonra çürüyecek ve para olma özelliğini yitirecektir (Güzel, 2018: 9).

Katılım bankacılığı sisteminde ise para; ticari bir ürün benzeri bir alım satım söz konusu değildir. Bundan dolayı kaynak toplama işi yaparken katılım bankaları hesap sahipleriyle birlikte kâr zarar ortaklığı yapmakta, kaynak kullandırımı yaparken ise kiralama, vadeli satış ve kâr zarar ortaklığına bağlı işlemler yapmaktadırlar (Deran. ve Özulucan. 2009:94).

1.2 Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Faizsiz sistemde kurulan ilk bankacılık uygulamaları M.Ö 2123-2081 döneminde Babil’de bulunan Hammurabi zamanına dayanmaktadır. Hammurabi yasalarında bulunan 100-107. kısmında ikrazın, kredilendirmenin, borç vermenin ne şekilde olacağı açıklanmıştır (Akın, 1986:110).

İlk ticaret değiş, tokuş ile başlamıştır. Bu süreç M.Ö.35.000-12.000 arası dönemini kapsamaktadır. Zamanla malın mal ile değişimi olan takasın yerini bazı nesneler almış, bunlar para yerine kullanılmıştır. Bir dönem, takasın, nesnelerin yerine çakıl taşları kullanılmış, çakıl taşlarının büyüklüklerine göre farklı sayısal değerler belirlenmiştir. Yazının icadı da hep bu dönüşümler sonrası olmaktadır (İldız, 2013:7 - 18).

M.Ö. 5. yüzyılda ticarete, sikke kullanılmaya başlanmıştır. Belli bir zaman sonra kiliseler banka niteliğinde para çıkaran ekonomik birim halini almışlardır. Bu dönemde bankerliğin sektör halini almaya, kendilerine ait ekonomik ölçü aletleri, borç ve faiz düzenlemeleri yapmaya başladıkları yine kayıtlarda bulunmaktadır (İldız, 2013:63).

M.Ö. 4. yüzyılda bankalarda görevli sikke kontrolcöleri, veznedarlar, muhasebeciler bulunmaktadır. M.Ö. 84 yılına gelindiğinde ise artık devletler de vergi gelirleri ile yükümlölüklerini yerine getiremeyince yüksek faizle borçlanmaya başlamışlardır. Yine devletlerin harcamalarını finanse edebilmek için, fetihler aracılığıyla elde etmiş oldukları ganimet ve gelirleri veya madencilik yoluyla toplanan gelirleri yeterli olmayınca finansmana ihtiyaç duymuşlar, bu finans ihtiyacını da borçlanarak temin etmişlerdir. Atina’da bankacılık sistemini tehdit eden, ekonomik krizler sonucu çok sayıda iflas gerçekleşmiş, bunun sonucunda bankalar kapanmış,

devamında bankerler, Roma’da kurumsal olarak kendilerini güvenceye almaya çalışmak için bankerlik birliklerini kurmuşlardır (İldız, 2013:86-92-219-304).

Orta çağ döneminde ise Avrupa’da ruhban sınıfının olumsuz etkisi ve savaşlar nedeniyle bankacılık pek gelişim gösterememiştir. Bankacılığın Avrupa’da bu dönemde gelişim göstermemesinin önemli sebeplerinden biri de ruhbanların kredi işlemleri ve faizi yasaklamaları olmuştur.

Ancak, bu yasaklara rağmen ülkeler arası ticaretin gelişimi ve yeni deniz yollarının keşfi, özellikle Cenevre, Floransa ve Venedik gibi şehirlerde bankacılığın gelişmesinde etkili olmuştur. Avrupa’da 12. - 14. yüzyıllarında fuarlar, panayırlar günümüz bankacılık sisteminin ana omurgasını oluşturmaktadırlar. Amsterdam Bankasının 1609 yılında Avrupa’da kurulmasıyla çağdaş bankacılık anlayışı başlamıştır. İngiltere’de 1694 yılında ise Merkez Bankası’nın faaliyetlerine başlamasıyla merkez bankacılığı ve 1913 yılında ise, Federal Rezerv olarak adlandırılan Merkez Bankasının Amerika’da kurulmasıyla birlikte günümüzün modern bankacılığının temelleri oluşmuştur (Tarlan, 1992’den Akt. Sümer, 2016:487).

1.2.1 Banka Tanımı ve Bankacılık

Banka terimini; İtalyanca, “banco” kelimesinden gelmektedir (Ergin, 1973: 1-92).

Günümüzde ekonomik ve ticari alanda önemli bir konumda olan banka; para, sermaye, kredi vb. her nevi finansal işlemlerin yapıldığı, düzenlendiği tüzel veya özel şahısların, işletme sahiplerinin ve devletlerin her türden finansal işlemlerinin yürütüldüğü, ihtiyaçlarının karşılandığı ekonomik kurum ve kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Kocaimamoğlu, 1980:69).

Bankacılığın ana omurgası olan mali sistem ise; mali araçlar, piyasalar ve mali kurumlardan oluşmaktadır. Yatırımların ve tasarrufların farklı birimler aracılığıyla ekonomiye aktarılması bu ekonomik sistem aracılığıyla olmaktadır. Bu ekonomik sistemin en önemli birimini de bankalar oluşturmaktadır (Büyükdenez, 1991:51).

Bankalar, öncelikli olarak kredi işlemleri yapan kuruluşlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani bankalar, para almak ve borç para verme isteğinde olanların oluşturduğu finans sistemidir. Parasını kiraya veren bu fon sahipleri, başkalarına devrettikleri bu paralardan dolayı belli bir ücret aldıkları gibi, parasını kiraya verenlere ise belli bir ücret ödemektedirler. Bankalar da bu sistem organizasyonunu, net faiz

marjı veya ücret ve komisyon geliri olarak yapan kuruluşlar olduklarından, onlar da yapmış oldukları hizmetin karşılığını almaktadırlar.

İlk zamanlar şahıslar vasıtasıyla yapılan bu hizmetler, devletin işe müdahil olmasıyla modern diyebileceğimiz bankacılık oluşmaya başlamaktadır. Bu bankalar para alım satım işleminden başka hizmetler de yapmaktadırlar. Bankalar, paranın mübadele fonksiyonunu oluşturmalarından dolayı ve yine kaydi ve nakdi paranın menşeyini oluşturdıklarından önemli kuruluşlar haline gelmektedirler (Cillov, 1962:398).

Bankacılık sisteminde işlem yapılabilmesi için ise öncelikli olarak her müşterinin mutlaka bir şubesi bulunması gerekmektedir. İlk hesabını açmış olduğu şube, müşterinin ana şubesi olarak ifade edilmektedir. Banka müşterisi ana şubesi dışında diğer şubelerden, ATM, alternatif dağıtım kanalları, internet vb. işlem yapabilmektedir. Kendi şubesi haricindeki işlemler için banka ayrıca ücret talebinde bulunabilmektedir (Gündebahar, 2016: 84-85).

1.2.2 Türkiye’de Bankacılık

Avrupa’da ilk defa Palermo’da 1416 yılında kullanılan çek, asırlar önce Selçuklularda kullanılmaktaydı. Sermaye, çek vasıtasıyla merkezden merkeze rahatlıkla aktarılmakta ve yine aynı tarihte yüzde 3 fark alınarak paralar yıpranınca değiştirilmekte idi. Kâğıt para, altın ve gümüş miktarlarına göre basılmaktadır. Rusya’da para 17. yüzyıla kadar basılmamış olmasına rağmen Selçuklularda çok daha önce kâğıt, gümüş ve altın para kullanılmakta ancak ülke dışına çıkışına izin verilmemektedir (Sevinç,1978:23-24).

Osmanlı 15. yüzyılda Selçuklular ve İlhanlıları örnek alarak, ticaret ve kent merkezleri ile büyük maden yakınlarına darphane kurdurup paranın tedavül alanını genişletmeyi amaçlamışlardır.

Osmanlı Devleti döneminde gümüş ve altın paralar tedavülde bulunmakta, 1840 yılında ise 23 yıl tedavülde kalacak olan ilk kâğıt para piyasaya çıkarılmıştır. Osmanlı Devleti 1863 yılında altına çevrilebilen banknot çıkarmıştır. Birinci Dünya Savaşında ise muayyen, bilinen bir özelliği olan kâğıt parayı tedavüle çıkarmıştır. Devamında bütünüyle karşılıksız kalacak olan devlet kaimesi adındaki banknotlar, 1931 yılında kurulacak olan Merkez Bankasına devredilmekte bir kısmı hazine tarafından itfa

edilmektedir. Osmanlı piyasalarında maden sıkıntısı çekildiği de tarihi kayıtlarda bulunmaktadır (Pamuk, 2017:31-33).

Osmanlı Bankası kapitülasyonların tanıdığı imtiyazlarla, devletin resmi bankası gibi işlem görmekte buna mukabil para çıkarma yetkisi bile bu yabancı bankaya verilmektedir (Yetis, 2016:110), (Cillov, 1962:400).

İkinci Dünya Savaşının neden olduğu koşullar sonucunda ise; miktarı birden artış göstermekte, tedavüldeki para 1946 yılına gelindiğinde 937 Milyon Liraya ulaşmaktadır. Harp zamanında piyasaya zaruretlerden dolayı karşılıksız para sürülmesi enflasyonun oluşmasına sebep olmaktadır (Cillov, 1962:390-392), (Wick, R., ve Oswald, G. 1958:70-71).

Ülkemizde ilk banka 1847 yılında İstanbul Bankası adıyla kurulmuştur. Öncesinde bu işlemleri Galata Bankerleri yapmaktaydı. Ancak İstanbul Bankası uzun süre faaliyet gösterememiş ve 1952 yılında faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. Osmanlı Bankası ise 1863 yılında kurulmuştur. Yerli sermaye ile bankalar ise 1867'den itibaren kurulmaya başlamıştır. Fakat yabancıların yanında yerli olanların korunması için günümüzde olduğu gibi yerli bankacılığın güçlendirilmesi ve kanuni güvence altına alınması için devletin kanatlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Kültürel kodlarımıza çok uymadığından, milli bankacılıkta istenilen aşamaya gelineemediği kayıt altına alınmaktadır (Yetis, 2016:110).

Devletin bankacılığı teşviki ile 1888 yılında kurulmuş olan ilk banka Ziraat Bankası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu banka özellikle çiftçiye kaynak sağlama yanında diğer bankacılık işlemlerini de yapmaktadır. Yine aynı dönemde Tarım Kredi Kooperatifi aracılığıyla yardımlarını geniş bir kitleye ulaştırmıştır.

Yine, 1924 yılına gelindiğinde 20 adet banka faaliyetlerine devam etmektedir. Merkez Bankası sonrası Emlak Kredi Bankası, Sümerbank, İller Bankası ve ayrıca Halk Bankası devletin öncülüğünde en büyük sermayeye sahip İş Bankası ise özel teşebbüs yardımıyla kurulmuştur (Yetis, 2016:110), (Cillov, 1962:400).

Türk Sanayi ve Maadin Bankası 1925'de, devletin sanayi kollarında özellikle Birinci Sanayi Planı sonrası önemli görevler üstlenen Sümerbank ise 1933 yılında kurulmuştur (Cillov, 1962:400).

Mahalli belediyelerin ihtiyaçlarını karşılamak için ise 1933'de günümüzdeki adı İller Bankası olan Belediyeler Bankası kurulmuştur. 1935 yılına gelindiğinde ise maden alanındaki yatırımları desteklemek amacıyla Etibank kurulmuştur. Küçük esnafın kredi ihtiyacını karşılamak üzere 1938'de Halk Sandıkları ve Halk Bankası faaliyette bulunmaktadır. Denizciliğin geliştirilmesi ve finanse edilmesi için 1952

yılında ise Denizcilik Bankası faaliyetine başlamaktadır. Devletin birçok alanda bankacılık sektörüne girmesiyle, hem birçok sınai kuruluşların ve büyük iş kollarının kurulmasını sağlamış hem de mali piyasaların oluşmasına yardımcı olunmuştur. Ayrıca devlet bankacılığını küçük esnafa, köylüye, çiftçiye ulaştırarak özel teşebbüsün de önü açılmıştır (Pamuk, 2017:52-53).

Özel sermayeli bankaların kâr ve performanslarının, 1998 - 1999 yıllarına geldiğimizde ise kamu bankalarının kâr ve performanslarının altında olmasının nedeni olarak o dönemde TMSF'ye devredilen, sorunlu bankaların etkisi olduğu gözlemlenmektedir (Önal, ve Sevimeser, 2006:302).

Yaşanan kriz ile birlikte Kasım 2000 tarihinde, faiz oranlarının aşırı yükselmesi, aşırı gecelik borçlanma talebinden dolayı TMSF kapsamındaki bankalar ve kamu bankaları olmak üzere bankacılık sektörünün mali yapısında bozulmalar olmuştur. Dalgalı kura geçildiği Şubat 2001 tarihinde, faiz riski ve likitide sorununa ilave olarak Şubat krizi ile birlikte kur riskinden dolayı bankacılık sektörü, bu kayıplarla karşı karşıya kalmıştır (Kaya, 2014:54).

Makro ekonomik değişiklikler ve bankacılık sektöründeki 2002-2007 yılları arasında olumlu mali gelişmelerden dolayı büyüme yüksek bir seyir göstermiş, enflasyon tek haneye düşürülmüş, kişi başı milli gelir artış göstermiş ve bu olumlu gelişmeler sonucunda bu döneme yeniden yapılandırma dönemi denilmiştir (TBB, 2008:1-20).

Bankacılık tarihinde 2018 yılına gelindiğinde ise 52 bankaya ulaşıldığı gözlemlenmektedir (TBB, 2018).

Tablo 1.1: Türk bankacılık sistemi (Öz Kaynak) 2012-2017 (Bin TL) (TBB, 2018/b), (BDDK, 2018/a).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Öz kaynaklar	174.563.417	184.892.217	222.331.543	251.613.646	288.788.999	345.030.883
Mevduat bankaları	157.553.013	165.954.392	201.116.452	228.143.796	262.502.804	314.518.744
Kamu	41.408.599	45.128.773	59.847.836	67.738.160	78.938.095	95.644.385
Özel	92.325.273	94.518.781	110.505.609	93.927.925	106.118.115	128.835.459
Fon	615.613	615.305	602.567	600.553	666.090	642.959
Yabancı	23.203.528	25.691.533	30.160.440	65.877.158	76.780.503	89.395.941
Kalkınma ve yatırım bankaları	17.010.404	18.937.825	21.215.091	23.469.850	26.286.195	30.512.139

Görüldüğü üzere Tablo 1.1’de, 2012-2017 arasında özel sermayeli bankaların 2017 yılı itibariyle, 128.835.459.000. TL tutar ile kamu bankalarından daha yüksek tutarda öz kaynaklara sahip olduğu görülmektedir. Yabancı bankalar ise 2017 yılı itibariyle 89.359.941.000. TL öz kaynak ile özel ve kamu bankalarından sonra üçüncü olarak öz kaynak büyüklüğüne ulaşmaktadırlar. Fona devredilen bankalar hariç diğer bankaların tamamında istikrarlı olarak her yıl öz kaynaklarda artış gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 1.2: Türk Bankacılık Sistemi (Kârlılık) 2012-2017 (Bin TL) (TBB, 2018/b), (BDDK, 2018/a).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Cari Yıl Kârı	22.606.566	23.613.342	24.466.169	25.644.295	36.423.822	47.083.488
Mevduat bankaları	21.539.306	22.473.327	22.927.169	23.889.131	34.223.519	44.158.229
Kamu	6.705.719	7.666.456	8.009.550	9.407.892	11.837.727	15.388.966
Özel	12.277.627	13.238.715	12.668.657	9.154.058	13.526.876	16.474.908
Fon	37.185	36.399	23.754	21.284	88.238	67.234
Yabancı	2.518.775	1.531.757	2.225.208	5.305.897	8.770.678	12.227.121
Kalkınma ve yatırım bankaları	1.067.260	1.140.015	1.539.000	1.755.164	2.200.303	2.925.259

Özel sermayeli bankaların 2017 yılı itibariyle, 16.474.908.000. TL tutar ile kamu bankalarından daha yüksek tutarda kâr elde etmiş olduğu tablo 1.2’de görülmektedir. Yabancı bankalar ise 2017 yılı itibariyle 12.227.121.000. TL kâr ile özel ve kamu bankalarından sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Kamu bankalarının her yıl istikrarlı bir şekilde düzenli kâr artışı sağlamakta oldukları dikkat çekmektedir.

Kamu bankalarının gelişimi incelendiğinde; 1954 yılında 14 olan kamu sermayeli mevduat bankalarının sayısının 2001 yılında üçe düştüğü görülmektedir. Günümüzde Türkiye Halk Bankası, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve Türkiye Vakıflar Bankası’nın yanı sıra 2015 yılında kurulan Ziraat Katılım Bankası ve 2016

yılında da Vakıf Katılım Bankası'nın eklenmesiyle toplam kamuya ait 5 banka faaliyetine devam etmektedir (Arslan, ve Bora, 2017:28).

Tablo 1.3: Türk bankacılık sistemi (Toplam Aktifler) 2012-2017 (Bin TL) (BDDK.2018/a).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Toplam Aktif	1.370.690,10	1.732.400,83	1.994.328,52	2.357.431,99	2.731.036,70	3.257.842,40
Mevduat	1.247.653,13	1.566.190,40	1.805.437,99	2.130.600,52	2.455.365,62	2.922.703,53
Katılım	70.279,38	96.074,73	104.319,07	120.182,94	132.873,84	160.136,50
Kalkınma ve Yatırım	52.757,59	70.135,69	84.571,46	106.648,54	142.797,24	175.002,38
Yerli Özel	727.196,21	878.159,34	987.157,64	888.382,92	1.004.352,88	1.173.034,48
Kamu	412.252,47	532.944,69	623.767,44	753.813,09	923.700,47	1.171.494,36
Yabancı	231.241,42	321.296,80	383.403,44	715.235,98	802.983,35	913.313,57

Türkiye’de bulunan bankaların toplam aktifleri tablo 1.3’de, 2017 yıl sonu itibariyle 3.257.842 Milyon TL seviyesine ulaşmıştır. Toplam aktiflerde en büyük pay mevduat bankalarına ait olup, 2017 yılı sonu itibariyle 2.922.703 Milyon TL tutara yükselmiştir.

1.2.3 Türkiye’de Bankaların Sınıflandırılması

Günümüzde banka çeşitleri ise; Türk bankacılık sisteminde bulunan bankalar faaliyet alanlarına bağlı olarak ticari bankalar, merkez bankası, kalkınma bankaları, yatırım bankaları ve katılım bankaları olarak beş çeşit banka bulunmaktadır. Ayrıca, 5411 Sayılı (Kanun Nolu) Bankacılık Kanununda, 3. Maddede, banka çeşitlerini; mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere 3 kategoride sıralamıştır (Güney, 2012:4), (BDDK, 2015/a).

Tablo 1.4: Türkiye’deki bankalar (30.05.2018 tarihi itibariyle gruplar bazında, banka ve bankaların şube sayıları) (TBB, 2018/c).

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube*	Yurtdışı Şube*
Türkiye Bankacılık Sistemi	47	10461	68
Mevduat Bankaları	34	10411	68
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3682	30
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-	1759	21
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-	969	6
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	-	954	3
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9	3989	28
Adabank A.Ş.	-	1	0
Akbank T.A.Ş.	-	800	1
Anadolu Bank A.Ş.	-	112	0
Fibabanka A.Ş.	-	83	0
Şekerbank T.A.Ş.	-	273	0
Turkish Bank A.Ş.	-	13	0
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-	500	4
Türkiye İş Bankası A.Ş.	-	1342	22
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	-	865	1
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	1	1	0
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	-	1	0
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	2739	10
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	16	2732	10
Alternatifbank A.Ş.	-	53	0
Arap Türk Bankası A.Ş.	-	7	0
Bank of China Turkey A.Ş.	-	0	0
Burgan Bank A.Ş.	-	43	0
Citibank A.Ş.	-	3	0
Denizbank A.Ş.	-	707	1
Deutsche Bank A.Ş.	-	1	0
HSBC Bank A.Ş.	-	82	0
ICBC Turkey Bank A.Ş.	-	44	0
ING Bank A.Ş.	-	256	0
MUFG Bank Turkey A.Ş.	-	1	0
Odea Bank A.Ş.	-	47	0
QNB Finansbank A.Ş.	-	541	1
Rabobank A.Ş.	-	1	0
Turkland Bank A.Ş.	-	24	0
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	922	8

Tablo 1.4 (Devamı): Türkiye’deki bankalar (30.05.2018 tarihi itibarıyla gruplar bazında, banka ve bankaların şube sayıları) (TBB, 2018/c).

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube*	Yurtdışı Şube*
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	5	7	0
Bank Mellat	-	3	0
Habib Bank Limited	-	1	0
Intesa Sanpaolo S.p.A.	-	1	0
JPMorgan Chase Bank N.A.	-	1	0
Société Générale (SA)	-	1	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	50	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	31	0
İller Bankası A.Ş.	-	19	0
Türk Eximbank	-	11	0
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	15	0
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	-	8	0
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-	1	0
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-	3	0
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4	4	0
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	-	1	0
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	-	1	0

Türkiye Bankalar Birliği’ne (TBB) üye ticari bankalar Tablo 1.4’de gösterilmiştir. Bu tabloya göre ticari bankalar; kamusal sermayeli, özel sermayeli, yabancı sermayeli, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na (TMSF) devredilen bankalar olarak dört gruba ayrılmaktadır. Yabancı sermayeli bankalar da Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli ve Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalar olmak ikiye ayrılmaktadır. Ayrıca hangi bankanın hangi sınıflandırmaya dahil olduğu tablo 1.4’de gösterilmektedir.

Aralık 2017 tarihinde bankacılık sisteminde tablo 1.5’e göre faaliyet gösteren 52 adet banka mevcuttur. Buna göre ülkemizde 34 adet mevduat bankası, 13 adet kalkınma ve yatırım bankası, 5 adet de katılım bankası faaliyet göstermektedir. Mevduat bankalarının 3 tanesi kamu, 9 tanesi özel ve 21 tanesi yabancı sermayeli ve

yine 1 tane de TMSF devredilen banka mevcuttur. Ayrıca tabloya göre 5 Katılım bankasından 2 adet katılım banka kamu katılım bankası olarak faaliyetlerine devam etmektedir (TBB, 2018/a), (TBB, 2018/c).

Tablo 1.5: Toplam banka sayısı (Aralık 2017) (TBB, 2018/a), (TBB, 2018/c).

Aralık 2017 Toplam Banka Sayısı	
Bankalar / Yıl	2017
Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları	3
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9
Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları	21
TMSF Devredilen Banka	1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13
Katılım Bankaları (Özel)	3
Kamu Katılım Bankaları	2
Toplam	52

1.2.3.1 Mevduat bankaları

Mevduat bankası, 5411 sayılı Bankacılık kanununda: “Kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri” şeklinde tanımlanmaktadır (RG, 2016/b), (TBB, 2018/b).

Mevduat bankaları tasarrufları ekonomiye kazandırılması amacıyla vadeli veya vadesiz toplamış oldukları fonları, fon ihtiyacı olan müşterilere kredi imkânı olarak aktaran finansal kuruluşlardır (YB, 2018/a).

Kamu sermayeli mevduat bankaları (Ziraat Bankası, Halk Bankası, Vakıflar Bankası) ve Özel sermayeli mevduat bankaları olmak üzere iki tür sınıflandırma mevcuttur.

Mevduat bankalarının türleri ve toplamaları ayrıntılı olarak tablo 1.4’de yer almaktadır (TBB, 2018/c).

1.2.3.2 Yatırım bankaları

Yatırım Bankaları; fonlarını mevduat dışı kaynaklardan temin etmekte olup, mevduat kabul etmemektedirler. Gelirlerini genellikle almış oldukları faiz, ücret ve komisyonlardan elde eden yatırım bankaları sermaye piyasası araçlarının ihracı yoluyla kaynak toplamaktadır. Yatırım bankaları; proje finansmanı, finansal kiralama işlemleri, kurumsal portföy yönetimi alanında aracılık, şirketlerin devralma ve birleşmelerinde danışmanlık yapmak, yatırım danışmanlığı hizmetleri vermekte ve yine ikinci el piyasalarda menkul kıymet alım satımına aracılık hizmetleri de yapmaktadırlar (SPK. 2018/a).

1.2.3.3 Kalkınma bankaları

Kalkınma Bankacılığı: Gelişen ülkelerde, yatırım sermayesi açığını gidererek ve bunun yanı sıra teknik açıdan yardıma bulunarak, girişimcilerin temel endüstri dallarına yönelmelerini sağlayarak, endüstrileşme dolayısıyla kalkınma sürecini hızlandırmayı üstlenen kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Parasız, 2000: 28).

Kalkınma Bankacılığı genelde sanayileşme alanında uygun finansman konusunda problem yaşayan gelişmekte olan ülkelerde faaliyet göstermektedirler. Sermaye piyasaları bu ülkelerde yeterince gelişmediğinden özellikle uzun vadeli finansman konusunda bu görevi üstlenmektedirler. Yine Kalkınma Bankaları bu ülkelerin sermaye piyasalarının etkin kullanılması ve gelişmesine katkı da sağlamaktadır (Koç, 2002'den Akt. Koç vd., 2016:228).

Kalkınma Bankaları kuruldukları günden itibaren, yerel sanayinin ve kalkınmanın desteklenmesinde önemli roller oynamaktadırlar. Özellikle 1980 sonrası petrol fiyatlarındaki değişim, finansal liberalleşmenin hızlanması, özelleştirmeler, kamu bankacılığında daralma oluşturmuş olsa da, kalkınma bankalarında bu durum fazla etkili olmamıştır.

Kalkınma bankaları, kârdan ziyade sosyal amacı önceleyip, sanayiye desteğin yanında sosyal olay ve olgularla da ilgilenmektedirler. Ayrıca kalkınma bankaları, ekonomik gündemle ilgili görüş beyan etmek, istihdamı artıracak politikalar oluşturmak, yatırımların çevresel etkilerini dikkate almaya ilave olarak kalkınma sürecinden kaynaklı oluşabilecek zararlı etkileri de asgariye indirecek faaliyetler yapmaktadırlar. Kalkınma bankaları, uzun vadeli kaynak sağlayarak özellikle yerel

yatırımcıları kısa vadeli finansal etkilerin zararlarından kurtarmaktadırlar (Öztürk, 2008:1).

1.2.3.4 Katılım bankacılığı

Bankacılık Kanunu'nun(5411) 3. maddesinde: “Özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,” şeklinde tanımlanmaktadır (RG, 2016/b).

Türk ekonomisinin 1980'lerin başlarından itibaren ve liberalleşme sürecini takiben, finans sektörü deregülasyon (ekonomik, politika) yoluyla yeniden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda, İslami finansal ürün ve hizmet sunmayı amaçlayan kurumlar 1985 yılında faaliyete başlamıştır. Bu türden finansal araçların Türk finans piyasalarına girişi bir dönemin hareketinden ziyade bir politika stratejisi ile oluşturulmuş olmasına rağmen, başarılı bir şekilde bankacılık faaliyet işlemlerini gerçekleştirmektedirler (Okumus, 2005:53).

Katılım bankacılığına ikinci bölümde daha detaylı olarak değinilecektir.

1.2.4 Merkez Bankaları ve TCMB'nin Gelişimi

Merkez bankaları, para basımından ve para politikası uygulamalarından sorumlu, ekonomilerin sağlıklı işleyişi açısından son derece önemli kurumlardır (Güzel, 2018:35-43).

Merkez Bankasının temel amacı para politikaları yoluyla fiyat istikrarını sağlamaktır. Banka ayrıca, “finansal sistemde istikrarın sağlanması, para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almakla da görevlendirilmektedir. Merkez Bankası; özellikle küresel dengesizliklerden kaynaklanan makro finansal riskleri kontrol altında tutmayı” amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, “finansal istikrar Merkez Bankası için destekleyici amaç niteliğindedir” şeklinde ifade edilebilir (TCMB, 2015/a).

Merkez bankalarının uyguladıkları politikalar ve mevcut kurumsal yapıları, ülkenin siyasi ve toplumsal gelişmelerinden ve ekonomi politikalarının bütününden ayrı düşünülemez (Güzel, 2018:35-43).

Osmanlı Devleti'nde merkez bankasını işlevini Beyt'ül-Mal teşkil etmekteydi. Devletin idaresinde modern bir merkez bankası özelliği taşımakta ve ilk örneğini bu kurum oluşturmaktaydı. Bu kurum, para basıp banknot çıkarmak dışında, modern bir merkez bankasının yapmış olduğu bütün işlevleri yapmaktaydı. Günümüz bankacılık sisteminden farklı mütekâmil ve modern bir bankacılık özelliğinde, şayet arzu edilirse bunun gibi müesseselere İslami bir toplumda sahip olmak pekâlâ mümkün görünmektedir (Kureşi, 1966:119).

Ülkemizde 1854 yılında Kırım Savaşı sırasında yurt dışından ilk kez borçlanılmıştır. Bu borçlanma ile Osmanlı Hükümeti ve Avrupa ülkeleri arasında dış borçların ödenmesi konusunda aracılık görevi üstlenecek bir devlet bankasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla 1856 yılında merkezi Londra'da bulunan İngiliz sermayeli "Ottoman Bank (Bank-ı Osmanî)" kurulmuştur. Bankanın yetkileri küçük miktarlarda kredi vermek, hükümete avans sağlamak ve bazı hazine bonolarını iskonto etmekle sınırlanmıştır. İlerleyen yıllarda Ottoman Bank kendini feshederek "Bank-ı Osmanî-i Şahane", diğer bir ifadeyle "Osmanlı Bankası", adını almış ve 1863 yılında İngiliz-Fransız ortaklığı şeklinde yeniden örgütlenerek bir devlet bankası niteliği kazanmıştır. Bankaya otuz yıllık bir süre için banknot basma ayrıcalığı ve tekeli verilmiştir. Banka ayrıca devletin haznedarlığını üstlenerek devlet gelirlerini tahsil etmek, hazinenin ödemelerini yerine getirip bonolarını iskonto etmek, iç ve dış borçlara ilişkin faiz ve anapara ödemelerini yapmakla da görevlendirilmiştir (TCMB. 2015/b), (Güzel, 2018,35-43).

Osmanlı Bankası ilk kez merkez bankası olarak telakki edilmiş olsa da Lozan anlaşması sonrası memleketin günden güne artan sınai ve ticari faaliyetlerinin finansmanını oluşturmak, kredinin tazminini sağlamak ve Birinci Cihan Savaşında kaybolan Türk parasının itibarını koruma amacı ile Merkez Bankası kurulması elzem bir hal almıştır. Birinci Cihan Savaşı'nın ardından dünyada sürüm sağlayacak merkez bankalarının oluşturulması ve ülkelerin kendi para politikalarını bağımsız olarak belirlemeleri yönünde bir eğilim ortaya çıkmıştır (Güzel, 2018,35-43), (Cilve, 1962:411).

Osmanlı Bankasının sermayesinin yabancılara ait olması zamanla bazı tepkilere yol açmış bu tepkiler, İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde yoğunlaşarak ulusal bir merkez bankası kurulması fikrinin temelini oluşturmuştur. Bu doğrultuda gelişen, yerli sermayeye dayalı bir merkez bankası kurma çabaları, 11 Mart 1917 tarihinde Osmanlı

İtibar-ı Millî Bankası'nın kurulması ile sonuçlanmıştır. Ancak bu Banka, Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile ayrılması nedeniyle, Osmanlı Bankasının yerini alacak bir ulusal banka olma amacına ulaşamamıştır. Bu konu ilk olarak 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde ele alınmış, “tedavül bankası” işlevi görececek “milli devlet bankası” kurulması fikri üzerinde durulmuştur.

Özellikle 1929 krizi dış ticaret açığı oluşturmaya sebep olmuş, vadesi gelmek üzere olan borçların taksitlerinin tahsili ve yine dışarıya karşı varlık transferleri ülkemizin doğal olarak da Türk lirasının değerinin düşmesine sebep olmuştur. Türk Parasının Kıymetini Koruma kanunu yürürlüğe girince Türk lirasındaki kayıp yavaşlamıştır. Bütün bu gelişmelere bağlı olarak mevcut yönetim, özellikle kriz dönemlerinde Türk lirasının değerini koruma, emisyonu sağlama amacından dolayı bir Merkez Bankası kurulması fikri zorunlu bir hal oluşturmaktaydı. Merkez Bankası 1715 sayılı kanun ile 30 Haziran 1930 yılında kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası anonim şirket olarak 15 Milyar Lira sermaye ile 3 Ekim 1931 yılında faaliyetine başlamıştır. Merkez Bankasının 1930'lu yıllarda genellikle bağımsızlığın ön planda, enflasyonun ise düşük düzeylerde kaldığı yıllar olmuştur (Güzel, 2018:35-43), (Alkin, 2010: 65-67).

İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerinin hissedildiği 1940'lı yıllar kamu finansmanının Merkez Bankası kaynaklarından sağlanmaya başlandığı yıllar olmuştur. Büyüme ve hızlı kalkınma hedeflerinin ön planda olduğu 1950'li yıllar ekonomik büyümenin finansmanının Merkez Bankası kaynaklarından sağlandığı bir dönemdir. Planlı ekonomiye geçişin yaşandığı 1960'lı yıllarda Merkez Bankası ekonomik koşullara ve sanayinin gelişimine paralel olarak genişletici para politikaları izleyerek kamuya kaynak sağlamaya devam etmiştir (Güzel, 2018:35-43).

Merkez Bankasına başlangıçta fiyat istikrarını oluşturmak, durgunluk ve enflasyonla mücadele, kalkınmayı desteklemek ve bunları gerçekleştirmek için hazine işlemleri ve para politikalarını düzenlemek görev ve yetkileri verilmiştir. Sonrasında açık piyasa politikaları uygulamak ve münzam karşılıklar gibi görevleri de üstlenmiştir (Alkin, 2010: 65-67).

Fiyat istikrarı amacı doğrultusunda 2002 yılından itibaren, bir para politikası stratejisi olan “enflasyon hedeflemesi rejimi” uygulamasına geçilmiştir. 2006 yılından itibaren ise açık enflasyon hedeflemesi rejimi uygulanmaya başlanmıştır (TCMB, 2018:53).

Merkez Bankası diğ er bankalarla bir rekabet içinde olmayıp, yapmış olduğu faaliyetler ile onları tamamlamaktadır. Ekonomide likidite sorunu, oluştuğu zaman bankalara kredi kolaylığı sağlamakta veya krediyi kısıtlayıcı önlemleri almakla yükümlü bir konumda bulunmaktadır (Zarakolu, 1987:60).

Anayasa'ya göre TBMM'ne ait olan banknot basılmasına karar verme yetkisi Meclis tarafından Merkez Bankasına devredilmiştir. Banknotlar, Merkez Bankası bünyesinde bulunan Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü  alışanları tarafından tasarlanmakta ve basılmaktadır (Güzel, 2018:35-43).

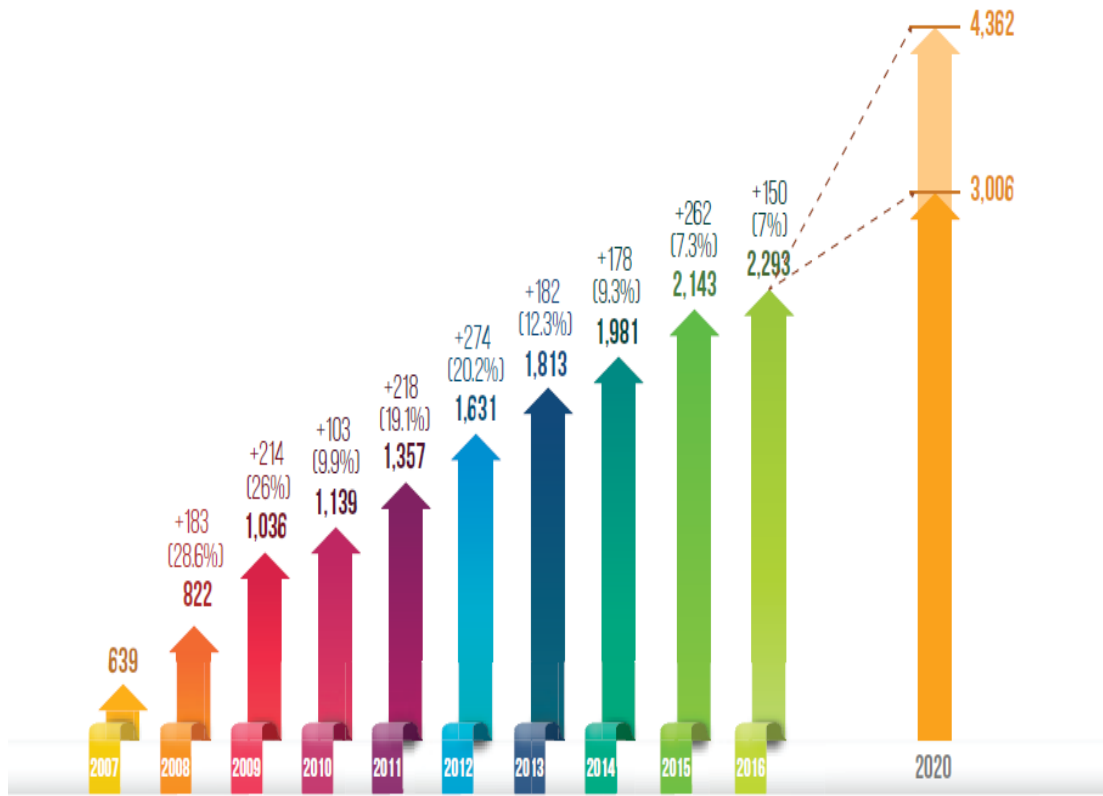

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI VE KATILIM BANKACILIĞI UYGULAMALARI

İslami finansın dünya genelinde 2007 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde büyümektedir. GIFR, (2017).

Dünyadaki İslami finans 2016 yılında, 2,3 trilyon dolar seviyesinde olup, 2020 yılında 3 trilyon dolar seviyesine ulaşması öngörülmektedir.

Şekil 2.1: İslamî finans, bankacılık varlıklarının dağılımı, 2020 beklentisi ve bileşik ortalama büyüme (milyar dolar) GIFR, (2017).

2.1 Katılım Bankalarının Fikri Alt Yapısı

Ekonomik ve siyasi sistemler, belli bir bilgi birikimi ve bir fikir üzerine inşa edilmekte ve bu temel üzerinde olgunlaşmakta, gelişmekte ve bir amaç üzerine gelişimlerini devam ettirmektedirler. Bu sistemlere ait veya onlara bağlı alt sistemler, kavramlar, düşünceler zihinlerde kurgulanan doğru, yanlış veya hak, batıl üzerine netlik kazanmaktadırlar. Eğer günümüzde bile bazı kavramlar zihinsel olarak aklımızda soru işaretleri oluşmasına sebep oluyor, zihnimizde netlik oluşturmuyorsa oradaki problemler devam ediyor demektir (Tunç, 2010:58).

Doğruyu yanlıştan ayırma erdeminden ilim, fayda ile zararı birbirinden ayırma, erdeminden ise ekonomi, adaletle zulmü ayırma erdeminden siyaset ve hukuk doğmuştur. Şartlara bağlı olmadan, her şart altında mutlak doğruya “hak” denilmektedir. Her şart altında yanlış olan şeye de “batıl” denilmektedir. İslam dini, yalnız davranışlar ile değil, bunları hangi niyet ve maksatla insanın yaptığını da önemsemektedir.

Kapitalizm yani maddi, ekonomik kuvvetin diğer insanları ezmiş olduğu sistem de insanlığa dengesizlik, sosyal patlama, buhran ve ahlaki çöküntüden başka bir şey getirmemiştir. Kapitalist sistem bütün haksız sömürü düzenine rağmen açlığı, işsizliği, fakirliği, tekelleşmeyi, enflasyonu, ülke içi ve dışındaki dengesizliğe çare bulamamakta, tam tersini oluşturmakta, özellikle ahlaki çöküş buna bağlı olarak artmaktadır (Erbakan, 2017: 104).

İslam toplumları, vicdani olarak kapitalist sistemin ana omurgası olan kapitalizmi ve faize dayalı ekonomik yapıyı reddetmektedir. Kur'an'da da açıkça açıklandığı üzere, insanın ekonomik yaşamında kabul ettiği faizi benimsemeleri mümkün görülmemektedir. Allah faizi mahveder, sadakayı bereketlendirir” (Bakara/276) ayetinde belirtildiği üzere faizsiz, esas amacı ortaklık olan ekonomik bir sistemin ve kâr kurumlarının açılmasını öngörmektedir (Terzi, 2013:12).

Yine komünist sistemlerde özel mülkiyeti sınırlandıran sistemi de, Müslümanlar kabul etmemektedir. Bu durumun insanın yaratılışı gereği çelişkili olduğunu, iktisaden mümkün olamayacağını Batılı liberal düşünürler de söylemektedir (Chapra, 2002:14-15).

Yine batılı bazı düşünürler benzer fikirleri savunmaktadır. James Burnham gibi düşünürler kapitalizmin işsizliği önlemedeki aciz tutumu, sürekli tarımsal sorunlara,

bunalımlara sebep olması, buna bağı olarak teknolojik kaynaklardan etkin şekilde faydalanamadığından, sonunun yakın olduğunu belirtmektedir (Lajugie, 1971: 159).

İslam, kapitalizmle yalnızca kişiye mülkiyet hakkı tanıma hususunda benzerlik göstermekte ve üretimin önünde bulunan problemlerin kaldırılmasını öngörmektedir. Ancak İslamdaki mülkiyet hakkı kişinin toplumun faydasını gözetmesi üzerine inşa edilmektedir. Yine İslam; üretimin önündeki problemleri çözmek için ahlak, sevgi, saygı, yardımlaşma ve sosyal adaleti önceleyen bir anlayış üzerine kurgulamaktadır. Buna bağı olarak kapitalizm ise düşmanlık, kötülük, toplumsal uçurum ve şahsı ana merkeze alan zihniyet üzerine kurgulama yapmaktadır. Ne siyasi ne de ekonomik hususiyet açısından kapitalizm ile İslam benzememektedir. Eğer kurgulanan sistemler, kapitalizmin isteklerine cevap verme üzerine kurulu ise orada problem var demektir (Sibai, 2010:407), (Roy, 2015.(Ç. Öztekin, Çev.):38-43).

Bugün yeryüzünde, ekonomik sistemiyle, sosyal sistemiyle ve dünya görüşüyle tam manasıyla yerleşmiş bir İslam toplumu, sistemi bulunmamaktadır. Ama bunun fiilen mevcut olmaması, İslamın hakikaten en ideal sistemi getirdiği gerçeğini ortadan kaldıramamaktadır. Dolayısıyla, herhangi bir memleketteki uygulamalara değil, İslam'ın getirdiği ölçüler içerisinde ilme, ekonomik ve sosyal sistemlere bakmak gerekmektedir. Çünkü İslam'ın ana omurgası üzerine kurulmamış hiçbir sistem hak ve hakikat kaynağı olamamaktadır (Erbakan, 2017: 47).

İslam ekonomi doktrinlerinde, İslam'ın faizi meşru görmemesinden dolayı İslam ülkeleri faizli bankacılık sistemine hep olumsuz yaklaşmışlar bunun sonucunda, ekonomik hayatın bir parçası olarak tanımlanan bankacılık gelişmemiş tasarruf sahipleri tasarruflarını finansal sisteme dahil edememiştir. İslam bilginleri üretimin sermaye ile olabileceğini, bunun doğal sonucu olarak da faizsiz yapıyı önceleyecek değişik bir bankacılık fikrini ortaya koymuşlardır. Katılım Bankacılığının ilk doğduğu coğrafya olan Mısır'da sistemli olarak ilk kurulduğunda bu sistem, bu anlayışla kurulmak istenmiştir (Bayındır, 2005:21-22).

Felsefe olarak, fikir olarak faizsiz bankacılık 1900'lerin başlarında başlamıştır. Mevdudi (1937), Hasan El-Benna (1939), Hifz El-Rahman (1942), Muhammed Hamidullah (1944), Anwar Qureshi (1946), Naiem Siddiqi (1948) ve Muhammed Yusuf Al-Dean (1950) gibi düşünürler yazılarıyla, eserleriyle faizsiz bankacılığın fikri zeminini hazırlamışlardır. Özellikle ilk çalışma diyebileceğimiz, faiz harici bir sistemi önceleyen, bir kurum olarak faizsiz bir finansal kuruluş kurulabileceğini eserinde yazan, Pakistan'lı ekonomist Muhammed Uzair'dir. Faizsiz Bankacılığın Ana Hatları

(An Outline of Interestless Banking), çalışmasında bu konuya değinmektedir (Alharbi, 2015:14).

Faizsiz bankacılık deneme tarzında, ilk olarak kırsal alanda, 1950 yılında Pakistan’da kurulmuştur. Tarımsal iyileştirme amacı ile yoksul toprak sahiplerine verilen bir kredi türünü oluşturmaktadır. Tam bir kurumsal özelliği bulunmamakta, sistematik ve yine kalıcı özelliği bulunmamaktadır (Staff, 2018/a).

Faizsiz sistemde çalışan ilk banka ise 1964-1967 yıllarında Mısır’da anne tarafı Türk olan A. Neccar tarafından kurulmuş ve Suudi Arabistan kralı Kral Faysal’ın öncülüğünde faaliyetine başlamıştır. Bu bankanın hedefi, tekstil alanında faaliyet gösteren endüstriye, İslam ekonomisine uygun olacak şekilde finansman sağlamaktı. Bu banka; kısa zamanda Myt-Gamr’da kurulmuş olan Tasarruf bankası olup dokuz şubesi bulunmaktadır. Bankanın kısa sürede yüksek kârlılığa ulaşması ve yine halkın teveccühüne mazhar olması ve bunun sonucunda bazı çevreler tarafından itirazların hedefinde olmasına neden olmuştur. Bu Tasarruf bankası 1967 yılına kadar faaliyetine devam etmiş, yani ancak 4 yıl devamlılığını sürdürmüş olsa bile sonraki kurulacak İslami bankalara örnek olmayı başarmıştır (Özsoy, 1987:6), (Zaim, 2005:213), (Uçar, 1993:30-31).

Tablo 2.1: Mısır’da kurulan tasarruf bankası müşteri sayısı ve ortalama mevduat tutarları (Staff,2018/a).

Yıl	Mevduat Müşteri Sayısı	Aktif Büyüme %	Müşteri Başına Ortalama Mevduat	Büyüme Oranı %
1964	17.560,00	0	2,33	0
1965	30.404,00	73	6,29	170
1966	151.998,00	400	5,79	-1
1967	251.152,00	65	7,25	26

Mısır’da Mit-Ghamr tarafından kurulmuş olan İlk İslami banka olan Tasarruf Bankasının müşteri sayısı, mevduat yapısı ve büyüme oranları tablo 2.1’de gösterilmektedir. Tasarruf Bankasının, müşteri sayısının 1966 yılında ise en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir.

2.2 Dünya’da Katılım Bankacılığı

İslam Kalkınma Bankası (IDB); bir ekonomide kalkınmanın olup olmadığının aşağıda belirtilen üç ölçü ile ölçülebileceğini belirtmektedir. Birincisi; kişi başı gelirin, refah seviyesinde olması, ikincisi; kişi başı gelirin refah seviyesine yükselmekte olması ve sonuncu ise kişi başı gelirin kendi kendine yeter seviyede ve yükselme eğiliminin devamlı ve kalıcı olması durumunu ifade etmektedir. “İslam dini de kalkınmayı önemsemekte ve kalkınmaya öncelik vermektedir.

Kalkınmada öncelikli olan kurumlardan en önemlisi belki de kalkınma bankalarıdır. Kalkınma bankalarının temel fonksiyonları bulundukları ülkelerde üretim gücünü artırmakta ve kalkınmanın finansmanı için orta ve uzun vadeli fon temini sağlamaktır.

Bu önemine istinaden 15 Aralık 1973 tarihinde Cidde’de İslam ülkeleri İslami öncelikleri baz alan bir banka kurma kararı almışlardır. Ekim 1975 tarihinde İslam Kalkınma Bankası (İslamic Development Bank – IDB) kurulmuştur. Amacı üye ülkelere sosyal yönden ve iktisadi olarak yardım etmektir (Uçar,1993:34-36).

Tablo 2.2: Dünyada İslami finans tarihi (KFH Research. 2018/a/b).

İslami Finans Tarihi				
1950-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	Günümüzde
Kırsal Kesime Yönelik Banka, Pakistan (1950)	Naseer Sosyal Bankası, Mısır (1971)	Albaraka Grup (1982)	Brunei İslami Bankası (1993)	Uluslararası İslami Finans Piyasası, Bahreyn (2002)
Mit Ghmar Yerel Tasarruf Bankası, Mısır (1963)	Al-Amanah İslami Yardım Bankası, Filipinler (1973)	Katar İslami Banka, (1982)	İslami Bankalar Arası Para Piyasası (1994)	İFSB (İslam Finansal Hizmetler Kurulu), Malezya (2002)
Lembaga Tabung Haji Bankası, Malezya (1963)	İslami Kalkınma Bankası, Cidde (1975)	İslami Banka, Malezya Berhad(1983)	AAOİFİ (Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (1994)	Likidite Yönetim Merkezi (2002)

Tablo 2.2 (Devam): Dünyada İslami finans tarihi (KFH Research. 2018/a/b).

İslami Finans Tarihi				
1950-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	Günümüzde
	Dubai İslami Banka, Dubai (1975)	İslami Banka, Bangladeş (1983)	Muamalat Bankası Malezya Berhad, Malezya (1994)	Uluslararası İslami Derecelendirme Kuruluşu, Bahreyn (2005)
	Faysal İslami Banka, Sudan (1977)	Dar Al-Maal Al İslami Trust, Genevre (1984)		IICRA (Uluslararası İslam Uzlaşma ve Tahkim İslam Merkezi) (2005)
	Kuveyt Finans Evi (1977)	Al Rajhi Bankası, Suudi Arabistan (1984)		
		AHZ Global İslami Finans, İngiltere (1989)		

Katılım bankacılığı birçok ülkede yükselen değer olmaya devam etmektedir. Dünyadaki bazı ülkelerdeki İslami finans uygulamalarına yönelik aşağıda bilgi verilmiştir.

1. İran’da, İslami finans yasal zeminde güvenceye alınmaktadır. Kanuni düzenleme 1983 senesinde oluşturulmuş faizsiz işlem yapmak kanuni güvenceye bağlanmaktadır. Bu güvence ile birlikte özellikle İran faizsiz bankacılığın öncüsü konumuna gelmektedir. Dünyanın en büyük on faizsiz finans işlemi yapan bankasından yedisi İran’da bulunmaktadır (Serpam, 2013:8).

İran bankacılık kanununa göre; İslam’a göre finansal organizasyonun kurulması, para ve kredi politikaları aracılığıyla ülkenin kalkınmasına yardım etmek, yastık altı mevduatın sisteme dahil edilmesi, ödemeler dengesine katkı sağlama, para değerini koruma kanuni güvence altına alınmaktadır (Uçar, 1993:54-55).

İran devleti 2016 yılı itibariyle (tablo 2.3) 560 milyar dolar varlık büyüklüğüne sahip olarak dünyada finansal İslami varlıklar içerisinde ilk sırada yer almakta ve 2007-2016 yılları arasında yüzde 12,70’lik bir ortalama büyüme oranına ulaşmaktadır (GIFR, 2017).

2. Suudi Arabistan’da, 1975 yılında Suudi hükümeti, Cidde’de mevcut olan İslam Kalkınma Bankası’nın kurulmasına öncülük etmiştir.

Arabistan’da faizsiz bankacılığa 1980 yılında onay verilmiştir. 1983 yılında ilk olarak al-Rajhi Company’e faizsiz bankacılık faaliyeti yapması hususunda izin verilmekte olup bu şirket leasing hususunda dünyanın en güçlü kuruluşları arasında yer almaktadır (TKBB. 2016/a).

The National Commercial Bank, Arabistan’ın en büyük kamu bankası olup ülkemizde de faaliyette bulunan Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.’nin çoğunluk hissesine sahiptir (Uçar,1993:51), (NCB, 2018/a).

Suudi Arabistan devleti 2016 yılı itibariyle (tablo 2.3) 401 Milyar dolar varlık büyüklüğüne sahip olarak dünyada finansal İslami varlıklar içerisinde ikinci sırada yer almaktadır (GIFR, 2017).

3. Malezya’da, ilk olarak faizsiz finans kuruluşu 1983 yılında Bank İslam Malaysia Berhad adı altında kurulmuştur. İslamic İnterbank Money Market ise 1994 yılında kurulmuş, faizsiz sistemde bankacılık için piyasa oluşturulması amacıyla faaliyet yürütmektedir. Malezya’nın ikinci faizsiz bankası olan Bank Muamalat Malasia Berhad 1999 yılında kurulmuştur. Ülkede faizli ve faizsiz olarak iki sistem bulunmaktadır. Ancak faizsiz çalışan İslami bankalar ayrı bir kanuna tabi olmaktadır. Faizli sistemde çalışan bankaların faizsiz enstrümanları da mevcuttur. Malezya diğer ülkelere örnek olabilecek faizsiz finans ve bankacılık sistemine sahiptir. Ülkede İslami bankacılık %20-25 civarında bir paya sahiptir. İslam ülkelerinde bu oran %12 civarındadır. Malezya özellikle sukuk ihracı konusunda bir çok ülkeye örnek olacak bir konuma sahip bulunmaktadır (Serpam, 2013:9).

Malezya devleti 2016 yılı itibariyle tablo 2.3’e göre, 335 milyar dolar varlık büyüklüğüne sahip olarak üçüncü sırada yer almaktadır (GIFR, 2017).

4. Birleşmiş Arap Emirlikleri, adını faizsiz sistemde çalışan Dubai İslam Bankası ile duyurmuştur. Dubai İslam Bankası, ilk büyük İslami ticari banka olarak kurulmuştur. İslam hukukuna uygun olarak 1975 yılında kurulan banka, çok geniş alanda bankacılık hizmeti sunmaktadır. Özellikle Dubai İslam Bankası direkt üretim kademesine destek vererek endüstri projelerine ortak olmakta ve bizzat bu projelerin yürütülmesini sağlayarak günümüz İslami bankalara örnek teşkil etmektedir (Uçar, 1993:53).

BAE piyasasında alınıp satılmakta olan “Sukuk” adı verilen İslami tahviller bulunmaktadır. Geleneksel ticari bankalarda faizsiz bankacılık isteklerine cevap

vermek, faizsiz ürünleri müşterilerine sunmak için bünyelerinde İslami bankacılık departmanları, bölümleri bulundurmaktadırlar (Tetsiad, 1991:21).

BAE devleti 2016 yılı itibariyle tablo 2.3'e göre, 197 milyar dolar varlık büyüklüğü ile dünyada 4. olarak, İslami varlıklara sahip ülkedir (GIFR, 2017).

5. Kuveyt'in, özellikle finans sektöründe bulunduğu ülkeler arasında parlayan bir yıldız olmaya devam etmektedir. Kuveyt'te petrolden sonra en önemli sektör bankacılık sektörüdür. Altısı tamamen yerli, diğerleri sanayi, tasarruf ve İslami bankacılık alanında faaliyet gösteren, toplamda 12 banka bulunmaktadır. HSBC, Citibank gibi yabancı bankalar da ülkede faaliyet göstermektedirler (Sayım. ve Genç. 2011:197-198).

Ödemeler bilançosu fazla veren nadir ülkelerden biri de Kuveyt'tir. Buna bağlı olarak sağlam bir bankacılık yapısına sahip bulunmaktadır.

Faizsiz sistemde kurulmuş olan ilk İslami banka Kuveyt Finance House (KFH) 1977 yılında Kuveyt'te kurulmuştur. KFH, İslami bankacılık olgusunda "İslami Finans" veya "İslam Hukukuna" uyumlu bankacılık alanında öncü olarak kabul edilmektedir. Bugün dünyanın önde gelen İslami Bankacılık kurumlarından biri olan KFH yerel ve bölgesel pazardaki en büyük kredi kuruluşlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. KFH, İslami bankacılık sektörüne öncülük etmek ve sadece İslami bankacılık sektöründe değil, bankacılık sektöründe de öncü bir finansal kuruluş olmak için başarılarını genişletmeyi başarmıştır. Ayrıca Kuveyt Borsası'nda halka açık bir şirket olma özelliği de taşımaktadır (KFH, 2018/b), (Uçar, 1993:55-56).

6. Bahreyn'de, batılıların kurmuş olduğu ilk faizsiz banka 1996 senesinde Citibank iştirakiyle 20 Milyon USD sermaye yapısı ile kurulmuş olan İslamic Investment Bank olarak kayıtlara girmiştir (TKBB. 2016/a).

Bahreyn Krallığı'nın tamamen yerli olarak ilk İslami bankası ve The Gulf Cooperation Council'de (GCC) dördüncü olmuş olan, Bahreyn İslami Bankası (BİSB)'dir. BİSB, İslami bankacılık endüstrisinin ve Krallığın ekonomisinin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. BİSB, 2017 yıl sonu itibarıyla ödenmiş sermayesi 101 Milyon dolar, toplam aktifler ise 1,229 Milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Banka'nın modern şube ağı, İngiltere genelinde 4 şubesi, 4 yenilikçi finans merkezi ve 51 ATM'den oluşmaktadır. Bahreyn İslam Bankası'nın önde gelen İslam hukuk kurallarına uyumlu banka olarak konumunu muhafaza etmektedir (BİSB. 2018).

Ülkemizde faaliyette bulunan Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin çoğunluk hissesine sahip Albaraka Banking Group merkezi Bahreyn'de bulunmaktadır (Albaraka, 2018/a s:8).

7. Endonezya, laik bir devlet özelliğine sahip olup İslam devleti kurallarına tabi olmadığından, özel gayretler sonucunda ancak 1 Mayıs 1992 yılında ilk İslam bankası kurulmuştur. PT Bank Muamalat Indonesia (BMI), kurulduğundan itibaren artan bir ivme ile bankacılık faaliyetlerine devam etmektedir. Endonezya'da tekafül işlemleri ancak 1990'lı yıllarda başlamış, sukuk ise ancak 2000 yılında çıkarılabilmektedir (Furgani, 2017:3).

Endonezya dünyadaki İslami finans sektörü listesinde tablo 2.3'de 66 Milyar dolar ile onuncu sırada yer almaktadır. Yine aynı tabloda 2007-2016 yılları arasında ortalama yüzde 56,06 varlık büyümesi gerçekleştirmiş olup, dünya ülkeleri sıralamasında belirtilen yıllar arasında ortalama varlık büyüklüğünde en çok artış gösteren ülke konumundadır (GIFR, 2017).

8. Sudan'da, önemli ayrıcalıklarla ilk faizsiz bankacılık 1977 yılında başlamaktadır. Bu banka ülkemizde de faaliyet göstermiş olan Faisal Finans kurumunda yüzde 8'lik ortaklık yapısı bulunmuş olan Faysal İslam Bankası'dır.

Thadamon İslam Bankası ise, 1981 yılında kurulmuş ikinci İslami nitelikteki bankasıdır. Yüzde yetmişi Sudanlı, diğer kısmı ise, yabancı iş sahipleri tarafından kuruluş sermayesi karşılanmaktadır.

Sudan'ın Faizsiz bankacılık alanında en önemli rolü, diğer ticari bankalara faizsiz sisteme uygun şube açmaları tavsiyede bulunmak olmuştur (Uçar, 1993:57).

Dünya İslami finans sektörü listesinde (tablo 2.3) 24 Milyar dolar ile ve 2007-2016 yılları arasında varlık büyüme ortalamasında yüzde 18,68 oran ile yer almaktadır (GIFR, 2017).

9. Pakistan'da, bankacılık sisteminin artık milli olması gerektiğini düşünen devlet adamı Ziya ül-Hak 1979 yılında artık faizli sistemde çalışılamayacağını açıklamıştır. Mevduat toplama işini, 1 Temmuz 1979 tarihinden itibaren, kâr zarar üzerine kurulu sistem olarak değiştirmiştir. Bankalar 1983 yılından itibaren faizsiz sistemde çalışmaya başlamışlardır (Uçar, 1993:33).

Katılım bankacılığının ilk fikir sahiplerinden Pakistanlı Muhammed Uzair 1950 yıllarında fikir olarak kurguladıktan sonra Pakistan'da 1962'de tasarrufları piyasanın verimli yatırımlarına sunulması için, Milli Yatırım Tröst (National Investment Trust –

NIT) kurulmuştur. Devamında 1979'dan itibaren artık kâr-zarar sistemine yatırımları değerlendirmeye başlamıştır. Halen bütün yatırımları, bu sistemde devam etmektedir.

Pakistan'da faizli olarak kredi açmak ve mevduat toplamak 1 Temmuz 1985 yılından itibaren yasak edilmiştir. Pakistan devletini diğerlerinden ayıran nokta da, bir ekonominin tamamen faizsiz bir şekilde mümkün olduğunu kanıtlamasıdır (Uçar, 1993:49-50).

10. Brunei'de, Brunei İslam Bankası 1993 yılında kuruldu. Brunei de on üç banka mevcuttur. Bunlardan sadece üçü İslami usulde işlem yapan bankadır. Brunei Sultanının katkıları ile özellikle son yirmi yılda İslami bankacılık hızlı bir gelişim göstermiştir (Latif, 2004:1).

Brunei, dünyadaki İslami finans alanındaki ülkeler arasında (tablo 2.3) ilk 20 ülke arasında yer almaktadır. Yine aynı tabloda 2007-2016 yılları arasında ortalama yüzde 25,48 varlık büyümesi göstermiştir (GIFR, 2017).

11. Singapur, İslami finans hizmetleri için bölgesel bir merkez olması hususunda hızlı bir çalışma içerisinde bulunmaktadır. Aynı saat diliminde bulunduğu komşusu Malezya ile bu konuda yarışmaktadır. Ancak yerli bankalar ile yabancı bankaların birleşmesine izin verilmesine rağmen yerli bankalar yeterli seviyede gelişim gösterememişlerdir (Singap, 2018).

12. Tayland'da İslami finansın hangi tarihte popülerlik kazanmaya başladığını tespit etmek zordur. Ancak 2002 senesinde İslamic Bank of Thailand, kanunla kurulmuş ilk İslami bankası olma özelliğine sahiptir. Bu banka devlet kontrolünde bir banka olma özelliği taşımakta olup, 2003 yılında faaliyete başlamıştır. Bu bankanın 2005 yılı sonu itibarıyla toplam dokuz şubesi bulunmaktadır. Hizmet alanını genişlettikten sonra ve bunun sonucunda şube sayısını 18'den 27'ye yükseltmiştir. Önemli İslami finans enstrümanı olan sukuk 2010 yılında sonra, Tayland hükümetinin yapmış olduğu kanuni düzenlemenin sonrasında sukuk ihracına başlanmıştır (Haron, S. and Yamirudeng:1-2), (Zicolaw, 2018).

13. Müslümanların yoğunlukta olduğu diğer ülkeler: Faizsiz finans sistemine uygun çalışan finansal kurumlar yalnızca Müslümanların yoğun olduğu ülkelerde değil, Müslümanların azınlıkta olduğu ülkelerde de faaliyet göstermektedirler (Sümer, ve Onan, 2015:5-9).

İngiltere gibi bazı Batı ülkelerinde İslamî bankacılık için her türlü kanunî düzenlemenin yapılması teşvik edilmiştir.

Halihazırda ABD, İngiltere, Almanya benzeri batı ülkelerinde de İslami finans sistemine ait finansal ürünlerin hızlı bir şekilde yayılmaya başladığı görülmektedir. Bunun yanında İslami ülkeleri haricinde İngiltere, Almanya, ABD, Danimarka, İsviçre, İsveç, Fransa, Lüksemburg ve G.Afrika Cumhuriyeti de faizsiz sistemde çalışan bankalara kapılarını açmıştır. Bunun sonucunda faizsiz finans sisteminin de içeriği değişime uğramıştır. Bu ülkeler içerisinde İslami mali sistemde İngiltere'nin özel bir konumu bulunmaktadır. Çünkü İngiltere'de iki milyondan fazla Müslüman yaşamakta ve doğal olarak bu da yüz milyonlarca sterline yakın bir pazar anlamına gelmektedir. İngiltere özellikle 5 faizsiz finans bankası ile bu ülkeler arasında önemli ve öncü bir konumda bulunmaktadır (Kalaycı, 2013:55), (Deloitte, 2014).

Global sistemde faizsiz bankacılığın en güçlü temsilcileri arasında CITI Bank ve HSBC'nin yer alması, İslami bankacılığın dünyada hızlı bir şekilde yayılma kaydettiğini ve ekonomilere büyük katkılar sağladığına dair önemli bir göstergedir. Faizsiz bankacılıktaki yatırımlar dünyada büyük bir hızla artış gösterirken, faizsiz finans uygulayıcıları arasında bulunan Citibank, Commerzbank, Barclays Bank, gibi büyük bankaların da bulunduğu faizsiz bankalar; ABD'den Avrupa'ya ve Güney Afrika'dan Kazakistan'a kadar talep görmektedir (Sümer, G., ve Onan, F.Ss:297), (Kınalı,2012:Ss:94).

Bünyelerinde İslami bankacılık birimi oluşturan sermayesi büyük geleneksel bankalardan: HSBC- İngiltere, Citibank-ABD, Deutshce Bank-Almanya, Union Bank of Switzerland-İsviçre, Goldman Sachs-ABD, Kleinwort Benson, ANZ Grindlays Avustralya, Amro Bank-Hollanda, Arab Banking Corporation ve United Bank of Kuwait faizsiz sistemdeki finansal ürünler bu bankalar aracılığı ile finansal sistem içerisinde yer almaya başlamışlardır. Dünyanın sayılı büyük bankalarından olan bu bankaların tamamı, teşkilat yapılanmalarında 'faizsiz' bankacılığa ağırlık vermişlerdir. Günümüzde, yalnız İslam ülkelerinin sermayesi ile kurulan finans kuruluşları haricinde, yaklaşık bir trilyon dolarlık dünyanın en büyük bankalarının da faizsiz bankacılık sisteminden pay almaya çalıştıkları bir potansiyel bulunmaktadır. HSBC, Citibank ve ANZ gibi büyük bankalar faizsiz sistemle çok yakından alakadar olmaktadır ve daha fazla bu sistemden pay almak için politika üretmektedirler (Bacanlı, 2004'den, Akt. Kınalı, 2012:94), (Babacan, 2018/b).

Aydın ve Söke topraklarında pamuk yetiştirilmesi sonucunda büyük gelişme kaydedilmesi ve üretilmiş olan pamuğun öncelikli olarak İngiltere'ye büyük miktarlarda ihracın gerçekleştirilmesi, bu ihracın geliştirilebilmesi için İngiliz banker ve tüccarlarının bir banka kurmalarına neden olmuş, bu amaçla İngiltere'de, The Ottoman Financial Association Limited (Osmanlı Finansal Birliği Limited Şirketi) 1864 yılında kurulmuştur (Kınalı,2012:9).

İngiltere, faizsiz finansın batı ülkelerindeki ana merkezi olması amacı ile çalışmalara yürütmekte ve bu amacı taşımaktadır. İngiltere'de İslami finansın ve bankacılığın tarihi 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Ancak bu kavramın öncelik ve öneminin anlaşılması 1990'da Lord Eddie George'un Bank of England'ın yönetimine gelmesiyle olmuştur. İngiltere'nin faizsiz finansın önemli aktörlerinden birisi olmasının özellikle iki önemli sebebi mevcuttur. İlk olarak, İngiltere'de 1990'lı yıllarda faizsiz finans ürünlerini yaklaşık olarak 2 milyon Müslüman'ın talep etmeleridir. İkinci olarak, Gatehouse Bankası'ndan Richard Thomas'ın, Barclays Bankası'ndan bulunan Andrew Buxton'ın ve HSBC Bankası'ndan görevli Iqbal Khan'ın bu konuda öncülük etmesidir. Tüm bunlara ilave olarak, İngiltere Hükümeti Müslümanlara ve İslam dünyasına olumlu bakmaktadır. Yapılan kanuni düzenlemeler sonrasında ülkede 21 banka faizsiz bankacılık hizmetleri sunmak için adım atmıştır. Günümüze gelindiğinde ise, İngiltere Ekonomi Bakanlığı Mart 2013 tarihinde bünyesinde uzman bir ekip oluşturulmuş ve bu ekip başta ilki Londra'da Ekim 2013 tarihinde yapılacak olan Dünya İslami Ekonomi Forumu (DEF) ile İngiltere'de faizsiz finans ile alakalı düzenlemeleri yaparak yatırım yapacakları, ülkelere çekmeyi hedeflemektedir. Yine Londra Borsasında 34 milyar dolar tutarındaki sukuk işlem görmektedir. Bu çalışmalar ve gelişmeler gelecek yirmi yıllık zaman içerisinde İslami Bankacılığın yıllık %3,4 civarında bir büyüme kat edeceği tahmin edilmektedir (Serpam, 2013:2-11).

İngiltere'de AUB-UK Manzil adını taşıyan, faizsiz murabaha ve icara temeline dayanan krediler 1997 yılından beri müşterilerine sunulmaktadır. Ancak bu finansman türlerinde finansmanın iki defa el değiştirmesi sonucunda, faizsiz konut kredileri kullanımında çifte vergilendirme oluşmaktaydı, faizsiz konut kredilerindeki çifte vergilendirmeyi 2004 yılında İngiltere Merkez Bankası yaptığı bazı düzenlemelerle kaldırmıştır. Geleneksel bankacılık ürünleri ile İslami şartlara uygun ürünler arasındaki farkların azaltılması sonucunda, büyük ticari bankaların İngiltere'de bu

alana ilgi göstermelerine neden olmuştur. Faiz içermeyen konut finansmanı konusunda Barclays Bank'ın önceki CEO'su Andrew Buton'un başkanlığını yapmış olduğu bir çalışma komitesi 2003 yılında Merkez Bankası desteğiyle kurulmuştur. Bu kurum, öncelikle Hazine, Kredi Sağlayıcıları Komisyonu, Finansal Hizmetler Otoritesi, HSBC, Ahli United Bank ve Barclays gibi bazı kuruluşların temsilcilerinden ve bununla birlikte İngiltere İslam Komisyonu ile beraber İslam toplumu temsilcilerinin katkılarıyla oluşturulmuştur. İngiltere'de tamamen dinin öngörmüş olduğu kurallara uygun ve tamamen bağımsız özellik taşıyan banka henüz bulunmamaktadır. Bununla beraber bu konu ile alakalı ciddi çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Serpam, 2013:2-11).

İslamic Bank of Britain, 2002 yılının ilk aylarında İngiltere'de ilk faizsiz banka olmak amacıyla yola çıkmış ve Ağustos 2004 tarihinden itibaren halen hizmet vermektedir. Yıllardır eksikliği hissedilen İslami finans ürünleri Katar'ın ikinci en büyük bankası olan Katar İslam Bankası'nın (QIB) sahibi olduğu, İslamic Bank of Britain öncülüğünde, İngiltere'de yeni, gelecek vaat eden ve büyüme potansiyeli büyük olan bir finansal sistem olarak dikkat çekmektedir (Türkmenoğlu, 2007'den Akt. Kınalı,2012:103).

İslamic Bank of Britain, önde gelen derecelendirme kuruluşlarından Moody's Investors Service'den (Moody's) Aa3 derecesine sahiptir. Banka, beş ana değere sahip olduğunu belirtmektedir: Şeriat uyumlu olması, müşteri odaklı olması, güvenilir bir niteliğe sahip olması, öncü olması ve beşinci olarak profesyonel nitelik taşıması, kaliteli ürün ve hizmete öncelik vermesidir. Banka şubeleri cuma namazı saatinde kapanmaktadır. Bankada şeriat departmanı ve bağımsız bir Şeriat Denetleme Kurulu bulunmaktadır. İslamic Bank of Britain, Aralık 2014 tarihinde adını Al Rayan Bank olarak değiştirmiştir. Londra'da ilk şubelerini açan banka Birmingham, Manchester ve Leicester şubeleri bulunmakta ve 2018 yılı itibariyle yaklaşık 80 bin müşteriye hizmet vermektedir (ARB, 2018/b), (ARB, 2018/a).

Yapılan bir çalışmada ise, özellikle Müslümanların nüfusunun yoğun olarak yaşamış olduğu İngiltere'nin 10 şehrinde 500 kişiye anket yapıldı. Yapılan bu anket ile faizsiz finans hizmetlerine olan talebi ve ihtiyacı logit anket modeliyle tahmin edilmeye çalışılmıştır. İngiltere'de İslami bankaların finans ürünlerine çok anlamlı bir isteğin olmadığını, buralarda hayatlarını sürdüren Müslümanların yaklaşık % 75'inin faizsiz finans kurumları hakkında kayıtsız oldukları ve ayrıca bu kişilerin faizsiz

sistemde çalışan bu bankalarla ilişkiyi, dini bir nitelik olarak algılamadıklarını ve diğer faktörlerin ise daha fazla etkili olduğu bu anketle tespit edilmiştir (Dar, 2004 Akt. Kınalı, 2012:103-104).

İngiltere’de teverruk işlemleri, faizsiz sistemde çalışan bankalar tarafından ödemelerinde zorluk yaşayan müşterilerin mevcut borçlarına yeniden ödeme planı yapılması amacıyla kullanılabilir. Özellikle İngiltere’de metal ve demir çelik borsasından, ödeme zorluğu çeken müşteriye öncelikli olarak kıymetli maden alım satım işlemi yapılması suretiyle mevcut kredinin yeniden yapılandırılması işlemidir (Sümer, ve Onan, 2015:301).

Müslüman olmayan fakat Müslüman yoğunluğu bulunan ülkelerdeki İslami banka sayıları: İngiltere 22, ABD 10, Avusturalya 4, İsviçre 4, Fransa 3, Kanada 1, Cayman Adaları 1, Almanya 1, İrlanda 1, Lüksemburg 1, Rusya 1 adet katılım bankacılığı bu ülkelerde bulunmaktadır. Görüldüğü üzere İngiltere, özellikle diğer Batı ülkelerine kıyasla oldukça gelişmiş bir İslami finans sistemine sahiptir. City UK İslami Finans 2011 raporundan yapılan araştırmaya göre ise, İslami bankacılık yapan 22 finans kurumunun çoğu büyük işletmeler tarafından kullanılan ticari bankalardır. Bunlardan bazıları, büyük bankaları tarafından sunulan İslami finans "pencereleri" diye ifade edilen hem faizli bankacılık faaliyeti yapıp hem de faizsiz bankacılık yapan bankalardan oluşmaktadır (ARB, 2018/a), (Islamic Finance 2013’den Akt. Çelik, İ. 2016:32).

Tablo 2.3: Dünyada İslam finans sektörünün ülkelere göre dağılımı – ortalama büyüme ve varlık büyüklükleri (Milyar Dolar) GIFR, (2017).

No.	Ülkeler	2016 toplam varlık	2016 formel varlık	2016 informal varlık	2007-2016 arası ortalama büyüme
1	İran	560	542	18	12,70
2	Suudi Arabistan	401	333	68	20,95
3	Malezya	335	289	46	20,89
4	Birleşik Arap Emirlikleri	197	167	30	18,58
5	Kuveyt	121	99	16	8,12
6	Bahreyn	43	35	8	7,49
7	Katar	130	123	7	28,11
8	Türkiye	81	73	8	24,41
9	İngiltere	61	41	20	13,47
10	Endonezya	66	66	0	56,06
11	Bangladeş	31	21	10	20,00
12	Mısır	31	19	12	20,39
13	Sudan	24	18	6	18,68
14	Pakistan	23	19	4	17,55
15	Ürdün	19	15	4	27,98
16	Irak	25	9	16	24,44
17	Brunei Darussalam	21	15	6	25,48
18	Suriye	4	3	1	43,57
19	Diğer Ülkeler	120	61	59	49,25
Toplam		2293	1948	339	458,12

2.3. Türkiye’de Katılım Bankacılığı

Türkiye’de katılım bankacılığı 1983 yılında yapılan yasal düzenleme sonrasında 1985 yılından itibaren finans sektöründe yerini almıştır. Ancak aradan geçen 30 yılı aşkın sürede önemli bir aşama kaydedilememiştir.

Tablo 2.4: Başlangıcından 2005 yılına Türkiye’de katılım bankacılığı tarihi (TKBB, (2018/b)).

								ÖFK İfadesinden Katılım Bankası ifadesine geçildi
Devletin Özel Finans Kurumları Kararı		Kuveyt Türk kuruldu		İhlas Finans kuruldu		Özel Finans Kurumları Bankacılık Kanununa Eklendi		Anadolu Finans ve Family Finans birleşerek Türkiye Finans oldu
1983	1985	1989	1991	1995	1996	1999	2001	2005
	Albaraka Türk ve Faysal Finans kuruldu		Anadolu Finans Kuruldu		Asya Finans kuruldu		Faisal Finans Family Finansa dönüştü	
								İhlas Finans kapatıldı

Türkiye’de Özel Finans Kurumu aşamasından 2005 yılı, Katılım bankacılığı aşaması ve günümüze kadar olan süreç iki tabloda gösterilmiştir (Tablo 2.4 ve 2.5).

Tablo 2.5: 2006 yılından günümüze Türkiye’de katılım bankacılığı tarihi (TKBB, (2018/b)).

			İlk Faizsiz Emeklilik Şirketi Kuruldu		Bank Asya Faaliyetine son verildi	
	Türkiye Finans National Commercial Bank(NCB) tarafından satın alındı		İlk Katılım Endeksinin Oluşturul- ması		Vakıf Katılım Kuruldu	
2006	2008	2010	2011	2015	2016	2018
Türkiye Katılım Bankalar Birliği kuruldu		İlk Sukuk (Kuveyt Türk Londra Borsasında)		Faizsiz Finans Koordinasyon Kurulu Kuruldu (2015)		1- Albaraka Türk 2- Kuveyt Türk 3- Türkiye Finans 4- Ziraat Katılım 5- Vakıf Katılım
		Sukuk Tebliği yayınlandı		Ziraat Katılım kuruldu		Faaliyetine 5 Katılım Bankası devam etmektedir

Türkiye’de 2006 yılında Türkiye Katılım Bankaları Birliği kurulmuştur. İlk sukuk ihracı ve ilk sukuk tebliğinin yayınlanması 2010 yılında gerçekleştirilmiştir. Ziraat Katılım Bankası 2015 yılında ve Vakıf Katılım Bankası ise 2016 yılında kurulup kamu katılım bankacılığı sektöründe halen faaliyet yürütmektedirler. Kamu katılım bankalarının yanında halen 3 özel katılım bankası daha faaliyet yürütmektedir (TKBB, 2018/b).

2.3.1 Türkiye’de İlk Faizsiz Bankacılık Deneyimi: DESİYAB

Türkiye’de ilk faizsiz bankacılık deneyimi (DESİYAB) Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası’dır. Yurt dışında bulunan işçi yakınlarının menkul değerlerinin Türkiye’de üretime dönüştürmesi düşüncesi ile 2/1983 gün ve 83/7506 sayılı kanun hükmündeki kararname ile kurulmuştur. Bu kararname, 25.02.1984 tarihli resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (RG, 2016/a).

DESİYAB 1 Milyar Lira sermaye ile kurulmuş olup yüzde 85’i Hazine, kalan yüzde 15’i diğer bakanlıklar tarafından taahhüt altına alınmıştır. Daha sonra Tamamen ana kuruluş gayesi dışına çıkıp günümüzde Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketi’ne 22.6.1988 tarihinde dönüşmüştür. DESİYAB yaklaşık üç yıl faaliyette bulunmuştur (TBMM/2015/a), (KA, 2015/a), (RG, 2016/c).

2.3.2 Türkiye’de Katılım Bankacılığı Tarihi ve Gelişimi

Türkiye’de faizsiz bankacılığın başlangıcı Albaraka Türk’ün 1984 yılında Özel Finans Kurumu olarak faaliyetine başlaması olarak ifade edilebilir. İkinci olarak 1985’te yılında ise Faysal Finans Kurumu faaliyetine başlamıştır. Daha sonra Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu 1989’da Körfez sermayeli olarak sektörde yerini almış, sonraki yıllarda Kuveyt Türk’e Vakıflar Genel Müdürlüğü de hissedar olmuştur. Faysal Finans Kurumu sonrasında Family Finans ismini almış, 1991’de sektöre girmiş olan Anadolu Finans kurumu ile 2005 yılında birleşerek Türkiye Finans adını almıştır.

İhlas Finans Kurumu 1995 yılında özel finans kurumu olarak sektörde yerini almış ancak 2001 krizi nedeniyle yaşadığı likidite sorunundan dolayı faaliyetine devam edememiş Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından faaliyetlerine son verilmiştir (TKBB, 2018/b).

Uluslararası ve ulusal piyasalarda yaşanan ifade sorunu ve tercüme zorluğundan 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile “Özel Finans Kurumları”

ünvanı “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiştir. Özel Finans Kurumları Birliği de bu kanun ile “Türkiye Katılım Bankaları Birliği”ne dönüştürülmüştür. Yine bu kanun ile birlikte katılım bankalarını güvence altına alan “Güvence Fonu” ibaresi yerine “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu” olarak katılım bankaları yine kanuni güvence altına alınmıştır (RG, 2016/b), (TBMM, 2018/c).

Devletin ise kamu katılım bankacılığına girişi 2015 tarihinde Ziraat Katılım ile olmuş, böylece ilk kamu katılım bankası sektörde yerini almıştır. 2016 yılında ikinci kamu katılım olarak Vakıf Katılım sektöre giriş yapmış, bu arada Bank Asya’nın faaliyeti Temmuz 2016 yılında BDDK tarafından sonlandırılmıştır (TKBB, 2018/b).

Tablo 2.6: Türkiye’deki katılım bankaları (1984-2018) (TKBB, 2018/b), (TKBB, 2018/e).

Katılım Bankaları	Kuruluş Yılı	Öz Kaynak	Ödenmiş Sermayesi	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Albaraka Türk	1984	2.481.506,00	900.000,00	220	3.899
Faisal Finans	1984	Faaliyeti sona erdi.			
Kuveyt Türk	1988	4.591.151,00	3.097.322,00	399	5.749
Anadolu Finans	1991	Türkiye Finans olarak birleşim sağlandı.			
Türkiye Finans	2005	4.060.598,00	2.600.000,00	286	3.767
İhlas Finans	1995	Faaliyeti sona erdi.			
Bank Asya	1996	Faaliyeti sona erdi.			
Ziraat Katılım	2015	1.403.681,00	1.250.000,00	68	890
Vakıf Katılım	2016	1.107.885,00	905.000,00	65	724
Genel Toplam		13.644.821,00	8.752.322,00	1.038	15.029

2.3.3 Günümüzde Faaliyetlerini Sürdüren Katılım Bankaları

Günümüzde halen ikisi kamu katılım olmak üzere beş adet katılım bankası faaliyetlerine devam etmektedirler (TKBB, 2018/b).

2.3.3.1 Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 01.01.1989 tarihinde sektörde faaliyete başlamış olup çoğunluk hissesi Kuveyt Finans Kurumu’na aittir.

Tablo 2.7: Kuveyt Türk Katılım Bankası ortaklık yapısı (Kuveyt, 2018).

Kuveyt Türk Katılım Bankası Ortaklık Yapısı		
Adı Soyadı/Ticaret Unvanı	Pay Tutarları (TL)	Pay Oranları (%)
Kuveyt Finans Kurumu	1.929.479.181	62,24
T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü	580.297.180	18,72
İslam Kalkınma Bankası	279.000.000	9
Kuveyt Sosyal Güvenlik Kamu Kuruluşu	279.000.000	9
Diğer Gerçek ve Tüzel Ortaklar	32.223.639	1,04
Toplam	3.100.000.000	100

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün %18,72 oranında 580.297.180 TL'lik hissesi mevcuttur. Ayrıca İslam Kalkınma Bankası, Kuveyt Sosyal Güvenlik Kamu Kuruluşu ve Diğer Gerçek ve Tüzel Ortakların da Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.'de ortaklık yapıları bulunmaktadır. Toplamda ise 3.100.000.000 TL ödenmiş sermayeye sahiptir.

Tablo 2.8: Kuveyt Türk Katılım Bankası temel finansal büyüklükler (Bin TL) (TKBB, (2018/e)).

FİNANSAL BAŞLIKLAR		2017 / Q4	2017 Q4-2016
TOPLANAN FONLAR	TP	19.955.412	11%
	YP	19.901.988	43%
	TOPLAM	39.857.400	25%
KULLANDIRILAN FONLAR*		37.923.358	27%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		47.183	-71%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (BRÜT) / KULLANDIRILAN FONLAR		1,9%	-
TOPLAM AKTİF		57.123.095	18%
ÖZ VARLIK		4.591.151	17%
NET KÂR		673.991	24%
PERSONEL SAYISI		5.749	3%
ŞUBE SAYISI		399	3%

*Finansal Kiralama Alacakları ve Reeskontlar dahildir. Sorunlu Alacaklar hariçtir.

Kuveyt Türk Katılım Bankası bir önceki yıla göre toplamış olduğu fonları toplamda %25 artırarak toplamda 39.857.400.000 TL fon büyüklüğü ile katılım bankaları içerisinde ilk sırada yer almaktadır. Buna bağlı olarak da kullandırmış olduğu fonları 37.923.358.000 TL ile sektör içerisinde en büyük paya sahiptir. Bankanın sorunlu kredileri net 47.183.000 TL olup, son 1 yıl içinde %71 oranında gerilemiştir. Bankanın öz kaynakları 4.591.151.000 TL olup, net kârı ise, 673.991.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu yönüyle sektörün en kârlı bankası konumundadır. Ayrıca personel sayısı 5.749 kişiye, şube sayısı ise 399'a ulaşmıştır.

2.3.3.2 Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. 1984 yılında sektörde ilk finans kurumu olarak yerini almıştır.

Tablo 2.9: Albaraka Türk Katılım Bankası ortaklık yapısı (ALB, 2018).

Albaraka Türk Katılım Bankası Ortaklık Yapısı		
Ortaklık Yapısı	Pay Tutarı (TL)	Oranı(%)
Yabancı Ortaklık	592.846.912,78	65,87%
- Albaraka Bankacılık Grubu	486.523.265,68	54,06%
- İslam Kalkınma Bankası	70.573.778,85	7,84%
- Alharthy Ailesi	31.106.364,35	3,46%
- Diğer	4.643.503,90	0,52%
Yerli Ortaklar	80.975.748,96	9,00%
Halka Açık	226.177.338,26	25,13%
Toplam	900.000.000	100

Çoğunluk hissesi Albaraka Banking Grup'a ait olup, yabancı ortaklık toplamı 592.846.912,78 TL pay tutarına sahiptir. Yüzde 25,13'lük kısım ve 226.177.338,26 TL tutarı halka arz edilmiştir. Yerli ortakların 80.975.748,96 TL ile ve payı yüzde 9'dur. Toplamda 900.000.000 TL ödenmiş sermayeye sahiptir (Albaraka, 2017).

Tablo 2.10: Albaraka Türk başlıca finansal büyüklükler (Bin TL) (TKBB, (2018/e)).

FİNANSAL BAŞLIKLAR		2017 / Q4	2017 Q4- 2016
TOPLANAN FONLAR	TP	13.247.715	5%
	YP	12.062.125	14%
	TOPLAM	25.309.840	9%
KULLANDIRILAN FONLAR*		24.680.290	11%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		513.108	-3%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (BRÜT) / KULLANDIRILAN FONLAR		4,9%	-
TOPLAM AKTİF		36.229.077	10%
ÖZ VARLIK		2.481.506	9%
NET KÂR		237.093	9%
PERSONEL SAYISI		3.899	2%
ŞUBE SAYISI		220	3%

* Finansal Kiralama Alacakları ve Reeskontlar dahildir, Sorunlu Alacaklar hariçtir.

Sektörün en eski kurumu olan Albaraka Türk Katılım Bankası'nın topladığı fonlar 25.309.840.000 TL kullandırmış olduğu fonları ise 24.680.290.000 TL olarak gerçekleştirmiştir. Tasfiye olunacak kredilerde ise 513.108.000 TL olup bir önceki yıla göre %3 düşüş gerçekleştirmiştir. Banka 36.229.077.000 TL aktif toplamına ulaşarak, bir önceki yıla göre %10 artış sağlamıştır. Öz kaynaklarda ise %9 artış sağlayarak 2.481.506.000 TL'ye ulaşmıştır. Albaraka Türk'ün, 2017 yılı son kârı 237.093.000 TL olmuştur. Personel sayısı 3.899 ve şube sayısı ise 220 olarak gerçekleşmiştir.

2.3.3.3 Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. 1985 yılında Faysal Finans Kurumu olarak sektöre başlamış olup sonrasında isim değişikliği ile Family Finans adını almıştır. Anadolu Finans Kurumu, 1991 yılında faaliyetine başlamıştır. Sonrasında, 28.12.2005 yılında günümüzdeki Türkiye Finans ismini alarak faaliyetine bu isim ile devam etmektedir.

Tablo 2.11: Türkiye Finans Katılım Bankası ortaklık yapısı (TF, 2015).

Türkiye Finans Katılım Bankası Ortaklık Yapısı		
Adı Soyadı/Ticaret Unvanı	Pay Tutarları (Bin TL)	Pay Oranları (%)
NATIONAL COMMERCIAL BANK	1.176.369	66,27
GÖZDE GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş. (ÜLKER GRUBU)	205.405	11,57
(HACİ) MUSTAFA BOYDAK (1934)	41.173	2,32
BOYDAK HOLDİNG A.Ş.	39.213	2,21
BEKİR BOYDAK	33.269	1,87
MEMDUH BOYDAK	33.269	1,87
MUSTAFA BOYDAK (1963 SAMİ OĞLU)	33.250	1,87
YUSUF BOYDAK	31.309	1,76
ŞÜKRÜ BOYDAK	27.730	1,56
HACİ BOYDAK	26.678	1,5
Toplam	1.775.000	100

Çoğunluk hissesi National Commercial Bank’a ait olup 1.176.369.000 TL pay tutarına sahiptir. Yine tabloda 11,57’lik kısım ve 205.405.000 TL tutarı Ülker Grubuna aittir. Toplamda 1.775.000.000 TL ödenmiş sermayeye sahiptir.

Tablo 2.12: Türkiye Finans başlıca finansal büyüklükler (Bin TL) (TKBB, (2018/e)).

FİNANSAL BAŞLIKLAR		2017 / Q4	2017 Q4-2016
TOPLANAN FONLAR	TP	11.164.157	-6%
	YP	10.866.339	18%
	TOPLAM	22.030.496	5%
KULLANDIRILAN FONLAR*		26.071.453	-2%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		412.000	-23%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (BRÜT) / KULLANDIRILAN FONLAR		5,4%	-
TOPLAM AKTİF		39.080.897	1%
ÖZ VARLIK		4.060.598	11%
NET KÂR		375.360	27%
PERSONEL SAYISI		3.767	-6%
ŞUBE SAYISI		289	1%

* Finansal Kiralama Alacakları ve Reeskontlar dahildir, Sorunlu Alacaklar hariçtir.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. 2017 yılı sonu itibariyle 22.030.496.000 TL fon toplamına ulaşmış, 26.071.453.000 TL fon kullandırmıştır. Tasfiye olunacak kredilerde ise %23 azalışla 412.000.000 TL sorunlu krediler bulunmaktadır. Aktif toplamı 39.080.897.000 TL'na öz kaynakları ise 4.060.598.000 TL'na ulaşmıştır. Kârlılıkta ise %27 artışla 375.360.000 TL kâr sağlanmıştır. Personel istihdamında ise %6 azalışla 3.767 kişi bankada çalışmaktadır. Türkiye Finans tablo 2.12'de, şube sayısına göre ise %1 artış ile 289 şubeye ulaşmıştır.

2.3.3.4 Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım Bankası A.Ş.

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. Mayıs 2015 tarihinde ilk kamu katılım bankası, Vakıf Katılım A.Ş. ise Şubat 2016'da ikinci kamu katılım bankası olarak sektöre giriş yapmıştır. Halen ülkemizde 5 katılım bankası faaliyetlerine devam etmektedir. Ziraat katılım ve Vakıf katılım hakkında detaylı bilgi ve mali tablo analizi ayrıntılı olarak üçüncü bölümde yapılmaktadır (TKBB, 2018/b).

2.3.4 Katılım Bankacılığı Sisteminin Dayanağı

İslam dini belli bir düzen içerisinde ve insanlığın faydasını temin edecek temeller üzerinde durmaktadır. Bu düzeni belli kurallar çerçevesinde oluşturulmakta, belli ödül ve cezalar ile düzen sağlanmaktadır. İslam'ın koymuş olduğu kurallar ile ideal toplum düzeni ve ideal insan oluşturulması ana amaçtır. Yaratılmış olan evrende, hayat düzeninde yani yaşantımızın tamamında eksik hiçbir şey mevcut bulunmamaktadır. Bu düzende de belli ihtiyaçlar ve bunların karşılanması için de kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda hayatın devamı için barınma, güvenlik ve beslenme her insan için şart olmaktadır. Dolayısıyla insanoğlu bu ihtiyaçlarını karşılamak için üretime, sanayiye ve emeğe ihtiyaç duymaktadır (Köknel, 2007:315) (Bayındır, 2005:1).

Emek bir hak sebebidir. Üretim fonksiyonlarını, emeği yerinde kullanan ve verimli hale dönüştüren ise sermayedir. Sermaye de değer birimi olarak “para” olarak ifade edilmektedir. Bunların birçoğunun temini için sermayeye (paraya) dolayısıyla bankacılık sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte, faizsiz bankacılığın iki dayanak noktası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; para mal olarak değil, finansman birimi ve değişim aracıdır. İkincisi ise; sermaye sahibi ve emek sarf edenin, kâra da zarara da ortak olmasıdır (Akgüç, 1989:145), (Akevler, 2015).

Katılım bankacılığı veya faize dayalı olmayan bankacılık sisteminin dini, sosyal, ekonomik ve politik dayanakları aşağıda açıklanmaktadır.

2.3.4.1 Dini nedenler

Faizin haram kılınmış olması, İslam dinine mensup olanların önemli bir kısmının faizli bankalardan uzak durmaları sonucunu doğurmaktadır (Bayındır, 2005:21), (Affane, 2007:181).

Başta Ortadoğu ve İslam ülkeleri olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinde uygulanmasına rağmen, faizsiz bankacılık işlemlerinin dini, fıkhi yönü zihinlerde henüz açıklık kazanamamıştır. Bu ihtiyaç Türkiye’de daha fazla hissedilmektedir. Türkiye’de konunun özellikle fıkhi boyutunu ele alan çalışmaların yeterli olmaması, gerek bilimsel çevreler gerekse halk arasında, faizsiz bankaların yapmış oldukları işlemlere kuşkuyla yaklaşılması sonucunu doğurmaktadır (Bayındır, 2005:1).

2.3.4.2 Faiz ve faizin olumsuz etkileri

Faiz, aslen Arapça kökenli “fezayen”kelimesinde Türkçeye geçmiş bir kavramdır. Fezayen, istenmeyen fazlalık, taşkın dolu, anlamına gelmektedir (Yazıcı, 1999:24-259).

Başka bir ifade ile faiz; borç karşılığı bir şahsa verilen paranın, belli bir zaman sonrasında geriye alınmasındaki fazlalıktır. Faiz aslında ilk çağlardan itibaren eski Yunan filozofu olan Aristo emeğin karşılığı olmadığını belirterek, faiz talep edilmesini uygun bulmamaktadır. Ayrıca Hristiyan dini de faizi yasaklamaktadır. İslam alimleri faizin her türlüşünden azami ölçüde kaçınılmasını önermişlerdir (Yücel,1979:30-33).

Diğer yandan, İslamda faiz ile karıştırılan ancak faizden farklı anlamları olan riba konusuna da değinmek gerekmektedir. Riba; İslam yolunda gayret sarfetmeden artan ya da başkasının hakkını gasbetmek, sömürerek toplumun veya diğer insanların zararı her tür zenginlik sağlama olarak ifade edilmektedir (Garaudy, 2015:96).

Başka bir ifade ile riba, İslam dininin insanlara tanıdığı doğuştan gelen temel haklar yönünden, ferdin diğerlerine nazaran daha fazla hak sahibi olmasına sebep olmaktadır. Buna bağlı olarak kardeşlik hukuku, İslam’ın ana özünü oluşturan tevhid yani Allah’ın tek yaratıcı olduğu fikrinde ve yine Allah’ın hak ve hukukunu ortaya koyan bir diğer yüzü olmaktadır. Riba, toplum arasındaki kardeşlik hukukunun da zarar görmesine sebep olmaktadır (İslam, 1978:29), (Nebi, 1976:10-12).

Katılım bankalarının kuruluş amaçları, faize dayalı olmayan, İslam hukuk kurallarına uygun olarak iktisadi temeller üzerine kurulu bir sistemi meydana getirmektir. “Allah faizi mahveder, sadakayı bereketlendirir” (Bakara/276) belirtildiği üzere faizsiz, esas amacı ortaklık ve mülkiyetin en alt kademeye, tabana yayıldığı ekonomik bir sistemin kurulması mantığı ile kurulan bu bankalar, yıllar geçtikçe bu amaçlarının dışına çıkarak kâr amacını önceleyen kurumlar haline dönüşmüşlerdir (Terzi, 2013:12).

Politika isimli önemli kitabında Aristo: “En çok tiksинmeyi hak eden, faizciliktir: çünkü bundan sağlanan kazanç, doğrudan doğruya paranın kendi varlığından ileri gelir ve paranın doğuşuna yol açmış olan ereğe aykırıdır. Zira para mübadele için yaratılmıştır; oysa faiz paranın miktarını çoğaltır. Dolayısıyla da doğaya en aykırı düşen para kazanma tarzıdır” şeklinde ifade etmektedir (Aristo, 2002: 246 Akt. Terzi, 2013:2).

2.3.4.3 Faizin olumsuzlukları

Ticari işlerle iştigal eden iş adamları borçlandığında bir risk almakta ancak parayı veren ise alacağını garantiye almak istemektedir. Müteşebbis almış olduğu sermayeyi, krediyi verimli hale getirmek için uğraşmakta kâr elde edebileceği gibi zarar da edebilmektedir. Faiz karşılığı kaynak kullandıran ise bu durumdan hiç etkilenmemektedir.

Devletlerin dış alemden almış oldukları krediler karşılığı ödenen faizler devlet bütçesinde önemli bir gider kalemi olarak yer almaktadır. Yüksek faiz ödemeleri nedeniyle bütçenin sürekli olarak açık vermesi ülkede huzursuzluk, karışıklık, sosyal adaletsizlik meydana getirmektedir. Bunun doğal sonucu olarak borçlu devlet, içeride yeni vergiler ihdas etmek zorunda kalmaktadır. İbni Haldun “Devletin görevi, ağır bir şekilde koyduğu vakit fayda vermeyen vergileri hafifletmektir. Çünkü vergilerin itidalli, mutedil olması ekonomik faaliyetlerin en büyük teşvikçisidir,” demektedir. Bu tür durumlar, Duyun-u Umumiye-i Osmaniye gibi varlık yönetimi satışı veya Kore ve Vietnam gibi iç savaşların çıkmasına sebebiyet verebilmektedir (Cemal,1971:11).

İslamiyet faizin her çeşidini, azını da çoğunu da yasak etmiştir. Buna mukabil borç vermeyi, karz-ı haseni uygun görmüş ancak borçluyu da fazla sıkıması mümkünse af ile iyi meziyetlere kavuşacağını iletmiştir. Bunun sonucunda merhamet,

saygı, şevkat, hürmet gibi ulvi duygulara nail olacağı müjdelenmiştir (Yücel, 1979:34-36), (Cemal, 1971:59-60).

İslam ne birilerinin sırtından geçinmeyi meşru görmüş ne de zenginin fakiri kontrol altına almasına olumlu bakmıştır. Sosyal hayatta şahsa menkul veya gayri menkul servette mülk edinme hakkı tanımıştır. Servetler yığın yapılmak için değil harcanmak ve faydalanılmak için insanların hizmetine verilmiştir. İşte para da asıl unsur olarak amaç değil vasıta (Ebussuud, 1980:38-39-114).

2.3.4.4 Faiz ile alakalı ayetler

İslam hukuk düzeninde faiz ve faiz ile işgal olmak gayrimeşru görülmüştür. Kur'an-ı Kerim ve Peygamberin sünnetinde net olarak ve kesin dille ifade edilerek, faizle meşgul olmak uygun görülmemiştir (Aktepe, 2012/a:31).

İslami Finans fikrinin öncelik oluşturmada şüphesiz ki ilk sırada yer alan, Peygamber vasıtası ile tarafımıza eksiksiz bir şekilde ulaşan Kur'an-ı Kerim'de bulunan ayetlerde mevcuttur. Özellikle faiz konusunda inen ayetler bunun önemini ve faizsiz bankacılık fikri alt yapısını oluşturmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, içkiyi yasaklama ayetlerinde olduğu gibi, tedrici metodu yani belli bir sıra ile, toplumda belli bir alışma evresi oluşturarak insanlara hayat nizamı oluşturmaya çalışmıştır. Buna bağlı olarak faizde de aşağıda belirtilen ayetlerin inme sırasına göre aynı metot ile kesin hükme bağlanmıştır.

İlk aşamada, faizde bir faydanın olmadığı, faiz alıp vermenin bir bereketinin olmadığı, Kur'an-ı Kerimde Rum suresi 39. ayette “İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte zekâtı veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır” şeklinde belirtilmiştir (Karaman, vd. 2007:2603).

Faizin yasak edilmesi hususunda ikinci basamak olarak Nisa Suresi, 160.ayette ise ” Yahudilerin zalimlikleri ve Allah yolundan çevirmeleri sebebiyle onlara helal edilmiş olan birçok temiz ve hoş nimetleri kendilerine yasakladık” buyrulmuş ve 161. ayette ise; “Bir de kendilerine yasaklanmış olduğu halde faiz almaları ve halkın mallarını haksızlıkla yemeleri sebebiyle. Onların kafir olarak kalanlarına acı bir azap hazırladık” ifadeleri ile Yahudilerin yasak emrine muhalefet ettiklerinden acıklı bir azaba uğradıkları belirtilmektedir.

Cahiliye zamanında faizle borç verenler, borcun ödeme günü gelmesine rağmen ödenmezse, bir misli artırma yoluna gittikleri gibi, ayrıca malı da misli ile artırma yöntemine gitmekteydiler. Küçük bir borç zamanla korkunç rakamlara ulaşmakta idi. Böyle yapanları Allah, Ali İmran suresi, 130. ayette “Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz” şeklinde buyurarak o dönemde yaşayan cahiliye Arapları uyararak günümüze mesaj vermektedir.

Bakara suresi, 275 ayette ise “Faiz yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar. Bu hal onların “Alım-satım tıpkı faiz gibidir” demeleri yüzündendir. Halbuki Allah, alım-satımı helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse, geçmişte olan kendisinin ve artık onun işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar “ kesin bir dille ifade edilmektedir.

Nihayet faizin bütün hal ve şekilleriyle yasaklandığı, haram olduğu, kesin hükme bağlandığı “Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terk edin.” (Bakara, 2/278). ve devamında, 279. ayette “Şayet (faiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız, Allah ve Resûlü tarafından (faizcilere karşı) açılan savaştan haberiniz olsun. Eğer tövbe edip vazgeçerseniz, sermayeniz sizindir; ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz” ayetlerle kesin bir şekilde beyan edilmiştir.

İşte bu İslam’ın insanlara öğretmiş olduğu terbiye edici ve realiteyi görüp, toplumun durumunu göz ardı etmeden, kademe kademe toplumu zarar ve ziyana uğratan kötülüklerden sakındırmak için kullanılan sağlam ve verimli yöntemdir (Cemal, 1971:61-64).

2.3.4.5 Faiz ile alakalı hadisler

İslam öncesi Arap toplumu ribayı, faizi ticaret ve her nevi borçlanmalarında kullanıyorlardı. Allah Resulü de ribayı çirkin bir adet, kötü bir davranış olarak görmüş ve veda hutbesinde; “ Ne kadar cahiliye adeti varsa hepsi ayağımın altındadır. Cahiliyenin faizi de lağvedilmiştir. İlk kaldırdığım faiz yine akrabamızdan Abdül-Muttalip oğlu Abbas’ındır. Tamamı kaldırılıp atılmıştır” buyurmuştur. Allah Resulünün, öncelikle amcasının faizinden başlaması önem arz etmektedir. Yönetici ve idare makamında olanlar toplumda daha etkili ve tesirli olmaları için, emrettiği veya

sakındıracağı bir husus hakkında önce kendi ailesi, yakınlarından başlaması gerekmektedir (Cemal, 1971:54-55).

Peygamberimiz sünnetinde hem faiz alandan hem de faiz verenden bahsetmiştir. Ebu Cuhayfe'nin oğlu Avn'den nakledilerek “ Resulullah dövme yaptırana, riba (faiz) yiyiciye, riba kazancı yedircisine lanet etti. Suret yapan musavvir kişiye de lanet etti,” şeklinde hadis rivayet etmiştir (El-Buhari, 2017:2071), (Aktepe, 2012/a:30).

Faizin ekonomik hayatta uygun görülmediğine ilişkin çok sayıda hadis bulunmaktadır.

2.3.5 İslam’da Ticaret Kavramı

İslam ekonomisi ifadesi Hint-Pakistan kaynaklı olup Hint Yarımadasında doğmuş ve gelişmiştir (Eskicioğlu, 1999’dan Akt. Arpacı, 2017:30).

İslam hukukunda gerek devletleştirme ve gerekse kamulaştırmada bir suç söz konusu olamaz. Ancak İslam bütün gelir ve servet kaynaklarının devletin, hükümetin kontrolü altında bulunmasını, bütün sanayi tesisi ve ticari işletmelere tek başına el koyup, sahip olmasını ve ekonomik alanda yayılmasını kabul etmemektedir. Ayrıca halkın kontrolünde bulunan bütün araziye kamulaştırmasını da meşru ve uygun görmemektedir (Armağan, 1987:179).

Kâr amacı taşıyan, mal alım satım mesleğine ticaret denilmektedir. Bu mesleği temsil eden kimseye, tacir, çoğulu olarak da tüccar denilmektedir.

Kuran-ı Kerim’de geçmiş olan ayetlerin genelinde adil ticaret vurgulanmakta, ticarete açık ve güvenilir olunması aldatma ve aldanmaya karşı dikkatli olunması gerektiği vurgulanmaktadır. İslamda genel olarak bu kurallara uyulduğu sürece, ticaret övülmektedir. (TDV, 2012:134).

İslam’da ticaret teşvik edilmekle beraber ahlaki ve toplumsal alanlarda zarar oluşturmaması için bazı sınırlar getirilmiştir (Karaman, 2012:75).

İslam dini fitri ve tabii bir din olduğundan insanların imkan ve yeteneklerine göre emek sarf edip kazanç temin etmeleri, gerekli iş birliği ve iş bölümünü temin etmeleri ve ihtiyaçları doğrultusunda tüketim yapmaları önerilmiştir. Bununla birlikte bu konuda bazı ölçüler ve ilkeler de getirilmiştir. Bu sayede ticaret ve iş hayatı, nizami düzen ve güven içinde, haksızlıkların suistimallerin olmadığı bir toplum inşa edilmeye çalışılmıştır. İslam’ın ticaret ile getirmiş olduğu kavramlar, ilkeler aslında hukuki

alandaki koymuş olduğu kuralların bir bölümünü oluşturmaktadır. Bundan dolayı klasik kaynaklarda böyle bir ayrıma gidilmemektedir.

İslam’da ticaret, helal kazanç, mal mülk sahibi olmak aynen ilimde olduğu gibi farz kılınmış, kişinin hiç kimseye muhtaç olmadan hayatını devam ettirmesi, ailesinin geçimini temin için İslamın uygun görmüş olduğu yöntemlerle kazanç sağlaması ibadet olarak kabul edilmiş, cihad gibi kutsal, değerli bir hareket olarak görülmüştür. Çalışıp kazanmak teşvik edilmiştir. Buna bağılı olarak da kazanç yolları en ince ayrıntısına kadar sayılarak sosyal, ekonomik hayat düzeni oluşturulmuştur.

Buna bağılı olarak İslam’ın iki asli unsuru olan Kuran ve Sünnet’te ticari hayat düzeni ve kazanç yolları ve yöntemlerine ilişkin konulan sınırlamalarda, yasaklar, örnek olay ve kavramlar toplumsal yarar ve ilke gözlenmektedir. İslam, yasaklamış olduğu zarar ve haksızlıklar açısından her devirde olduğu gibi çağımızın ticari hayat düzenini de oluşturmaya, düzenlemeye imkan verecek nitelikte kapsamı geniştir. Buna bağılı olarak İslam toplumundaki insanlar ticaret nizamlarında, oluşturmak istedikleri İslami kurum oluşumlarında, onlara tamamen bağımlı hissetmeleri yerine, hem dinin hem insanlığın ortak paydası olan dürüstlük, güven, şeffaflık, doğru sözlü olma, sözünde durma, akdine sadık kalma gibi genel ilkelere bağılı kalmaları gerekmektedir. Günümüzde içeriğı tartışılan birçok kurum veya bu ortak kriterleri uygulamayan insanların bu değerlerden uzaklaşması sonucu istenilen toplum düzeni veya İslam’ın öngörmüş olduğu insan yapısı oluşturulamamaktadır (TDV, 2014:408-411).

2.3.6 Ekonomik Nedenler

Katılım Bankacılığının gelişiminde özellikle etkili olan üç iktisadi nedenden söz edilebilir. Öncelikli olarak İslam ülkeleri 1970’li yıllarda ellerinde bulundurmuş oldukları petrole rağmen, petrol gelirlerini Petro-dolar adı altında batılı ülkelere aktarmaları sonucu İslam ülkelerinin kalkınma sorunu yaşadıkları görülmüştür. Bununla birlikte sermaye fazlası bulunan gelişmekte olan ülkeler ile sermaye sorunu yaşayan İslam ülkeleri arasında ekonomik olarak birlikteliğe de ihtiyaç duyulmaktadır.

İkinci olarak geleneksel ticari finans kurumları, uzun vadeli yatırım kredi projelerinden ziyade kısa vadeli kredi projelerine odaklanmakta buna bağılı olarak makro yönden gelişim sağlanamamaktadır. Son olarak ise; faizsiz sistemde çalışan bankalarının faizli bankaların aksine, fonlarını ortaklık esasına göre kullandırmalarının

doğal sonucu olarak işletmelerin daha verimli olarak çalışmalarının sağlanması önemli bir unsurdur (Kalaycı, 2013:61).

2.3.7 Toplumsal Nedenler

İbni Haldun'a göre; iktisadi refah, toplumsal kutuplaşmalara, çatışmalara neden olurken geleneksel İslam'ın öngörmüş olduğu İslami hayat düzeninde ahlak ve manevi yaşamda değişmelere sebep olmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda 8. yüzyılda Hz. Peygamberin (S.A.V) hayatını örnek alan, kurtuluşu onun ilkelerine dönüşümde gören kimseler tasavvufi hareketi başlatmışlardır. İlk tasavvuf ehli kimseler iktisadi refahın toplumdaki ahlaki düzende bozulmaları Kuran ve Sünnet ile yeniden ayağa kaldırmak istemişlerdir. Toplumun dengesini oluşturan ana omurganın adalet olduğunu savunmuşlardır. Adalet kelime kökeni itibariyle denge anlamına gelmekte olup insanı ilgilendiren itidal de aynı kökten gelmektedir. İslami ekonominin topluma bakan yönü sosyal adalettir. İslam insanın eşit ve hür olarak doğduğunu belirtir. Eşitlik kavramı ile en yakınından bu dönüşüme başlanmasını vurgular. Bireyin akrabasından, yakın komşu ve arkadaşlarından başlayarak toplumsal bütünlüğün oluşturulmasını savunur. Mülkiyet duygusu da insanın karakterinden kaynaklanmakta olduğundan İslam dini insana değer verdiği, güvendiği için özel mülkiyete izin verir.

İslam, işçi kavramına kapitalist düzenin baktığı mantıkla bakmamaktadır. Farklı emeğe, farklı ücret ödemesi gerektiğini savunmaktadır. Emeğe verilen kıymet, emeğin öncelik haline getirilmediği kazançlara yani faize mesafe ile bakmasına sebep olmuştur. Riba (faiz) üzerine kurgulanmış her türlü spekülasyon kazançları kanun dışı, gayri ahlaki sayılmıştır (Tabakoğlu, 2008:73-75), (Erbakan, 2013:30-43).

Kapitalist sistem şahısların mal edinme hakkını sınırlandırmakta ancak sermaye sahiplerinin önünü açmakta olup, gelir adaletsizliği uçurumuna sebep olan sistemin sonucunda toplumda, adalet, ahlak ve maneviyat denen duygulardan, hayâdan söz edilemez. Bu durumun doğal sonucu olarak, toplumsal barışı, adaleti bozup her şeyin para üzerine endekslenmesine sebep olmaktadır. Ahlak ve maneviyattan uzaklaştırıp toplumsal dengeyi bozarak elde edilen her kazancı meşru görmektedir (Bilgiç, 1990:1-3).

Kapitalist düzende çağdaş olmanın ölçütü maddiyat ile ve para ile ölçülmektedir. Rüşvet, faiz, yolsuzluk, yalan üzerine kurulu bu sistemde bunların tamamı meşru

kazanç kabul edilmektedir. Kişi başına düşen gelir, çağdaşlık göstergesi sayılmaktadır (Karaman,2003:126-127).

Eski Arap toplumunda günümüzde bir nevi bileşik faizin benzeri olan mevcut borç, yaklaşık her yıl iki katı artış gösteren faizden başkası değildir. Toplumsal düzende zarara sebep olan bu husus “Ey iman edenler, çifter çifter artan faizden yemeyiniz. Ve Allah’tan korkunuz, herhalde siz felaha çıkacaksınız”(3-130) ifadeleri kullanılmaktadır (Hamidullah, 1969:25).

2.3.8 Politik Nedenler

Üç çeşit İslam bankacılığında bahsetmek mümkündür. Birincisi Tasarruf Bankalarıdır. Ahmet El-Neccar tarafından Mısır’da kurulmuştur. Tarım işi ile uğraşan kişi ve firmaların tasarruflarını üretime kaydırmak amaçlanmıştır. İkincisi 1975 yılında kurulan İslam Kalkınma Bankasıdır. Bu banka Suudi Arabistan başkenti Cidde’de kurulmuş İslam ülkelerinin sermaye birikimlerine yardımcı olmayı amaçlayan ilk ve tek örgütlü finansman kurumudur. Kuruluş sermayesi 2 milyar dinar olup yönetimi kurucu 56 üye ülkenin Maliye bakanları tarafından yapılmaktadır. Ülkemiz, İslam Kalkınma Bankasına Turgut Özal döneminde daimi üye olmuştur. Üçüncüsü ise halen en çok tercih edilen Ticaret bankası niteliğinde olan katılım bankalarıdır. (Zaim, 2005:203-237-241).

İslami esaslara bağlı olarak yönetilen Pakistan’da devlet politikası sonucu 1979 yılından beri aşamalı olarak faizsiz bankacılığın geçilmiştir. Suudi Arabistan’da ise bazı altın işi yapanların petrol kaynakları ile zenginleşmesi üzerine, bu insanları kontrol ve denetim altında tutmak için faizsiz bankacılık kurulmuştur (Akgüç, 1989:145).

İran’da Faizsiz bir düzen kurmak isteyen yönetim 1979 İran Devrimi’nden hemen sonra ilk icraat olarak faizli bankacılık sistemini bitirmek için politikalar geliştirmişlerdir. Bunun yerine Sanduk-ı Karz-ı Hasen olarak adlandırılan fonlar kurulmuştur. Ancak günümüzde İran’da ismi değiştirilmiş olsa da faizli sistemde çalışan bankalar da bulunmaktadır (Uludağ, 1998:26).

Ülkemizde ise Onuncu Kalkınma Planında 3. Performans Göstergesi kapsamında, 7. Bileşeninde, 4 Politika başlığında bu yönde çeşitli politikalar belirlenmektedir. Bu politikaların en önemlisi Hazine destekli bir katılım bankasının

kurulmasına yönelik kararın alınmasıdır. Bunun sonucunda devlet destekli Vakıf Katılım Bankası ve Ziraat Katılım Bankası kurulmuştur (KB, 2017/a).

2.4 Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankalarının asli kuruluş amaçları tasarrufların veya atıl fonların ekonomiye kazandırılması ve tasarruflarını bir araya getirerek sermaye birikimi sağlanarak ekonomik sisteme aktarılmasıdır. Buna bağlı olarak toplanan fonlar katılım bankalarının esas fon kaynaklarını oluşturmaktadırlar.

Müslüman ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişmişliklerine bağlı olarak bu toplanan fonlar artmaktadır. Sadece Arap ve diğer Müslüman ülkeler değil Avrupa ve ABD başta olmak üzere birçok ülkede sisteme olan ilgi ve talep artmaktadır (Tunç, 2010:161-163).

Katılım bankalarının fon kaynakları aşağıda belirtilmiştir.

2.4.1 Cari Hesaplar

Banka ile Hesap sahibi arasında, kısmen emanet kısmen borç hükmü oluşturan ve bankada hesabı bulunan tasarruf sahibine herhangi bir faiz, gelir, zarar ihtimali oluşturmeyen hesaplar cari hesap olarak ifade edilmektedir. Mevcut bu hesaplara yatırılan hesap tutarlarının banka tarafından tamamen kullanımına onay verildiği ve bu paraları bankanın tazmin etme mükellefiyeti olduğundan dolayı bu hesaplardaki fonlar bankaya müşteri tarafından verilmiş borç hükmündedir. Başka bir açıdan ise bankanın bu paranın tümünü kullanamaması, hesabı bulunan müşterilerine her an paralarını ödeyebilmek için halihazırda para bulundurması, çok az bir zaman için cari hesaplarındaki paralarını kullanılabilmesi ve yine internetten yapılan bankacılık işlemlerine imkan tanınabilmesi gibi nedenlerle emanet de sayılmaları mümkün görülmektedir. Bu nedenle bu hesaplar belirli bir vadeyi içermemektedir (TKBB, 2018/a).

Müşterinin ilk hesabını açmış olduğu şube müşterinin ana şubesidir ve müşteri ana şubesi dışındaki şubelerden ve dağıtım kanallarından da işlem yapabilmektedir. Müşterinin kendi şubesi dışında yapmış olduğu işlemler için banka masraf talep edebilmektedir.

Banka ile ilişkisi olan kimselerin cari hesapların bulundurdıkları mevduat sahiplerinin isteklerine göre, sürekli hareket içerisinde bulunmaktadır. Diğer

tarafından ticari bankalar cari mevduat kabulünü bir borç ilişkisi içerisinde almakta ancak bu fonlar mevduat sahibinin talep etmesi halinde derhal ödenmek şartı ile bu paraların mülkiyeti bankaya geçmektedir. Bu fonlar belirli bir vadeyi içermediğinden faizli bankalar cari mevduata herhangi bir faiz veya fayda sağlamamaktadır. Faizsiz bankalara yatırılan bu fonlar ise bu bankalara verilmiş borç özelliği taşımamakta, değerlendirilmek üzere teslim edilmiş emanet niteliğinde fonlar olarak değerlendirilmektedirler (Sadr, 1980:818-819).

2.4.2 Katılma (Yatırım) Hesapları

Faiz hassasiyeti olan yatırımcıların tasarruflarını kâr ve zarar esasına göre değerlendirmek, ticari ve yatırım amaçlı faaliyetlere aktarmak isteyen kurum ya da bireyler katılma hesaplarını kullanmaktadırlar. Hesap sahibine önceden herhangi bir kar veya zarar yönünde belli bir oran veya tutar garanti etmeyen fonlara, katılma hesapları denilmektedir. Bu hesaplar yatırılan tutarların, fonların katılım bankasında çeşitli kullandırmalardan oluşacak kâr ya da zarara katılma sonucu oluşmaktadır. Katılma hesapları, anaparanın aynen ödenmesini dahi garanti etmemektedir (Tunç, 2010:191).

Buna mukabil 07.11.2006 tarih ve 26339 sayılı “Sigortaya Tabi Mevduat ve Katılım Fonları ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelik” kapsamında döviz, TL ve kıymetli maden hesaplarındaki katılma hesapları da her bir kuruluştaki 100.000 TL tutarına kadar olan katılma hesapları da devlet güvencesinde sigortalanmıştır (TMSF, 2018/a), (RG, 2018/b).

Yatırım hesabı, mevduat bankalarındaki vadeli mevduat hesaplarına karşılık gelmektedir. Mevduat sahipleri yatırım kastıyla bu hesaplara para yatırırlar. Karşılığında da kâr ummaktadırlar. Yani paralarını katılım bankalarına yatırmış olan bu müşteriler yatırım hesapları sonunda faiz değil kârdan hisse almaktadırlar (Berberoğlu, 2004’den Akt. Özgür, 2007:58).

Yatırım hesaplarına, “Mudaraba” hesabı da denilmektedir. Bu hesapla alakalı Yatırım hesabı ile fazlası olan müşteri ile banka ve banka ile sermaye ihtiyacı olan iş adamı arasında üçlü bir iş birliği söz konusudur. İlk kısmını bu ilişkinin fon hesabı oluşturmaktadır. İkinci aşamasında bu ilişki ayrı bir cari müşteri hesabında takip edilmekte olup, mudaraba ile ilgili kredi kullananın yapmış olduğu bütün mali işleri bu hesaba kaydetmesi gerekmektedir. Açılmış olan her yatırım hesabı, bankanın da

sermaye koyması ile birlikte müşterek bir hesap haline dönüşmekte böylelikle ortaya bir cari hesap meydana gelmektedir.

Herhangi bir ortaklığa izin vermeyen küçük hesaplar da bu şekilde değerlendirilmektedir. Buna bağlı olarak banka açmış olduğu her bir hesabı tek tek toplamaktan ziyade toplu olarak mudaraba yatırımlarında değerlendirmektedir. Yani yatırım müşterisi, bankanın yapacağı işlerin ortağı veya tarafı olmaktadır. Her hesabın hakkı o hesap sahibi adına kayıtlıdır. Banka bunu izin ile kullanabilmektedir (Akın, 1986:127-128).

Özetle işleyiş şöyledir; banka ile hesap sahibi müşteri arasında mudaraba sözleşmesi imzalanır. Öncelikle kâr zarara katılma oranları ve şartlar bu sözleşme ile belirlenmektedir. Hesapların vadesinin ne kadar olacağı, 3 ay, 6 ay ve 1 yıl ya da daha uzun vadeli hesaplar açılmaktadır. Bu vadeler sona ermeden müşterilerin bankadan paralarını çekmemeleri gerekmektedir (Ausaf, 1995'den Akt. Özgür 2007:58).

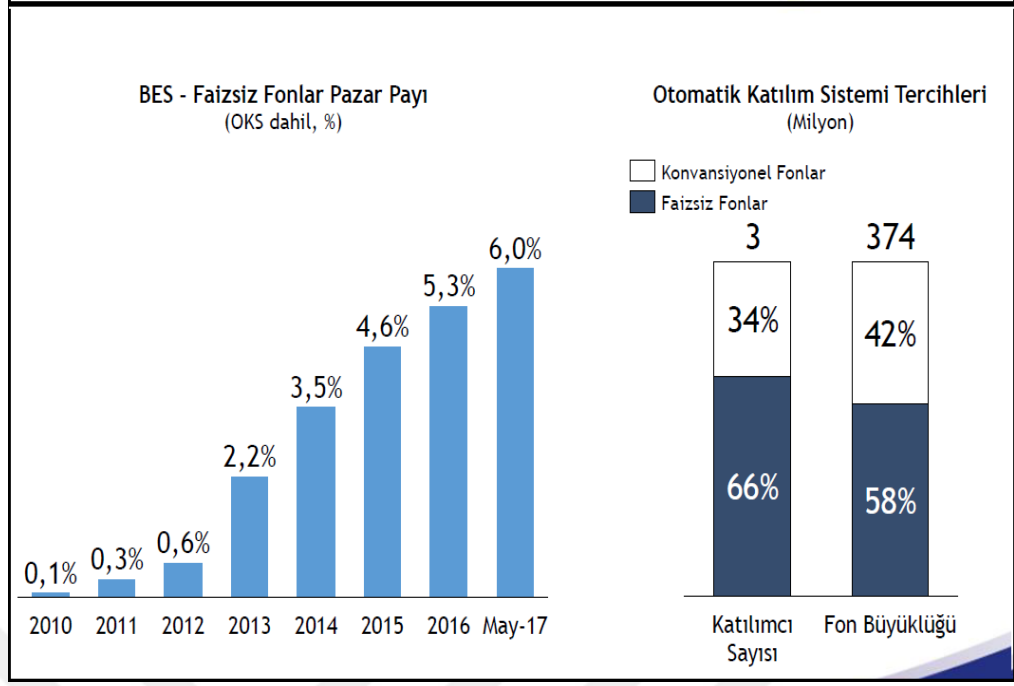
2.4.3 Tasarruf Hesapları

Küçük tasarruf sahiplerinin birikimlerinin değerlendirildiği hesaplardır. Tasarruf hesaplarındaki kârlar; senelik ortalama tutarlar, hesaba yatırılan tutarların düzenli olmasına ve yine bankanın yapmış olduğu faaliyetler kapsamında elde edilen kâr tutarları birlikte hesaplanmaktadır. Tasarruf hesabı olan müşterilere senelik olarak temettü şeklinde ödemeler gerçekleştirilmektedir. Hiçbir zaman hesap sahibine önceden ne kadar kâr elde edileceği söylenmemekte bu konuda garanti de verilmemektedir (Berberoğlu, 2004'den Akt. Özgür, 2007:58).

Günümüzde her geçen gün önemi artan tasarruf aracı olan bireysel emeklilik sistemi de bu bankacılık yapısı içinde değerlendirilebilir.

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), 28.03.2001 tarih ve 4632 sayılı kanun ile bireylerin tasarruflarını değerlendirebileceği, refah seviyelerini yükseltebileceği, uzun vadeli kaynak oluşturan, tamamen gönüllülük esasına bağlı ve ekonomik kalkınmayı önceleyen tasarruf ve yatırım sistemidir (Mevz. 2018/a).

En son yapılan 5.02.2016 tarih ve 29615 sayılı resmi gazetede yayınlanan yönetmelik ile devlet katkısı ve güvencesinin kapsamı genişletilmiştir (RG, 2018/c).

Şekil 2.2: Bes, otomatik katılım tercihleri (Milyon TL). ve Bes, faizsiz fonlar pazar payı (%), (TKBB, 2018/e).

Faizsiz fonlar pazar payı her yıl düzenli olarak artış göstermektedirler. Ayrıca otomatik katılımcı sistemleri tercihinde ise faizsiz fonlar konvansiyonel fonlara oranla %66 daha fazla katılımcı sayısına ulaşarak daha fazla tercih edilmektedirler. Yine fon büyüklüğünde de %58 faizsiz fonlar üstünlük sağlamaktadır.

2.4.4 Kıymetli Maden Hesapları

Türkiye’de Borsa İstanbul Altın Piyasası ve İstanbul Altın Rafinerisi, altın piyasası araçlarını ellerinde tutmakta kuyumcular ve altın ticareti yapanlar veya altın yatırımcıları ile bu konuda işbirliği içerisinde bulunmaktadır. Günümüzde sektöre dahil olan bankalar da belirli zamanlarda yatırımcılardan topladıkları müşterilerin yastık altında tuttukları altınlarını 24 ayar altın üzerinden hesaplayarak hesaplarına aktarıp, sisteme dahil etmektedirler.

Halen günümüzde özellikle borsada işlem görmekte olan altına dayalı ürünler de bulunmaktadır. Altın sertifikaları ve altına endeksli fonlar bunlardan bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bankalarda yatırım amaçlı vadeli altın depo hesabı, vadesiz altın depo hesapları, altın biriktiren hesap, altına katılma hesabı, altın fonları, altın katılma hesabı, altın birikim hesabı, ziynet altın katılma hesabı, altın havalesi, gibi geniş bir yelpazede katılım bankaları da bu hizmet ve ürünlerin bazılarını müşterilerine sunmaktadırlar. Altın bankacılığı hacmi günden güne büyümektedir.

Kamunun da bu işi öncelemesi ve yastık altı altınların fazla olması da bu altın bankacılığının hacminin günden güne büyümesini sağlamaktadır.

Altın hesabı açılarak yatırımcının altın birikimleri banka kasalarında güvenli bir şekilde saklanmakta, müşterinin hesabına kaydı olarak yatırılmaktadır. Talep etmesi halinde fiziki olarak altın ödemesi müşteriye yapılmaktadır. Yatırım amacıyla piyasadan alınamayacak daha küçük altınlar bu şekilde ekonomiye kazandırılmaktadır. Müşteriler bu sayede altın cinsinden birikim yapabilmektedirler. Ayrıca müşteri, işçilik maliyeti de ödemek durumunda kalmamaktadır. Yine internet üzerinden de altın alım satım işlemi yapılabilmektedir (Öz ve Fidan, 2013:120-125), (Finans, 2018/a).

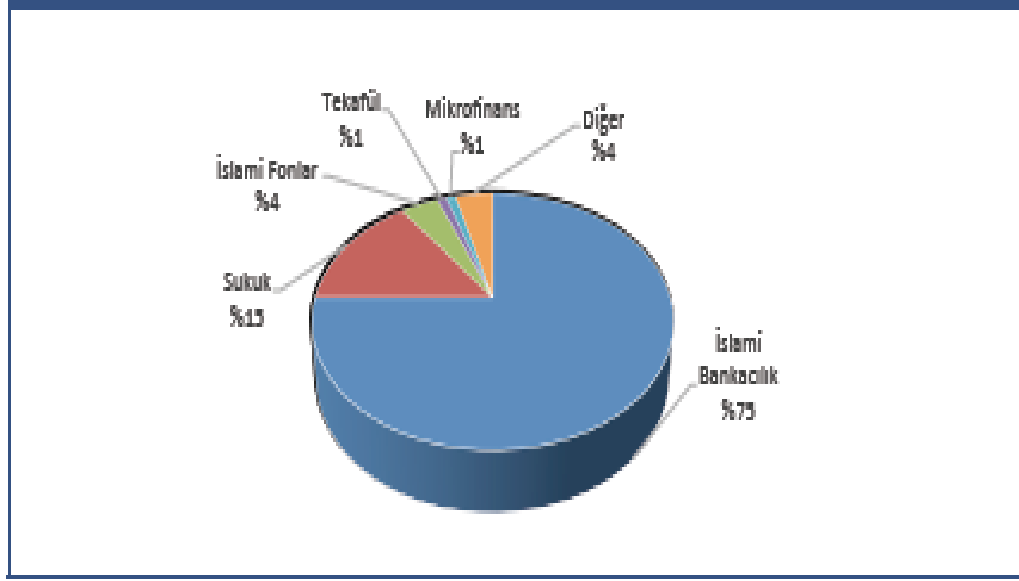
2.4.5 Özel Fon Havuzları

Bankacılık Kanunun (5411) 60'ıncı maddesinin, yedinci fıkrasında; “Katılım Bankaları, TCMB’ce tespit edilen vade ve türlerine bağlı kalmaksızın önceden belirlenmiş projelerin veya diğer yatırımların finansmanında kullanılmak üzere müstakil hesaplarda fon toplamak suretiyle vadesi üç aydan daha az olmayan özel fon havuzları oluşturabilir” hükmü yer almaktadır. Düzenlemenin devamında ise “Bu şekilde toplanan fonlara ait katılma hesapları, vadeleri itibariyle ve diğer hesaplardan bağımsız olarak ayrı hesaplarda işletilir ve toplanan fonlardan diğer vade gruplarına aktarma yapılamaz.” denilmiştir. Özel fon havuzlarının oluşturulması ve tasfiye halinde 15 gün içerisinde BDDK’na bilgi verilmesi gerekmektedir. Finansman süresi bitiminde sonunda özel fon havuzlarının tasfiye edilmesi gerekmektedir (BDDK madde 7, 2006), (Katılım 2018/a).

2.5 Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankalarına ait fon kullanma yöntemleri, aşağıda belirtilmiştir.

Faize dayalı olmayan bankacılık sektöründe İslami Bankacılık yüzde 75 oranında en çok fon kullandırılan yöntemlerdendir. Sonrasında sukuk ikinci en büyük finansman yöntemi (yüzde 15) olarak görülmektedir. İslami yatırım fonları (yüzde 4), İslami Mikro Finans ve Tekafül yüzde 1 olarak 2016 yılı itibariyle dünyadaki İslami bankacılıktaki sektörel dağılımda yerini almaktadır.

Şekil 2.3: İslami finansal aktiflerin genel dağılımı (2016) (GIFR, 2017).

2.5.1 Murabaha Yöntemi

Bankanın girişimci adına bir varlık satın alması Murabaha finansmanıdır. Faizsiz banka müşterinin ihtiyacı olan bir malı pesin olarak satın aldıktan sonra, belli bir kâr payını da üzerine ekleyerek müşterinin ödeme gücüne göre vadeli bir şekilde satmaktadır (Takan, 2002:13).

Banka ürünü, malı peşin almakta, varlıkları girişimciye önceden belirlenen bir fiyatla satmaktadır. Burada mutlaka fiziki bir mal, bir metanın olması gerekmektedir. Banka malın maliyetinin üzerine ayrıca kâr marjını da ilave etmektedir. Müşteri ödemeleri ileri tarihte ya da taksitler halinde yapmaktadır. Finansman sahibinin tüm ödemeleri yapıncaya kadar satın alınan şey bankanın mülkünde bulunmaktadır (Aggarwal, and Yousef, 2000:93-120).

Zamanımızdaki Katılım Bankaları genelde fonlarını peşin parayla mal alıp vadeli olarak satma yoluyla kullanırlar. Yaklaşık yüzde 90'ın üzerinde bu şekilde kullandırım yapılmaktadır. Burada kâr mahrumiyetinin, fon kullandırım oranının hassas şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü bu oranın farklı olması müteşebbislerin diğer faizli bankalara gitmelerine sebep olmasına, vadeli satış işlemlerinde fiyatın çok yüksek olması da etkili olabileceği gibi tam tersi, satıştaki bedelin çok düşük olması da Katılım Bankasının dağıtacağı kâr tutarını azaltacağı için müşterilerinin, kârını düşüreceğinden bir bölümünün gene daha yüksek faiz veren

bankalarla çalışmalarına sebep olabilmektedir (Döndüren, 1998:95), (Keskioğlu, 1988:183).

2.5.2 Müdârebe (Mudaraba) Yöntemi (Emek Sermaye Ortaklığı)

Mudaraba, Arapça kökeni olup Eddarbu fil arz kökeninden, ifadesinden bir deyimdir. Araplar; ticaret amaçlı yolculuğa çıkmak deyimini bu kelime kökeni ile kullanmaktadırlar. Türkçe anlamı, yolculuk, işi yüklenme, kâinata dolaşp ticari faaliyetlerde bulunup Yüce Yaratıcı'nın lütuflarından rızkını temin etmektir. Mudaraba, bir tarafın emek bilgi ve tecrübesini (müteşebbis) diğer tarafın (faizsiz banka) ise sermayesini ortaya koyması yöntemi olarak ifade edilmektedir (Takan, 2002:13).

Sermayeyi elinde bulunduran, sermayesinden bir bölüm ayırır ve iş yapan ise sermayedarın kazancından pay aldığından dolayı mudaraba olarak isimlendirilmektedir (Şekerci, 1981:248).

Gaye, zahmet ve tedbirde bulunarak oluşturulan yararı da başlangıçta belirlenip paylaşılan ticaret ortaklığı olarak ifade edilmektedir. Mudaraba din kurallarına aykırı olmayan, meşru bulunduğu Kur'an'da ve Peygamberin sünnetiyle sabit nitelik taşımaktadır. Buna bağlı olarak bu fon kullanma yönteminde fihhi birlik mevcut bulunmaktadır (El- Huvari, 56-57).

Mudaraba; "Bir taraftan sermaye diğer taraftan emek, iş olmak üzere, kâr üzerine yapılan bir anlaşmadır" şeklinde de ifade edilmektedir (İbni Abidin'den Akt. Şekerci, 1981: 249).

Mudarabanın meşru olması, İslam fikhınca uygun görülmesi, insanlar arasındaki mevcut ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. Şahsın elinde yeteri kadar nakit olabilir, ancak bunu artırmak için yol bulamamakta veya elinde yeterli düzeyde ticari mal bulunmakla birlikte bu eşyayı artırmak için yeteri miktarda sermaye gücüne sahip olmayabilmektedir. Bu mudaraba finansmanın oluşması hem zenginin hem de fakirin ihtiyaçlarının karşılanmasından kaynaklanmaktadır. Burada sadece ve sadece kişilerin ihtiyaçlarının giderilmesi ve menfaatlerinin ortaya çıkmasından dolayı uygun görülmüştür (El-Kasani'den Akt. Şekerci, 1981:253).

Bankanın sermayeyi ve girişimciye sağladığı Mudaraba finansmanı çabaya katkıda bulunmakta ve iş girişimi üzerinde tam kontrol sağlamaktadır. Herhangi bir zarar durumunda, banka yatırımın geri dönüşü veya negatif getirisini geri

kazanmamaktadır ve zararı tazmin etmek durumunda kalmaktadır. Girişimci ise çabaları için tazminat alamamakta ve girişimci emeğini ortaya koymuş olduğundan emek kaybına uğramakta, bir nevi bu dönemde boşa çalışmış sayılmaktadır. Bir kazanç durumunda kârlar, müzakere edilmiş bir hisse oranına göre bölünmektedir.

Mudaraba özel ve genel mudaraba olmak üzere iki türdür. Özel mudarebe üç, genel mudaraba ise iki çeşit olarak karşımıza çıkmaktadır (Aggarwal, and Yousef, 2000:93-120).

Genel mudaraba da ilk uygulama sermaye sahibinin “kendi bildiğin gibi yap” dememesi yani malı ona mudarebe olarak vermemesidir. Böyle bir durumda, ticarete ihtiyaç duyacağı tüm tasarrufları yapma imkanı bulunmaktadır. Bu duruma rehin alma, verme ve kiralama gibi her türlü tasarruf girmektedir.

İkincisi ise, Sermaye sahibinin, kendi bildiğin gibi yap demesi durumu olarak ifade edilmektedir. Bu aşamada yukarda bahsetmiş olduğumuz bütün tasarruflara ek olarak mudarebe ve ortaklık, mudarebe şirketine borç alma tasarruflarında da bulunması gerekmektedir. Çünkü bunlar ticaret ehlinin yaptığı işlerdendir. Fakat borç veremez, karşılıksız iyilik yapamamaktadır. Zira bunlar ticaretten sayılmamaktadırlar.

Özel mudarebe türlerinden ilki, sermaye sahibinin mudarebeyi belli şehirle sınırlı tutmasıdır. Yani işletme sahibinin ancak belirli bir şehirde iş yapmasının zorunlu kılınmasıdır.

İkincisi, işletme sahibini belli bir kişi ile sınırlandırması durumu olarak ifade edilmektedir. Bu durumda işletme ancak belirlenen kişi ve kuruluşlarla ticaret yapabilmektedir.

Üçüncüsü, belli bir ürün ile sınırlandırması durumu söz konusu olabilmektedir. Yani mudarebe ancak belirlenen ürün üzerine yapılabilmektedir (Sağırcı, 2017:563).

Günümüzde müdarabe finansman yöntemiyle emeği ile bir işe ortak olanla, borç verenin hem kâra hem de zarara ortak olması makul görülmektedir. Emek ile sermaye arasındaki çatışmayı önleyen bu yapı ile ticari, zirai ve sınâi işletmelerin müdarabe finansman yöntemi prensibine göre yapılması uygun görünmektedir (Şensoy, 2001:63-65).

2.5.3 Müşareke Yöntemi (Kar-Zarar Paylaşımı)

Müşareke “Sermaye ortaklığı” veya “inan ortaklığı” olarak ifade edilmektedir. Katılım Bankası bazı projeler için bankanın öz sermayesi ve vadesi uygun olandan

katılım fonlarından da sermaye koyarak, kazanç sağlayabilmektedirler. Bunun sonucunda elde edilen kâr ise ana sözleşmesindeki oranlara göre dağıtılmaktadır (Döndüren, 1998:95), (Tunç, 2010:143).

Müşareke, bir işletmenin sermayesine katılma veya ortak olmaktır. Bu faaliyet türünde esas olarak hem sermaye hem de ortaklığı öngörmektedir. Sermayedar bir işletmeye sermaye koymakta, ortak olmakta, kârı ve zararı paylaşmaktadır (Takan, 2002:13).

Şekil 2.4: Müşareke sözleşme örneği (TKBB, 2017).

Sermaye ortaklığının İslam hukukunda uygun olabilmesi için bazı özelliklerinin bulunması gerekmektedir. Öncelikle sermaye ortakları birbirlerinin vekili olduklarından, vekilin taşıması gereken özellikleri taşıması gerekmektedir. İkinci olarak misli olan ve misli olmayan malların tamamı bu ortaklıkta sermaye unsuru olabilmektedir. Üçüncüsü ortakların sermayedeki haklarının açık bir şekilde belirli olması gerekmektedir. Dördüncü olarak başkasının zimmetinde olan eşyalar sermaye niteliği olamamaktadır. Beşinci olarak ise ortakların kârının oransal olması belirli olmaması gerekmektedir. Ortakların herhangi birine önceden ödeme veya kâr paylaşımı yapılamamaktadır.

Müşareke ortaklığı, ticari faaliyet ya da bir yatırım aracı özelliği de taşımaktadır. Banka ile müteşebbis arasında kâr-zarar ortaklığı üzerine kurulu bir proje olup banka, fonları kârlı bir şekilde işletme isteğinde, müteşebbis ise ortak olunan projede kaynağa gereksinim duymaktadır. İşleyiş şu şekilde başlamaktadır: Katılım Bankası ile müşteri

arasında ortaklıktan dolayı sözleşme imzalanmaktadır. İmzalanan sözleşme kapsamında mevcut veya devam eden projenin tamamlanması hususunda anlaşmaya varılmaktadır.

Banka da müşteri de sermayeye iştirak etmekte olup, iştirak edilen sermayeye eşit tutarda olacağı gibi farklı miktarlarda da olabilmektedir. Yatırım tamamlandığında kâr oluşmuş ise, kâr önceden belirlenen oranda pay edilmektedir. Müteşebbis hem sermayeye oranınca kârını, hem de emeğinin karşılığını talep etmektedir. Yapılan harcamalar kâr dağıtım öncesi brüt kârdan düşülmektedir. Eğer zarar oluşmuş ise iştirak tutarları kadar zarara katlanılmaktadır. Mudaraba finansmanında ise banka zarara katlanmakta müteşebbis ise emeğinden zarar etmiş sayılmaktaydı (Görmüş, vd. 2017:69-70).

Girişimci ve bankanın ortak tedarik ettiği Müşaraka finansmanı sermayeyi ve projeyi yönetmektedir. Kayıplar katkı payı ile orantılı olmaktadır. Sermaye oranları ise serbestçe müzakere edilmektedir. Mudarabe, müşarekeden ayrılan yanı budur. Mudaraba ve müşareke finansmanı bariz ortak yönleri ise, bu enstrümanların her ikisi de sermaye yatırımları olarak karşımıza çıkmaktadır. (Aggarwal, and Yousef, 2000:93-120).

Müşareke sabit ve azalan olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır.

Sabit müşareke, başta belirlenen sermaye ile proje yürütülmekte, bu sermaye tutarı sözleşme devam ettiği sürece değişmemekte veya birbirine devretme işlemi olmamakta ise bu müşareke sabit müşareke olarak ifade edilmektedir.

Azalan müşareke, katılım bankası hissesini müteşebbise devretme üzerine anlaşılakta, müteşebbiste hissesinin tamamını devralacağını beyan ederse bu müşarekeye azalan diğer adı ile el- Müşareketü'l-mütenakısa denilmektedir. Katılım bankası sözleşme kapsamında hisselerini tamamen devretmekte ve kârını alıp ortaklıktan ayrılmaktadır. İlk defa azalan müşareke Mısır'da uygulanmıştır (Tunç, 2010:144-146), (Bayındır, 2007'dan Akt. Günay vd., 2017:69-70).

Aşağıda tablo 2.13'de onuncu kalkınma planında, 3. performans göstergesi kapsamında, 7. bileşeninde, 3. politika başlığında, 94. maddede azalan müşareke ürününün geliştirilmesine yer verilmektedir. Açıklama kısmında ise Uzun vadeli fon ihtiyacını karşılanabilmesi için bu ürünün yaygınlaştırılması, mevzuat değişikliğinin yapılması ve oluşabilecek masraf ve vergilerin Maliye Bakanlığı nezdinde yapılması gerektiği eylem açıklamasında belirtilmektedir.

Tablo 2.13: Onuncu kalkınma planında 4 nolu politika, azalan müşareke eylem planı (Kalkınma, 2018/a).

Politika 4: Faizsiz finans ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması					
No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç - Bitiş Tarihi	Açıklama
94	"Azalan müşareke" ürünü geliştirilecektir.	BDDK	Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Türkiye Katılım Bankaları Birliği	Ocak 2015 - Aralık 2016	"Azalan müşareke" ürününün katılım bankalarıyla sukuk ihracına konu edilebilmesi nedeniyle söz konusu ürünün yaygınlaşması halinde katılım bankalarının uzun vadeli fon teminine katkı sağlanabilecektir. Eylem kapsamında, gerekli mevzuat değişikliklerinin gerçekleştirilmesi suretiyle işlem mümkün hale gelecektir. Ayrıca, banka ile müşteri arasında malın mülkiyetinin devri esnasında çifte vergilendirme ve ilave tapu masraflarının önüne geçilmesi amacıyla Maliye Bakanlığı tarafından gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

2.5.4 İcâra (Leasing)

Bankanın sabit bir ücret karşılığında kullanmak amacıyla varlığı satın aldığı ve girişimciye kullanımına izin verdiği finansman türü, icâra finansman türü olarak ifade edilmektedir. Varlığın mülkiyeti önce bankaya sonra da girişimciye kira sözleşmesi ile devredilmektedir. İcâra finansmanı, bugün kiralama olarak bilinen geleneksel sözleşme türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Aggarwal, and Yousef, 2000:93-120).

İslam hukuku, belirli varlıkların kiralanmasına izin verir. Diğer sözleşmeler gibi, kira kontratı sözleşmesi, İslam hukuk kuralının öngördüğü geçerli bir sözleşmenin tüm şartlarını yerine getirmek durumundadır. Örneğin, sözleşme açık olmalı, karşılıklı anlaşma ile olmalıdır. Her iki tarafın sorumlulukları, hakları ve faydaları açıkça belirtilmeli, anlaşma bilinen bir süre içinde olmalı ve bilinen bir fiyat olması gerekmektedir. Belirsizlik olmaması için faydaları ve maliyetleri her iki tarafın açıkça sözleşmede belirtilmesi gerekmektedir. İcâra (leasing finansmanı), İslami bankalar arasında popüler bir teknik olarak ortaya çıkmaktadır.

Finansman tekniği olarak icâra kullanan önemli İslami bankalardan bazıları şunlardır: İslam Kalkınma Bankası, Malezya İslam Bankası, Pakistan ticari bankaları ve ülkemizdeki katılım bankaları bu bankalardan bazıları arasında sayılmaktadır. Bu finansman çerçevesinde, banka gerçek bir varlık satın almakta, yani banka varlığı, muhtemel müşterinin sağladığı şartnamelere göre satın alabilmekte ve müşteriye kiralayabilmektedir. Kira süresi üç aydan beş yıla kadar olabilmekte veya daha fazlası

olabilmektedir. Bu sure, varlığın niteliğine göre karşılıklı anlaşma ile belirlenmektedir. Kira döneminde, varlık bankanın mülkiyetinde kalmakta ama fiziksel varlığın bulundurulması ve kullanım hakkı kiracıya devredilmektedir. Kira ödeme planı finansman tutarı ve finansman koşulları banka ve kiracı tarafından kabul üzerine inşa edilmektedir (Ausaf, 1993: 24).

Kısaca İcara, İslami banka gayrimenkul, makine aygıt, cihaz gibi bir malı bir dönem için müşteriye kiraya verme işlemidir. Kiralayan kişi bu dönemde kira ile beraber malın malikiyetini kazandıran ödemeleri de yapmaktadır. Kiralama sonrasında ve taksitler ödendikten sonra malın mülkiyeti kiralayana geçmektedir. Bu yöntemde İslami banka riski en asgari düzeyde tutarak yeterli bir kâr marjı imkanı sağlamaktadır (Takan, 2002:14).

2.5.5 Selem

Paranın peşin ödediği malın tesliminin vadeli olarak yapıldığı alışveriş türüdür. Selemde; miktar, nitelik ve vade olmak üzere üç şartın olması gerekmektedir. Bu satış, finansman türünde müşteri biraz ucuz mal temini sağlamakta, satış işlemi yapan da peşin para almış olarak işlemi görmektedir.

Selem akdi şahsi itibarı önceleyen bir alışveriş türüdür. Çiftçi bulunmuş olduğu arazisini elden çıkarmamak için ve ipotek usulüne müracaat etmeden, talep etmiş olduğu finansmanı selem yoluyla temin eder. İhtiyaç sahibi faiz yasağına karşı bu finansman türü ile para temin etmeye çalışmaktadır (Keslioğlu, 1988:184).

Para sıkıntısı yaşayan bir kimse, nitelikleri belli olan bir malı belirli bir vadeye göre teslim etmeyi önceden kabul ederek, peşin bedelle satış işlemi yapmakta ve bu yöntemle nakit sorununa çözüm bulmaktadır. Özellikle günümüzde tarımla uğraşanlar hasat döneminden önce talep etmiş oldukları finansman sıkıntısını selem yöntemiyle çözmektedirler. Hasat döneminde teslim edilmek şartıyla bir miktar mahsulü peşin tutarla tüccarlara satış işlemi yapmaktadırlar (TKBB, 2016/b).

2.5.6 Karz-ı Hasen

Nakit veya ihtiyaç hissedilen mal ihtiyacını karşılamaya yönelik faiz içermeyen yöntemlerin en yaygın olanı; misli bir malın veya paranın faiz şartı olmadan ihtiyaç sahibine borç olarak verilmesini öngören finansman yöntemi olarak ifade

edilmektedir. Müslümanların öncelikle birbirlerine karşılıksız yardım etmeleri teşvik ve tavsiye edilmektedir (Aktepe, 2010:44).

Karz, tekrar geri vermek üzere bir başkasına verilen ödünç, mal, borç, para olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifade ile karz-ı hasen, malın en iyisini, en kalitelisini yoksula vermek veya yoksul için harcamaktır.

Nevevi'den rivayet edilen hadiste: “Her kim din kardeşine yardım ederse, Allah da ona yardım eder. Her kim eli dar olan borçluya kolaylık gösterirse Allah da ona kolaylık gösterir ”denilmektedir (Şensoy, 2001:63).

Her hareketin, davranışın bir kuralı olduğu gibi, birisine borç vermenin de kuralları bulunmaktadır. Asıl olan menfaat düşünmeksizin, sadece İslam'ın rıza göstereceği, hayır amaçlı borç vermek olduğundan Müslüman hali ile ihtiyaç sahibi, iyi bir Müslüman'a borç vermesi gerekmektedir. Böylece Müslüman insanın, toplumda saygınlığı artmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da iktisadi hayat ile sosyal bünye arasında ilişki kurularak, dürüst hareket iktisadi hayatta gereken karşılığı bulacak ve bu hareket toplum tarafından ödüllendirilmiş olacaktır. İslam'da borç ilişkisinin esas amacı bu olmalıdır.

Borç verme işlemi, sadece şahıs endeksli bir olay olmaktadır. Hz. Ömer zamanında ilk müessese olarak borç verilmektedir. Yine aynı dönemde borcun müessese olarak verilmesi işlemine kredi denilmektedir.

Zor durumu olan Müslüman kimselere verilen borçlar, mutlaka karşılığı olarak verilmektedir. Halife bu borç paraları devlet hazinesinden faizsiz olarak belli ay periyotlarında vermektedir.

Zamanla bu borç ilişkisi ticari işlerde kullanıldığında, kredi sağlayan devletin kâra ortak olması yine Hz. Ömer devrinde olmaktadır. Sonraları bu kredi sağlama işlemi daha ziyade zirai kredilerde uygulanmaya başlanmaktadır. Zira o dönemlerde sermayesi en düşük olan ve geliştirilmesi elzem olan sınıf çiftçiler olarak belirtilmektedir (Şensoy, 2001:63-65).

2.5.7 Müsâkât, Müzârea ve Mugârâse

Müzârea: Başkasına ait toprakları bir kimse işleyip, bu işlemlerden elde edilecek mahsullerin bir kısmına sahip olmasına yarayan sözleşmedir. Yani arazi iyi biri temin etmekte, işleme işi ise diğer taraftan yapılmakta ve tarlayı, araziye ekip biçme işlemi olarak ifade edilmektedir. Ayrıca hasılatın alınacak hisselerin tayine edilmesi şart

olmaktadır. Bu ortaklığın bir diğer adı da Muhâhale ve muhâbere olarak ifade edilmektedir (Tunç, 2010:134), (Eskioğlu, 1988:203).

Müsâkât: Bu sözleşme kapsamında, bankalar çiftçilere meyve bahçeleri, bahçeler veya ağaçlar temin etmektedirler. Sahip oldukları bahçelere ortak olmaktadır. Meyve bahçesi veya bahçenin hasadının toplanması ve belirli bir oranda bölünmesi, bitki ve ağaçların meyveleri, yaprakları, çiçekleri vb. belirtilen ortaklık miktarı kadar paylaşım yapılmaktadır (Ausaf, 1993: 36).

Mugârase: meyvesi olmayan kavak, çam gibi ağaçların yetiştirilme işlemi, dikim aşamasında boş arazi sahibi olan ile yapılan ortaklık sözleşmesi olarak ifade edilmektedir (Tunç, 2010:134).

2.5.8 İstisnâ (Siparişe Dayalı Satın Alma)

Sözlük anlamı “sanat, mahareti gerektiren bir şey yapmak, imal etmek, meydana getirmek” anlamındaki “sun” kökünden türemektedir. Örfte “bir sanatkârdan sanatıyla ilgili bir şeyi imal etmesini istemek, sanatkâra siparişte bulunmak” manasına gelmektedir. İslam hukukunda; sanatkârla ismarlayan arasında yapılan ve ayrıca belli bir bedel karşılığında başta özellikleri belirlenmiş bir şeyin imal edilmesini konu alan anlaşmadır.

İcap ve kabul üzerine sözleşmede iki tarafın bulunması elzem zorunludur. Ismarlanan malın ve ödenecek bedelin, icap ve kabulün bulunması akdin şartlarından görülmektedir. Ismarlanan eser istisnanın ana unsuru olmaktadır (TDV, 2001:393-394).

İstisnada öncelikli olarak müşteri bankasına müracaatta bulunmaktadır. Temin edilecek malın şartlarını, maliyetini, temin süresini bildirmektedir. Banka müşterisinin talimatına istinaden üreticiye siparişte bulunmaktadır. Müşterinin beyanına göre, banka tarafından malın bedeli vadeli veya peşin olarak üreticiye ödemesi gerçekleştirilir. Üretici de girişimciye ya da bankaya malın teslimini gerçekleştirmektedir. Son olarak anlaşılan süre zarfında girişimci bankaya tahsilatı gerçekleştirmektedir. Katılım Bankalarında bu işlemlere ilave olarak paralel sözleşme diye adlandırılan ikinci bir sözleşme devreye girmektedir. Selemden farkı selemde ücret iş başında ödenmekte ve teslimat ileriki bir zamanda yapılmaktadır (Tunç, 2010:151).

2.5.9 Sukuk (Kira Sertifikası)

İslam ülkeleri de yabancı sermayenin ülkelere gelmelerini teşvik etmekte ve kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar. Yabancı sermaye yatırımları geliştirmekte olan ülkeler için yararlı olup uygun bir ortam oluşturulmaya ve bu tür yatırımları teşvik edilmeye çalışmaktadır. Sukuk ihracı bu anlamda oluşturulmuş ve yabancı yatırımcının en çok tercih ettiği sermaye piyasası aracıdır (Chapra, 2002:167-168).

Sukuk, İslama uyumlu finansal araç, özellikle Malezya piyasasında “İslami tahviller” olarak adlandırılmaktadır. Sukuk bir Arapça terimdir; sertifika anlamına gelmektedir. Sukuk terimi, genel olarak “İslami tahviller” olarak doğru tercüme olsa da “İslami Yatırım Belgeleri” ifadelerini kullananlar da mevcut bulunmaktadır.

Sukuk, “ihraç edildikten sonra eşit değerleri temsil eden, ihraçtan elde edilen tutarların önceden planlanan şekilde yatırım yapıldığı, yapılan yatırım türüne göre duran varlıklar ve benzerleri üzerindeki haklar ve payların temsil edildiği veya bir projede ya da özel yatırım faaliyetinde ortaklık hakkı veren sertifikalar” şeklinde de tanımlanmaktadır (AAOIFI, 2008), (Durchslag, and Reuters, 2010:58).

Sukuku “İslami Tahvil” olarak ifade etmek, sukuk ve tahviller arasındaki bazı benzerliklerden kaynaklanmaktadır. Özellikle finansal süreç açısından benzerlik vardır. Ancak bu iki finansal araç farklılık arz etmektedir. Tahvillerden farklı olarak sukuk, İslami ilkeleri baz almaktadır. Gerçekten de, sukuk tahvilleri uzun vadeli borç olarak tanımlandığı için geleneksel tahvillerden farklı olmaktadır. Sukukun özgünlüğü, uyumu ve performansı gibi çeşitli yönleriyle ilgili tartışmalara rağmen, sukuk, portföy teorisi ve finansal özelliği ile tutarlı bir şekilde alternatif finansman aracı haline gelmektedir. Sukuk piyasası, İslami finansın en hızlı büyüyen ve gelecek vadeden segmenti konumundadır. Gerçekten de sukuk ihracı dünyada, özellikle Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Suudi Arabistan'da önemli ölçüde artmaktadır. Özellikle Malezya'daki sukuk piyasası, sektördeki en yapılandırılmış finansal bir araç olarak diğer ülkelere ayrılmaktadır (Mosaid and Rachid 2014:226-227).

Sukukun bütün tipleri temel olarak İslâmi esaslara uygun gelir getiren bir sözleşme ilişkisine dayanmaktadır. Tipik sukuk ihraç yapısında ise sukuk, dayandığı sözleşmelerden kaynaklı farklılıklar dışında üçlü bir ilişkiye dayanmaktadır. Bu üç taraflı ilişkinin taraflarından birincisi; sukuk ihracı ile fon sağlamak isteyen “kaynak kuruluş” (originator), ikincisi; sponsor kuruluşun sukuk ihracı için kullandığı ihraççı

“özel amaçlı kuruluş / varlık kiralama şirketi” (special purpose vehicle - SPV) ve üçüncü olarak, ihraç edilen sukukları satın alan yatırımcılar olarak üçlü bir yapı mevcuttur (Aktaş, 2016:471).

Tablo 2.14: Sukuk, bono ve hisse senetlerinin karşılaştırılması (Adam and Thomas, 2004, Akt. Yılmaz, 2014: 84)

	Sukuk	Bono	Hisse Senedi
İhraç Konusu	Borç senedi değildir. Belirlenmiş varlık ya da proje üzerinde bölünmemiş sahiplik hakkı söz konusudur.	İhraç edenin borcu söz konusudur.	Şirketin hissesinden sahiplik hakkı söz konusudur.
Varlığa Dayalı Olma Durumu	En az belirlenen oran nispetinde maddi varlık olmalıdır. (%51-sukuku icara için)	Genellikle gerekli değildir.	Gerekli değildir.
Teminat	Dayandığı varlıklar ya da proje üzerindeki sahiplik hakkı ile teminat sağlamaya ek olarak teminat artırımı ile de teminat sağlar.	İpotekli tahviller, teminatlı borç senetleri vb. dışında genellikle teminat içermezler.	Teminat içermezler
Anapara ve Gelir	İhraççı tarafından garanti edilmemiştir.	İhraççı tarafından garanti edilmiştir.	Şirket tarafından garanti edilmemiştir.
Amaç	Sadece İslam hukukuna uygun amaçlar için ihraç edilebilir.	Her türlü amaç için ihraç edilebilir.	Her türlü amaca uygundur.
Senetlerin Satılması	Belirlenmiş varlık ya da proje üzerindeki sermaye payının satışı söz konusudur.	Bir borç senedinin satışı söz konusudur.	Şirketin hisselerinin satışı söz konusudur.
Senet Hamillerinin Sorumlulukları	İhraç edilen senetlere katılım oranında dayalı olduğu varlık/ teğebbüse bağlı olarak tanımlanmış bir sorumluluk söz konusudur.	Bono sahiplerinin ihraççının mali durumunu için herhangi bir sorumluluğu yoktur.	Sahip olunan şirket hisseleri oranında şirketin işlerinden sorumluluk söz konusudur.

Sukuk, bono ve hisse senedine yönelik karşılaştırmada ihraç konusu, varlığa dayalı olma durumu, teminat, anapara ve gelir, amaç, senetlerin satılması ve senet hamillerinin sorumlulukları başlıklarında karşılaştırma yapılmaktadır (tablo 2.14).

Sukuk türleri, endeksleme ve kullanım şekillerine göre de ikiye ayrılmaktadır. Endeksleme sukuk da; varlık, bilanço ve proje olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Varlığa dayalı sukuk, buna göre varlıkların mevcut kazanç haklarının yatırım yapanlara satılması ile fon temin edilmektedir. İcara yani kiralama sukuku sertifikası neticesinde 2002 senesinde Malezya devleti tarafından 600 Milyon USD ihraç sağlanmıştır. Malezya devleti bu ihraç ile SPV'ye satışı gerçekleştirilen bu arazinin

kazanç hakkı yatırımı gerçekleştirenlere beş sene için yine satılmıştır. Bu varlık endeksine bir örnek de Bahreyn havalimanının geliştirilmesi ve genişlemesini sağlamak için ihraç edilen, beş yıllık 250 Milyon usd tutarında fonlanan icara sukukudur.

Bilançoya bağlı sukuk ise, İDB tarafından 2003 senesinde ihracı gerçekleştirilen sukukdur. İslam Kalkınma Bankası, üye ülkelerin bazı projelerinin fonlanmasını sağlamak için bilançosundaki varlıklara endeksli olarak sukuk ihracı gerçekleştirmektedir.

Projeye bağlı sukuk, yalnız belli başlı bir projenin finanse edilmesi için geliştirilmiştir. Katar Hükümetinin 2003 senesinde Hamad Medikal Merkezi yapımı dolayısıyla kaynak temini için çıkarılmış olan Katar Global Sukuk buna örnek teşkil etmektedir. Bu projenin sağlanması için özel proje girişimi (SPV) kurulmuştur.

Kullanım şekline göre sukuk türleri; bunların en öncelikli olanları icara, mudaraba, muşaraka, murabaha, salam ve istisna sukuklarıdır (Yakar, Kandır, ve Önal, 2013:76-78).

İstisna (Siparişe Dayalı Satın Alma) Sukuk

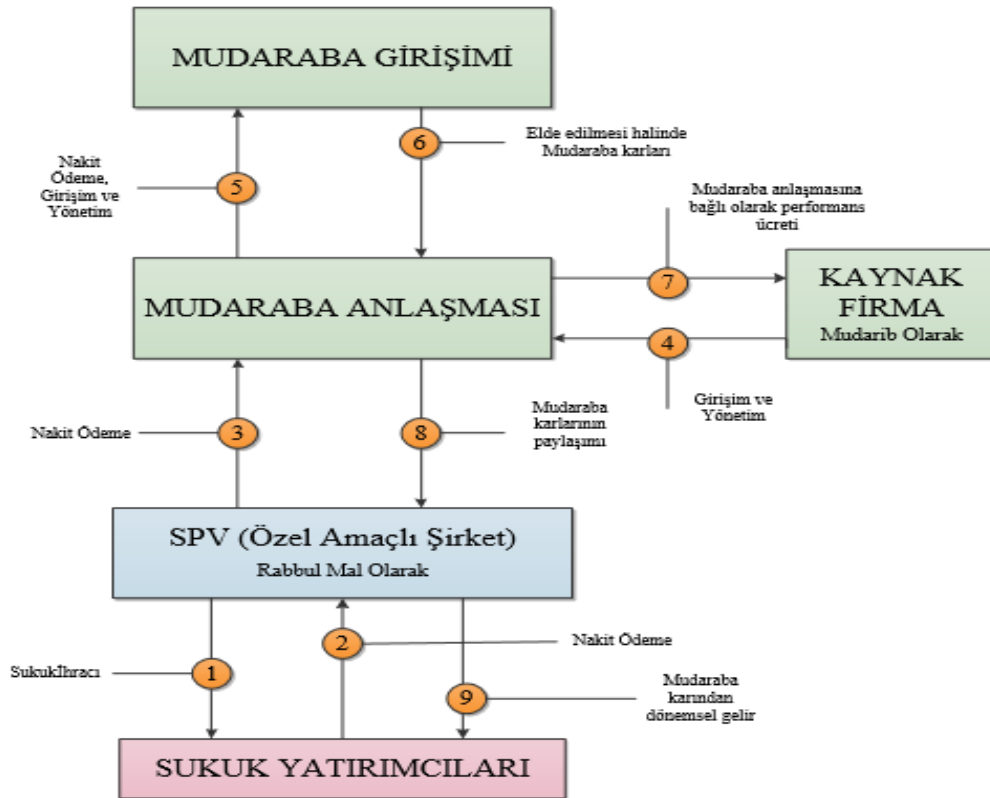
Gemi gibi teçhizat yapımında, büyük ekipman işlemlerinde ve daha ziyade gayri menkul geliştirme işlemlerinin üretici veya yüklenici şirketin finansmanını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Proje aşamasında önce proje konusu olan varlığın mülkiyeti bankaya geçmektedir. Proje sonlandığı zaman banka, mülkiyet hakkı kendi üzerinde olan varlığı firmaya daha önceden anlaşılmış ve belirlenmiş olan vadeli ödeme şartlarına göre satış işlemini gerçekleştirmektedir.

Murabaha Sukuk

En yaygın olan finansman yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. İki çeşit murabaha sukuk mevcut bulunmaktadır. Birincisi; İslami finans kuruluşunun, bankanın daha önceden belirlenmemiş sözleşmesi, vaadi olmadan malı alması ve buna bağlı olarak satım işlemine hazır hale getirmesi durumu olarak ifade edilmektedir. İkinci olan ise; bankanın müşterisinin yönlendirme ve vaad etmiş olduğu sözleşmeye göre üçüncü kişiden malı alarak yine aynı şahsa satması işlemine denilmektedir. En yaygın kullanılan yöntemlerden biridir (Büyükkakın ve Önyılmaz 2012:4).

Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı) Sukuk:

Ortak mülkiyet esas almakta olup mudaraba sahibi olan yatırımcılar, mudarabanın alanına giren projede pay sahip olmaktadır. Yapılan sözleşme; temin edilmiş olan sermayenin özellikleri, kâr dağıtım oranı ayrıca diğer maddelerinde İslama uygunluğunu kanıtlayan, bütün bilgilerin bulunduğu resmi özelliğe dayanmaktadır. Sukuk katılımcılarından fon toplayıcısı olan SPV kendi fonlarını da biriktirebilmekte ve onları da yatırabilmektedir. Böyle durumda SPV, elde edeceği kâra ek olarak katkı sağlamış olduğu sermayesi oranında kazanç sağlamaktadır. Mudaraba sukuk sahibi projenin zamanında tamamlanamayacağını öngörürse elindeki sertifikayı başkasına satabilir. Mudaraba sukukta kâr payı garantisi verilememektedir. Mudaraba sukuku, geleneksel finans sistemindeki kamu sektörü projelerinin fonlanması için ihraç edilen gelir ortaklığı senetlerine benzemekte olup, sukuk sahipleri, yalnızca proje gelirlerinden yararlanmaktadır (Tok, 2009:18).

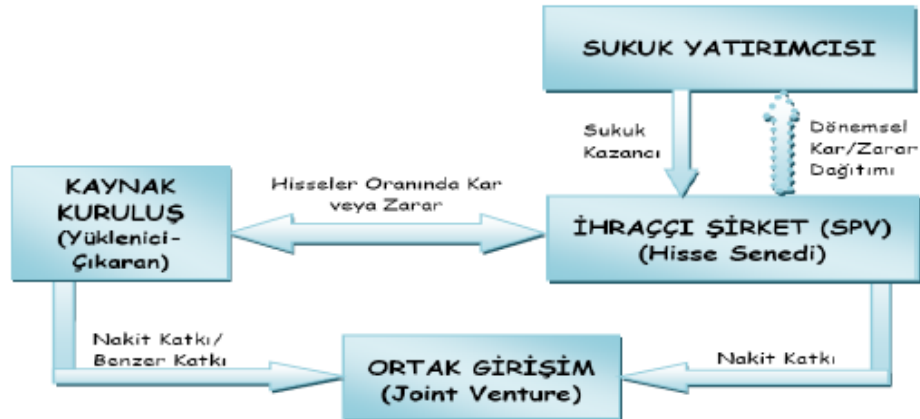
Şekil 2.5: Mudaraba sukuk işleyişi (Aslan, 2012:70).

Muşaraka Sukuku (Kar-Zarar Paylaşımı):

Özellikle büyük çaplı projelerin fon ihtiyacında, büyük meblağlı finansman sağlanmasını kolaylaştırıcı bir yöntemidir. Muşaraka sukuk; varlığın mülkiyet

hakkını temsil eden yatırım sukukları olarak ifade edilmektedir. Ortaklığa bağlı olarak mevcut olan işin fonlanmasını geliştirmek ya da yeni bir proje oluşturmak için kullanılmaktadır. Bu sertifikaları ellerinde bulunduranlar hisseleri kadar proje ya da faaliyetin sahibi, kullanıcısı olmaktadır. İkincil piyasada alınıp satılma özellikleri bulunmaktadır (Yakar, Kandır ve Önal, 2013:78).

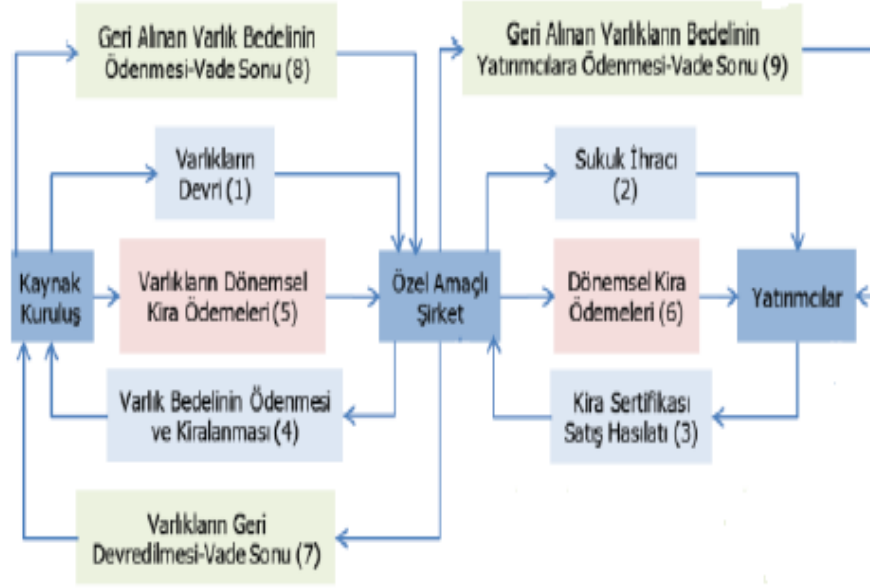
Muşaraka finansmanı işleyişi: Öncelikli sabit bir dönem için ve anlaşılmış olan kâr için SPV ve mevcut şirket müşaraka anlaşması imzalamaktadır. SPV'nin müşaraka hisselerini şirket satın almayı taahhüt etmektedir. Müşaraka konusu olan toprak ya da diğer aktifler için şirket (müşarık sıfatı ile) katkı sağlamaktadır. Bu sefer müşarık olarak SPV peşin katkı sağlamaktadır. Müşaraka, müşarakaya konu edilen ilave nakitlerle birlikte toprağı ya da fiziksel aktif değerlerin geliştirilmesi için müşaraka adına kiralama veya satmak için yetkili olarak bir şirketi acente olarak atamaktadır. Yetkili şirket de acente ücretine ek olarak teşvik sağlayıcı değişken ücret elde etmektedir. Kârlar sonrasında sukuk hissedarı olana dağılmaktadır. SPV'nin müşarakaya tabi hisselerini öncesinde şirket, yarıyıl esasına bağlı olarak anlaşılmış olan bedel üzerinden satın almayı garanti altına almaktadır. Sabitlenmiş dönemin sonunda SPV'nin müşaraka işleminde hiçbir hisse payı kalmamaktadır (Güngören, 2013:105-106).

Şekil 2.6: Müşaraka (kâr-zarar paylaşımı). Sukuk işleyiş şeması (Global Research 2008, Akt. Yakar, 2013: 79).

İcara Sukuk: Taraflardan biri herhangi bir varlığı satın alıp sonrasında ücreti mukabilinde kiralamaktadır. Kira sözleşmesinin konusu ve kira bedeli sözleşmeye konu olan taraflar arasından belirlenmektedir. Sonunda varlığın mülkiyet hakkı kiralayanda kalmaktadır (Al-Amine, 2001 Akt. Yakar, 2018:79).

İcara sukuk ikincil piyasalarda alım satıma konu olabilmekte ve ciro edilebilmektedirler (Güngören, 2013:107).

Şekil 2.7: İcara sukuk işleyişi (Çikot, 2012, Akt. Yakar, 2013: 81).

Ülkemizdeki 2010-2017 dönemi toplam sukuk ihracı tablo 2.15’de gösterilmektedir. 2010-2017 döneminde kamunun 28.042.449.000 TL tutarında sukuk ihraç etmiş olması, devletin konuya ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Dünyada 2016 yılı sonu itibariyle, İslami bankacılıkta sukuk ikinci en büyük İslami finansman aracı olarak görülmektedir (Bkz. Şekil 2.3).

Tablo 2.15: 2010-2017 yılları arasındaki toplam sukuk ihraçları (Bin TL) (TKBB, 2018/f).

2010 - 2017 Yılları Arası Toplam Sukuk İhraçları				
2010-2017 Yılları Arası	USD (Bin USD)	MYR (Bin MYR)	TL (Bin TL)	TL Karşılığı Toplamı (Bin TL)
Özel Sektör	3.600.000	1.960.000	6.848.705	16.391.605
Kamu	4.750.000		17.782.449	28.042.449
TOPLAM	8.350.000	1.960.000	24.631.154	44.434.054

Ülkemize ait 2010 ila 2017 yılları arasında kamu ve özel sektör ayrılmış olarak sukuk ihraçları toplamaları (tablo 2.15) gösterilmektedir. Tabloda mevcut genel toplam

olan 44.434.054.000 TL içerisinde 2.870.000.000 TL tutarında ihraç edilen sukuk, kamu katılım bankaları tarafından gerçekleştirilmiştir.

2.5.10 Teverruk (Uluslararası Murabaha)

İslami finans kuruluşlarının işletme kredisi verememesinden dolayı genellikle Karz-ı Hasen mantığıyla, karşılıksız olarak uygulanmaktadır. İşte bu durum fon fazlası olan İslami bankaların büyük ölçüde getiri kaybına neden olurken likidite ihtiyacı olan İslami finans kuruluşlarının da fon teminini sıkıntıya sokmaktadır. Bu nedenle faize duyarlı bankaların birbirleri nezdinde tuttıkları hesaplar getiri sağlamadan ziyade muhabirlik ve kısa vadeli plasman ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Geleneksel bankacılığın aksine kısa vadeli borçlanmanın yolu İslami bankacılıkta kapanmaktadır. Teverruk yani uluslararası murabaha finansman yöntemiyle İslami bankalar bu durumu aşma yoluna gitmektedirler.

Teverruk yöntemi şu şekilde çalışmaktadır: Faizsiz bankacılık işlemi yapan ve fon fazlası bulunan bir banka, faizli ya da faizsiz işlem yapan ve fon ihtiyacı bulunan başka bir bankanın hesabından mevduat depo işlemi yapmaktadır. Birinci banka depo ettiği mevduat ile ikinci bankadan kendi hesabına emtia alması işlemini sipariş vermektedir. İkinci banka ise müşterisi birinci banka adına organize olmuş bir borsadan emtia alımı işlemini yapmaktadır.

İkinci banka, müşterisinin adına elinde tuttuğu malının kendisine vadeli ve kârlı bir vaziyette satılmasını istemektedir. Birinci banka malı ikinci bankaya maliyet ve kâr ilave ederek satmaktadır. İkinci banka ise mülkiyetinde bulundurduğu malı ister kendi hesabında tutmakta ister de ikinci bir piyasada satma isteğinde bulunmaktadır. Böylelikle bankalar arasında mal ticaretinin emaresi kalmamaktadır. Bu arada yalnızca vadeli plasman ilişkisi kalmamaktadır. Vade dolunca ise ikinci banka birinci bankaya borcunu kapatmaktadır. Böylece plasman ilişkisi de bitmiş olmaktadır (Doğan, 2011:26).

2.5.11 Komodite

Vadeli işlem sözleşmeleri ile emtiaların uluslararası piyasada yüksek değerden ve anlık olarak satılması olayı, nispeten yeni bir olgu olarak görünmektedir. 1990'ların başında ortaya çıkan İslami finans ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ürünün kapsamı, vadeli işlem sözleşmeleriyle sınırlı olmaktadır (PIRRONG,2014:6-18).

Farklı emtiaları içinde barındırmakta olan bir sözleşmedir. Konu olan ürünler ise; altın, tarım ürünleri ve petrol türevi gibi ürünlerdir. Sözleşmede bulunan ürünleri alıcı ve satıcı görmemektedir. Aralarında sadece vadenin belirlenmesi, ücretin belirlenmesi ve para aktarımı işlemleri yapılmaktadır. Komodite, Katılım bankaları için önemi anlık süreli olan likidite dengesizliklerini giderici özellik taşımasıdır. Ekonomide likidite fazlalığı olduğu durumlarda uygulanabilecek önemli finansman yöntemlerindendir. Komoditenin ‘’Chicago ve New York’’ da pazarları mevcuttur (Tunç, 2010:160).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU KATILIM BANKACILIĞI

3.1 Kamunun Katılım Bankacılığı Sektörüne Girmesini Gerektiren Sebepler

Kamunun özellikle finansal, bankacılık sektörüne girme sebepleri değişik nedenlere bağlanabilmektedir. Öncelikle 1980’li yıllardan itibaren katılım bankacılığına devlet daha fazla önem vermiş ilk bakışta özel sektör aracılığı ile kurulmalarına öncülük etmiştir. Yakın dönemde de kamu katılıma devletin ağırlık vermesi devletin İslami finans gibi önemi bulunan bir sektörde bulunması, ekonomik kalkınma ve sektörün gelişimi için şart olduğu düşüncesi ön plana çıkmıştır. Keynes’in gerektiğinde devletin finansal sisteme müdahale etmesi fikri, finansal piyasaların ve hususen bankacılık sektörünün diğer piyasalardan farklı konuma sahip olması, kamunun bankacılık kesimde yer edinmesinin finansal sisteminin ve ekonominin gelişimine olumlu etki yapacağı kanısı, özellikle devlet bürokrasisinde yaygınlık kazanmıştır. Kamu katılım bankacılığı dönüşüm programı kapsamına alınarak bir devlet politikası haline getirilmiştir (Gerschenkron, 1962’den Akt. Şahin, 2006:38), (ÖDP, 2018).

Devletin bankacılık alanına girmesindeki bir diğer neden de finansal piyasalarda derinlik oluşturarak kalıcı ekonomik istikrarı sağlamaktır. Bankacılık sektörünün kırılgan bir özellik taşıması, bu alanda yaşanacak bir krizin veya dalgalanmanın derinleşip bütün ekonomik sistemi etkisi altına bırakacağından, finansal sistemin bir düzene, istikrar ortamına kavuşturulması gerekmektedir. Kamunun bankacılık alanına girmesi ekonomik sarsıntıları, açık veya gizli devlet desteği ile yatıştırıcı unsur oluşturmaktadır. Genel olarak devletin bankacılık alanına girmesinin diğer bir sebebi de; en olumsuz zamanlarda yani çeşitli nedenlerle ödeme güçlüğüne düşen bankalar TMSF kapsamına alındıklarında, yönetimlerine el konulduklarında ve bunun peşinden

oluşacak ödeme zorluğunda bu sorunların devlet tarafından çözülmesidir (Micco ve diğer, 2004:27-28).

Günümüzde ise kamunun katılım bankacılığı sektörüne girmesini gerektiren sebepleri sistematik olarak iki sebep halinde sıralamamız mümkündür. Türkiye’yi (İstanbul’u) finans merkezi yapma ve sektördeki payını yükseltmektir.

1. Türkiye’yi (İstanbul’u) Finans Merkezi Yapma:

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Başkanı Mukim Öztekin 21 Aralık 2013 tarihinde Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) olağan genel kurulunda yaptığı konuşmada, “Türkiye, İslami finans alanında bölgesel merkez olmaya en yakın aday olarak gösterilmektedir. Dünyada ekonomik görünüm ve küresel rekabet ortamı değişmekte, ekonomik güç batıdan doğuya kaymakta, Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkeleri önem kazanmaktadır. Dünyanın en hızlı büyüyen 25 piyasasının 10’unun Müslüman ülkeler olduğunu” ifade etmiştir. Sözlerinin devamında “Türkiye olarak, bu piyasaların ilgisini üzerimize çekmemiz gerekmektedir. Ülkemiz, bölgesel avantajlarını akılda tutarak uluslararası standartlara tam uyumlu denetim ve düzenleme çerçevemiz ve yeniliklere açık dinamik finans sistemimiz ile faizsiz finansın yükselen yıldızı olmayı hedeflemelidir. Son yıllarda Körfez bölgesi fonları başta olmak üzere ülkemize yönelik artan yatırımcı ilgisi bu hedefin doğruluğunu teyit eder nitelikte olduğunu” belirtmiştir (Çalıştay, 2014:8).

BDDK Başkanı Mukim Öztekin, İstanbul’un uluslararası finansman merkezi olması hususundaki katkının, katılım bankacılığının geliştirilerek ulaşılabileceğini, sözlerine ekleyerek ve devamında “ Buna bağlı olarak İstanbul’un faizsiz finansın merkezi olması, İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi’nin en büyük destekçisi olacağını” ifade etmiştir (Blom, 2018/a).

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. açılışında konuşan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan “finans merkezinin İstanbul’da olması için çalıştıklarını bugün Londra’nın, faizsiz bankacılığın önemli bir merkezi konumunda olduğunu, neden İstanbul’un olmamasını, İstanbul’un organizesi ve bir çekim alanı haline getirilmesi gerektiğini” söylemiştir (Dünya, 2018/a).

İstanbul’u İslami finans merkezi yapmak için 11.11.2016 tarihinde, 2010/11 sayılı genelge yürürlükten kaldırılarak yerine, 11.11.2016 tarih ve 29885 sayılı 2016/24 genelge Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu genelge ile İstanbul’un dünyanın 17. Avrupa’nın ise 6. Büyük ekonomisi olduğu ifade edilmiştir.

Genelgenin devamında, yapılan yatırımlar İstanbul'u finans sektörünün merkezi haline getirdiği belirtilmiştir. Yapılan reformlar, geliştirilen İslami finans ürünleri ve yine kurulmuş olan kamu katılım bankaları sayesinde güçlenen katılım bankacılığı sektörü ülkemizi, İstanbul'u İslami finans konusunda doğal aktör konumuna getirmiştir. Yine İstanbul Finans Merkezi (İFM) projesi İstanbul'un bu önemini daha da güçlendirmiş olup ülkemizi İslami finans konusunda önemli bir merkez haline getirmektedir (RG, 2018/a).

İFM Eylem Planında planlanan çalışmaların daha verimli ve etkin bir şekilde işlemesi amacıyla, temel politika oluşturulması, ilgili kurum ve kuruluşların çalışmalarını yönlendirmek, sorunların çözümüne yönelik önlemler almak, mevzuat düzenlemesi yapmak, bu amaca yönelik iş ve eylemlerin koordinasyonunu sağlamak, karar mercii oluşturmak, uygulamaların takibini sağlamak amacıyla İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Koordinasyon Kurulu (İFMKK) kurulmuştur (RG, 2018/a).

Dünya Bankası, Amerika Birleşik Devletleri dışında İslami finans araştırmaları konusundaki ilk ve tek merkezini İstanbul'da kurmuştur (Kaan, 2017:27).

2. Katılım Bankacılığının Sektördeki Payının Yükseltilmesi:

Dünyada İslami finans sektörü günden güne büyümekte ve hızla gelişmekte bununla birlikte dünya finans sektörünün büyüklüğü dikkate alındığından İslami finansın henüz yolun çok başında olduğu katılım bankacılığının yüzde 5 seviyelerinde olduğu, bu durumun arzu edilen noktanın çok uzağında olduğu görülmektedir (Babacan, (2018/c).

Katılım bankacılığının gelişmesinin, genelde ülkemiz ekonomisine özelde ise finans piyasalarına katkısı olacaktır. Faiz konusunda hassas olan insanların finansal sektöre daha aktif dâhil olması için, finansal derinliğinin artırılması sektörün geleceği ve büyümesi açısından da önemlidir (Öztekin, 2018/b).

Kamunun katılım bankacılığı sektörüne girmesi çok önemli olup, kurulacak kamu katılım bankalarının sektördeki yüzde 5 olan payını diğer özel katılım bankalarının payını azaltmadan gerçekleştirmesi gerekmekte, mevcut pastayı büyütmek için sektöre girmesi gerekmekte olup diğer katılım bankalarının müşterilerine odaklanmaması gerekir (Babacan, (2018/a).

3.2 Dünyada Kamu Katılım Bankacılığı ve Kamunun Katılım Bankacılığına Etkileri

Kamu katılım bankacılığı ülkemizde olduğu gibi dünyada da önemini artırarak gelişimini sürdürmektedir.

İran’da 1983 yılında çıkarılan bir kanunla İslami finans sisteminin esasları düzenlenmiş olup, bu yönüyle İran İslami bankacılığın öncüsü konumundadır. Dünyada İslami finans esaslarına göre faaliyet göstermekte olan en büyük on bankadan yedisi İran’da faaliyet göstermektedir (Serpam, 2013:8).

İran bankacılık yasası ile; İslami sisteme göre nakdi ve finansal sistemin kurulması, para ve kredi politikaları ile ülkenin gelişmesine öncülük yapılması, atıl vaziyette bulunan fonların sistem içerisine çekilmesi, ödemeler dengesinin sağlanması ve paranın değerinin korunmasına yönelik kurallar düzenlenmiştir (Uçar, 1993:54-55).

Suudi Arabistanda ise; 1975 yılında, Cidde’de bulunan İslam Kalkınma Bankası’nın kurulması bu alanda önemli bir adım olmuştur.

Arabistan’da faizsiz sistemle çalışan bankacılık 1980 yılından itibaren gelişmeye başlamış, faizsiz bankacılık ilk olarak 1983 yılında, al-Rajhi Company’e izin verilmesi ile başlamıştır. Al Rajhi Company leasing alanında dünyanın en köklü şirketleri arasındadır. Arabistan’ın en büyük kamu bankası ise The National Commercial Bank olup, ülkemizde halen faaliyetlerine devam eden Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.’nin de büyük hissesini elinde tutmaktadır (Uçar,1993:51), (Ncb, 2018/b).

Diğer bir İslam ülkesi Endonezya’da; İslam bankacılığına kamunun dâhil olması belli bir zaman periyodu içerisinde olmuştur. Öncelikle tekâfûl sistemi 1990 yıllarında kullanılmaya başlanmış, ilk sukuk, 2000 yılında çıkarılmıştır. Ancak İslamî finans pazar payı, geleneksel finans sektörüne göre daha küçüktür. Günümüzde, İslamî bankacılık pazarı, toplam banka sektörünün %5.3’ü civarındadır. Sukuk tahvil piyasasının %11.8’ini, Tekâfûl ise Endonezya sigorta sektörünün %6.2’sini teşkil etmektedir. Buna rağmen, İslamî iktisat Endonezya’da finans endüstrisinin geliştiği ve bu potansiyelin günden güne artış sağladığından bu artış, yatırım yapmak isteyenleri Endonezya finansal sektörüne girmeye teşvik etmektedir.

Bundan dolayı hükûmet Endonezya’da günümüzde İslamî ekonomik politikalarını tüzel ve sistemli bir şekilde birleştirerek mevcut endüstrinin gelişmesini sağlamak amacıyla önemli bir görev üstlenmekte ve bu alanda strateji ve proje bazlı

hedefler belirleyerek, üretim ve endüstri sektörünü üst seviyelerde tutmayı hedeflemektedir (Furgani, 2017:3).

Mısır'da; Mısır devletinin ikinci kurulan faizsiz sistemdeki bankası, Kahire'de Maliye Bakanlığının kontrolünde 1972 senesinde faaliyetine başlayan Nasır Sosyal Bankasıdır. Bu banka; sosyal sigorta, üretim finansmanı, sosyal kredi, sosyal yardımlar ve İslami mevduat sağlama konusunda işlemler yapmaya yetkilendirilmiştir (Uçar, 1993:48).

Pakistan'da; bankacılık sisteminin artık yerli olmasını düşünen eski devlet başkanı Ziya ül-Hak 1979 yılında bir genelge yayınlarak faizli bankacılığa son vermiştir. Mevduat kabul etme işi, 1 Temmuz 1979 tarihinden itibaren kâr zarar sistemine göre kurulmuş. Bankalar 1983 yılından itibaren faizsiz sistemde çalışmaya başlamışlardır (Uçar, 1993:33).

Pakistan'da 1 Temmuz 1985 tarihinden itibaren faizli olarak kredi açmak ve mevduat toplamak yasaklanmıştır. Pakistan devletini diğerlerinden ayıran nokta da, bir ekonominin tamamen faizden arındırılmasının mümkün olduğunu göstermesidir (Uçar, 1993:49-50).

Bahreyn'de; 1996 yılında, Citibank iştirakiyle ilk faizsiz banka 20 milyon USD sermaye ile kurulmuş olan Bahreyn İslamic Investment Bank' tır (TKBB, 2016/a).

Kamunun yani, Bahreyn Krallığı'nın kurduğu ilk İslami bankası ve The Gulf Cooperation Council'de (GCC'de) dördüncü olan 1979 yılında kurulmuş olan Bahreyn İslami Bankası (BisB) olup İslami bankacılık alanında ve Krallığın ekonomik yapısının gelişmesinde önemli bir yere sahiptir.

Bahreyn İslami Bankası 2017 yıl sonunda toplam aktifleri 1,229 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Bahreyn İslam Bankası İslam hukukuna uygun olarak yerini sağlamlaştırmıştır (Bisb, 2018).

Tayland; Islamic Bank of Thailand, İslami bankacılık konusunda bir danışma kurulu ile bir yönetim kurulu tarafından idare edilen Maliye Bakanlığı bünyesinde bir devlet kuruluşu olarak Tayland Yasası kapsamında kurulmuştur. Bu banka, 2003 yılında faaliyete başlamıştır. Bankada İslami kurallara uygun olarak çalışmaktadır. Tayland çok dinli bir ülkedir ve İslam ikinci büyük dindir. Bu bankada dinine bakılmaksızın tüm müşterilere hizmet vermektedir.

Tayland'da ise İslami bankacılığın temel ilkesi, kâr ve zararın paylaşımı ve paranın kiralanması sonucunda ücret ödenmesi veya kârlılık üzerine

kurulmaktadır. İslami bir alım-satım işleminde, ürünü satın almak için alıcı parayı ödünç almak yerine, banka ürünü satıcıdan satın alır ve alıcıya buna karşılık belli bir kâr payı üzerine koyarak satış işlemi yapar, alıcı da bankaya taksitle ödemesini gerçekleştirir. İslami bankacılık sistemi Hükümet Tasarruf Bankası ile başlamış ve “İslami pencere” kavramını sektöre tanıtmıştır. Tayland'da da İslami bankacılık henüz çok yeni olup, birçok sorun ve zorluklar bulunmaktadır (Haron, S. and Yamirudeng:1-2).

3.3 Türkiye’de Kamu Katılım Bankacılığı Fikri ve Kuruluş Süreci

İnsanoğlunun yaşamış olduğu hangi çağda olursa olsun, devlet iktisadi ve sosyal hayatın her alanında yer almıştır. İnsanın sosyal yapısı gereği devlet toplumunun tedrici ve sürekli gelişmesinin ifadesidir. İslam düzeninde ise devletin tanımı; İslam’a gönül bağlamış insanların İslam nizamına göre teşkilat kurdukları ve güçlerini dinlerinden aldıkları, İslam’ın hükümlerini uygulamak için kurmuş oldukları İslam hukuk düzeni veya kişiliğinin adı olarak tanımlanır (Eryarsoy, 1979: 41-46).

Bu anlamda İslami esaslar gereği ekonomik hayatta faiz yasaklanmıştır. Faize işlem yapılmaması İslamın hukuk hükümlerine bağlı bir devlet emridir. Yardımlaşınız tavsiyesi de yine İslam dininin gereği ve isteğidir (Çekmegil, 1966:61).

İslam’ın öngörmüş olduğu kamusal mülkiyet mantığına göre, ancak mülkiyeti şahıslara verildiği takdirde başka kimselerin yaşamlarını kazanmada seçme ve kullanma serbestiyetini engelleyebilecek mallar ve araçlar kamuya aittir. Hz. Peygamber (S.A.V.) günümüzün aksine toprak, su, otlak gibi malların tüm insanlığa ait olduğunu beyan etmiştir. Devlet, kamunun olan bu mallara uygun görürse başka malları da ekleyebilmektedir (Rana, 1985:147).

Sanayi devrimi ile üretim yolları tamamen değişmiş ve makineleşme insan ve hayvan gücünün yerini almaya başlamıştır. Sanayi devrimi ile bin kişinin yapacağı işi artık on kişi yapar hale gelmiştir. Bu olay işçi sayısının azalmasına ve sonuçta kitlesel olarak işsizliğin artmaya başlamasına neden olmuştur. Ancak, devletin de özel mülkiyet ve hür müteşebbisi desteklemesi sonucunda ve özel sektöre devlet erkinin karışmaması devletin halkçılık ve sosyal devlet ilkesine aykırı bir durum oluşturmaktadır. Sosyal ve adil devlet gereği faaliyetlerini durdurmak mecburiyetinde kalan sanatkârlar grubu veya işsiz olan insanlar geçimini temin etmekte zorlanacağından kapitalist mantıkla bakan bir devletin, toplumun; medeni, maddi,

ahlaki ve ruhi hayat düzeninde kırılmaya sebebiyet vermesi ciddi bir sorun olarak görülmektedir (İsmail, 1978:32-33).

Cumhuriyet ilk yıllarında, şahısların şahsi faaliyet alanları ve teşebbüslerini incelemek ancak milletin ihtiyaçlarını ve çoğu şeyin yapılmadığı veya yetersiz olduğu durumlarda devlet politika gereği ekonomiye olduğu gibi diğer alanlara da müdahil olmak zorunda kalmıştır. Buna bağlı olarak devletçiliğin geçici değil devamlı bir politika halini alması sorunlara neden olmuştur (Alkin, 2010:34-35).

Kapsamına baktığımızda 1963 (1960'lı yıllarda) yılında, devletin kalkınmayı ön plana alma nedenlerinden biri de özel sektörün önündeki engelleri aşmak, ekonominin tıkanmışlığına çare olmak ve özel sektörden kaynaklanan durumlardan dolayı sektöre müdahale zorunluluk arz etmiştir (Saybaşı, 1986:5).

Bankalara yapılan eleştiriler batı ülkelerinde de mevcuttur. Bankacılık sistemine devletin müdahalesi, kaynakların etkin dağılımı açısından gerekli görülmektedir (Kureşi, 1966:118).

3.3.1 Katılım Bankacılığının Öncelikli Dönüşüm Programına Alınması

Ülkemizde Onuncu Kalkınma Planında 3. Performans Göstergesi kapsamında, 7. Bileşeninde, 3. Politika başlığında çeşitli politikalar belirlenmiştir. Bu politikaların en önemlisi Hazine destekli bir katılım bankasının kurulmasına yönelik kararın alınmasıdır. Bunun sonucunda devlet destekli Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım Bankası kurulmuştur (KB, 2017/a).

Tablo 3.1: Onuncu kalkınma planında 3. performans göstergesi kapsamında, 7. bileşeninde, 3 politika kamu katılım bankası kurulması hakkında (85. madde) (Kalkınma, 2018/a).

<i>Politika 3: Faizsiz finans sisteminin kurumsal yapısının ve hukuki altyapısının geliştirilmesi</i>					
No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç Bitiş Tarihi	Açıklama
84	Mevcut mevzuatın taranması gerçekleştirilecek ve faizsiz finans sisteminin ihtiyaç duyduğu düzenlemelere ilişkin öneriler sunulacaktır.	BDDK	Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TCMB, TMSF, SPK, Kamu Gözetimi Kurumu, Borsa İstanbul, Türkiye Katılım Bankaları Birliği	Ocak 2015 - Eylül 2015	Ortak konularda ilgili bütün sektör kuruluşlarının aynı düzenlemelere tabi kılması, faizsiz finansla ilişkin ihtiyaç duyulan düzenlemelerin geleneksel sistemle aynışığı noktalarda çözüm aranması ve düzenlemeler yapılması amacıyla BDDK koordinasyonunda ilgili paydaşların yer alacağı bir "Mevzuat Komitesi" oluşturulacaktır. Söz konusu komite kapsamlı bir mevzuat taraması yaparak sistemin geliştirilmesine imkân sağlayacak mevzuat altyapısı çalışmasını gerçekleştirecektir.
85	Kamu sermayeli bir katılım bankasının kurulmasına yönelik hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	Maliye Bakanlığı, SPK, BDDK, Rekabet Kurumu, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği	Ocak 2015 - Aralık 2015	Sektörün gelişimini desteklemek amacıyla kamu sermayeli bir katılım bankasının kurulmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.
86	Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin rolü ve verimliliğinin artırılması amacıyla Türkiye Katılım Bankaları Birliğinde reorganizasyon çalışmaları yapılacaktır.	Türkiye Katılım Bankaları Birliği	BDDK	Ocak 2015 - Aralık 2015	Eylem kapsamında, ilgili paydaşların temsil edildiği bir çalışma grubu oluşturularak Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin rolü ve verimliliğini artıracak eylemler ortaya konulacak, belirlenecek plan çerçevesinde eylemler hayata geçirilecektir. Bu sayede, Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin reorganizasyonu ve yeterli kaynağa (insan kaynağı, mali kaynaklar vb.) sahip olması sağlanacaktır.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) içerisinde “Kamu sermayeli katılım bankaları kuracağız” ifadesine yer verilmiştir. Devamında “Faizsiz finans alanında koordinasyonu sağlayacak bir mekanizma oluşturacak, bu alana uygun etik ilkeleri ve kurumsal yönetim ilkelerini belirleyeceğiz. Ayrıca, ürün ve hizmet çeşitliliğini arttıracacağız” ifadeleri kullanılmıştır (ÖDP. 2018:6).

Yine Onuncu Kalkınma Planında, 2. Bölüm Planın Hedefleri ve Politikaları kısmının Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme’de bulunan Mali piyasaların c. bendi politikalarda yer alan 516. Madde’de “Türk katılım bankacılığının, küresel finans pazarından daha fazla pay alması sağlanacaktır” ifadesine yer verilmiştir (KB, 2018/b).

3.3.2 Ziraat Katılım Bankasının Kurulması

Kamu, katılım bankacılığına girmek için 16.02.2015 tarihinde Ziraat Katılım Bankası A.Ş.’yi kurarak sektörde yerini almıştır. (Ziraat, 2018/a)

Bankanın ortakları ve sermaye payları tablo 3.2’de yer almaktadır. Bankanın çoğunluk hissesi T.C. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.’ye ait olup, 31.12.2017 tarihi itibarıyla 1.250.000. TL pay tutarına sahiptir.

Tablo 3.2: Ziraat Katılım Bankası A.Ş. ortaklık yapısı ve pay oranları (Ziraat, 2018/b).

	31.12.2017		31.12.2016	
Hissedar	Ödenmiş Sermaye	%	Ödenmiş Sermaye	%
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	1.250.000,00	99,9999996	747.000,00	99,9999996
Ziraat Sigorta A.Ş.	-	0,0000001	-	0,0000001
Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş.	-	0,0000001	-	0,0000001
Ziraat Teknoloji A.Ş.	-	0,0000001	-	0,0000001
Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	-	0,0000001	-	0,0000001
TOPLAM	1.250.000,00	100	747.000,00	100

Banka'nın ana ortağı T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'nin hisselerinin tamamı, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'na ait iken, Bakanlar Kurulu'nun, 24 Ocak 2017 tarih ve 2017/9756 sayılı kararname eki kararı ile Türkiye Varlık Fonu'na devredilmesine karar verilmiştir.

Tablo 3.3: Ziraat Katılım Bankası A.Ş.'nin finansal büyüklükleri (Aralık 2017), (Bin TL. %) (TKBB, 2018/e).

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.			
FİNANSAL BAŞLIKLAR		2017 / Q4	2017 Q4-2016
TOPLANAN FONLAR	TP	6.345.946	68%
	YP	3.678.649	98%
	TOPLAM	10.024.595	78%
KULLANDIRILAN FONLAR*		11.730.935	103%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		16.753	152%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (BRÜT) / KULLANDIRILAN FONLAR		0,3%	-
TOPLAM AKTİF		14.350.143	80%
ÖZ VARLIK		1.403.681	84%
NET KÂR		158.902	418%
PERSONEL SAYISI		892	32%
ŞUBE SAYISI		63	34%

* Finansal Kiralama Alacakları ve Reeskontlar dahildir. Sorunlu Alacaklar hariçtir.

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. 10.024.595.000 TL fon toplayarak geçen yıla oranla %78 artış sağlamıştır. Kullandırılan fonlarda ise 11.730.935.000 TL, 2017 yılında bir önceki yıla oranla ise %103 artış sağlanmıştır. Ancak tasfiye edilecek sorunlu

kredilerde ise 16.753.000 TL ve %152 oranında bir artış oluşmaktadır. Bankanın aktifleri ise 14.350.143.000 TL artışla ve bir önceki yıla oranla %80 artış söz konusu olmaktadır. Ziraat Katılım Bankası A.Ş. Öz kaynaklarda ise 1.403.681.000 TL ve %84 bir önceki yıla oranla artış sağlamaktadır. Kârda ise %418 gibi sektöründeki diğer katılım bankalarındaki en yüksek kâr artışına ulaşarak 158.902.000 TL net kâr ile yılı kapatmaktadır. Banka 892 kişi istihdam etmekte olup 63 şubeye sahiptir.

3.3.3 Vakıf Katılım Bankasının Kurulması

Vakıfların paylaşım kültürünü ve kamunun gücünü birleştirerek katılım bankacılığına yeni bir boyut getirmek, vakıf kültürünü önceleyerek ecdadımızın bıraktığı vakıf eserlerini daha fazla ihya etmek, gariplere daha fazla yardım etmek 'Vakıf' ruhunu yeniden canlandırmak ve sektörde kamu ağırlığını artırmak amacıyla 25.06.2015 tarihinde kurulmuş olan Vakıf Katılım, 17.02.2016 tarihinde BDDK tarafından faaliyet izni alarak 26 Şubat 2016'da faaliyete başlamıştır (Oran, 2018/a), (Vakıf, 2018/a).

Tablo 3.4: Vakıf Katılım Bankası A.Ş. ortaklık yapısı ve pay oranları (Vakıf, 2018/b).

Hissedar	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı (%)
T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü	895.950.000	99.00%
Beyazid Han-ı Sani (II. Beyazıt) Vakfı	2.262.500	%0.25
Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I. Mahmut) Vakfı	2.262.500	%0.25
Mahmut Han-ı Sani Bin Abdülhamid Han-ı Evvel (II. Mahmut) Vakfı	2.262.500	%0.25
Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı	2.262.500	%0.25

Tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğüne ve kurucu vakıflara ait 805 Milyon TL ödenmiş sermaye ile kurulan Vakıf Katılımın ortakları, "Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II. Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I. Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II. Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı'ndan oluşmaktadır.

Tablo 3.5: Vakıf Katılım Bankası A.Ş. başlıca finansal büyüklükleri (Aralık 2017), (Bin TL.) (TKBB, 2018/e).

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.			
FİNANSAL BAŞLIKLAR		2017 / Q4	2017 Q4- 2016
TOPLANAN FONLAR	TP	6.827.057	205%
	YP	3.261.357	311%
	TOPLAM	10.088.414	232%
KULLANDIRILAN FONLAR*		9.671.218	222%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		3.179	10%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (BRÜT) / KULLANDIRILAN FONLAR		0,2%	-
TOPLAM AKTİF		13.210.145	182%
ÖZ VARLIK		1.107.885	26%
NET KÂR		138.132	626%
PERSONEL SAYISI		724	48%
ŞUBE SAYISI		63	85%

* Finansal Kiralama Alacakları ve Reeskontlar dahildir, Sorunlu Alacaklar hariçtir.

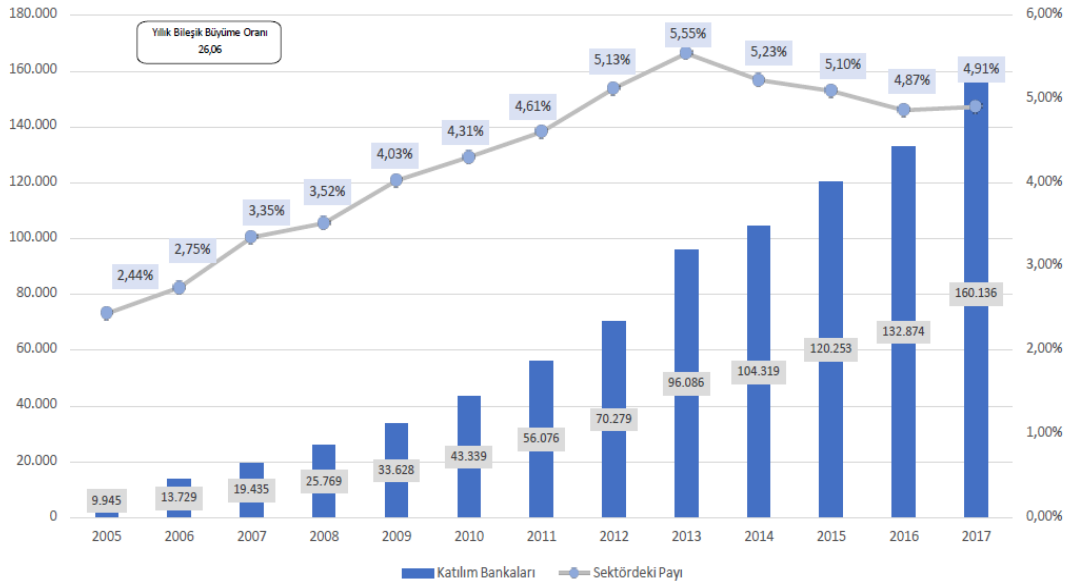
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.’nin 2017 itibariyle toplanan fon tutarı 10.088.414.000 TL kullandırılan fonları 9.671.218.000 TL seviyesine ulaşmıştır. Bankanın toplam aktifleri 13.210.145.000 TL, öz kaynakları 1.107.885.000 TL ve net kârı ise 138.132.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bankada toplam 724 kişi istihdam edilmekte olup, 63 şube ile faaliyetini sürdürmektedir.

3.4 Türkiye’deki Kamu Katılım Bankalarının Hedefleri

Kamunun sektöre katılmasının nedenleri ve sektördeki hedefleri iki başlıkta toplanmaktadır. Birincisi 2023 yılı itibariyle bankacılık sektöründe aktif büyüklüğü bazında %15 pay alması ve ikincisi Onuncu kalkınma planında belirtilen konuları gerçekleştirmektir.

1. Kamunun 2023 Yılı İtibariyle Sektördeki Beklentisi:

Ekonomimiz açısından en belirgin referans haline gelen 2023 hedefleri çerçevesinde, katılım bankacılığı için sektör payı hedefi yüzde 15 olarak belirlenmiştir (Öztekin, 2018/a).

Şekil 3.1: Katılım bankalarının sektördeki aktif gelişimleri (2005-2017) (%) (TKBB, 2018/d).

Katılım bankalarının 2005 yılında sektörün toplam aktifleri içindeki payı %2,44 iken 2013 yılında bu oran 5,55 rakamına yükselmiştir. Bununla birlikte, katılım bankacılığının Türk bankacılık sistemindeki payı kamu katılım bankalarının sektöre girdiği 2015 ve 2016 yılında gerilemekle birlikte olup 2017 itibariyle yeniden yükselme eğilimine girdiği görülmektedir. Katılım bankacılığı 2017 itibariyle 5 katılım bankasının bulunduğu sektörde toplam bankacılık içerisindeki 160.136.000.000 TL aktif büyüklüğü ile yüzde 4,91 oranında bir paya sahiptir (TKBB, 2018/d).

2. Onuncu Kalkınma Planında Öngörülen Hedefler:

Onuncu Kalkınma Planı 2025 yılı hedefleri kapsamında kamu katılım bankacılığının ve sektörünün çeşitli ortamlarda; konferans, akademik çalışma, üniversitelerde enstitüler kurulması gibi projelerle katılım bankacılığının geliştirilerek, payının büyütülmesi amaçlanmaktadır.

Ancak varlık fonuna devredilmiş olan kamu katılım bankası özelinde olmak üzere, varlık fonuna işlerlik kazandırılması birinci öncelik arz etmektedir.

Ayrıca ekonomik kalkınmaya çok büyük katkıları bulunan kobilerin, katılım bankacılığından yararlandırılması, katılım bankacılığının olmadığı yerlerde şubeleşmenin yaygınlaştırılması, kamu katılım bankacılığının hedeflerine ulaşmasını kolaylaştıracaktır (TBMM, 2018/b), (Bütçe, 2018).

Özellikle 97. Maddede (Tablo 3.6) belirtilen mevcut durumlardan dolayı kullanılmayan veya katılım bankacılığında nispeten az kullanılan ürünlerin kullanılması ve yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılması da hedeflenmektedir.

Bununla birlikte Onuncu kalkınma planında belirtilen politikalar gereği faizsiz finansman ürünlerinin artırılması amacıyla vergi uygulamaları gözden geçirilmesi ve bu konuda değişikliklerin yapılması kararlaştırılmış olup kira sertifikalarının ihracının sektörde payının artırılması için ve murabaha vb. işlemlerde oluşabilecek çifte vergilendirme sorununun çözülmesi kararlaştırılmıştır (Tablo 3.6).

Tablo 3.6: Onuncu kalkınma planında 3. Performans göstergesi kapsamında, 7. Bileşeninde, 4. Politika (Kalkınma, 2018/a).

95	Hazine Müsteşarlığınca geliştirilen melek yatırımcı vb. projelerin katılım bankalarının mudarebe/ müpareke yöntemiyle fonlanması sağlanacaktır.	BDDK	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, BDDK	Ocak 2015 - Aralık 2017	Melek yatırımcılar tarafından desteklenecek girişimcilerin tespiti amacıyla kullanılan süzgeç mekanizmalarının ve Kredi Garanti Fonunun katılım bankalarının kullanılabilmesi ve diğer gerekli düzenlemelerin yapılması 2017 yılı Haziran ayına kadar tamamlanacaktır. Girişimcilerin mudarebe ve müpareke yöntemleriyle fonlanmasının teşvik edilmesi amacıyla melek yatırımcılara sağlanan vergi teşviklerine benzer bir yapı 2017 yılı Haziran ayına kadar oluşturulacaktır. BDDK tarafından, söz konusu işlemler için tutulacak genel karşılıklar vb. yükümlülüklerle ilişkin çalışmalar 2017 yılı Aralık ayına kadar tamamlanacaktır.
96	Mevcut faizsiz finans ürünlerinin yaygınlaştırılmasına ilişkin vergi uygulamaları gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.	Maliye Bakanlığı	Hazine Müsteşarlığı, SPK, Takasbank, Merkezi Kayıt Kuruluşu, Türkiye Katılım Bankaları Birliği	Ocak 2015 - Aralık 2015	Kullanımı sınırlı olan kira sertifikası türlerinin ihracının artırılması için vergi düzenlemeleri (özellikle damga ve diğer işlem vergileri) gözden geçirilecektir. Katılım bankalarının finansal kiralama ile konut finansmanı yapmadaki ve murabaha işlemi sırasında ortaya çıkabilecek çifte vergilendirme probleminin çözülmesi sağlanacaktır.
97	Türkiye’de mevcut durumda kullanılmayan veya sınırlı oranda kullanılan faizsiz finans ürünlerinin yaygınlaştırılmasına ilişkin çalışmalar yapılacaktır.	Türkiye Katılım Bankaları Birliği	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, SPK, BDDK, TCMB, Borsa İstanbul	Ocak 2015 - Aralık 2016	Türkiye Katılım Bankaları Birliği bünyesinde “Faizsiz Finans Ürünleri Geliştirme Komitesi” 2015 yılı Haziran ayına kadar kurulacaktır. Bu komite istisna, menfaat, mücaveme, selem, paralel selem, musakaat, muzaraa gibi yurtdışı piyasalarda kullanılmakta olan ürünlerin Türkiye’de uygulanabilirliğini araştırıp 2016 yılı Haziran ayına kadar konuyla ilgili bir rapor hazırlayacaktır. Ayrıca, kefalet, karz-ı hasen ve istisna ürünleri katılım bankaları, Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve danışma kurulları tarafından belirli aralıklarla tekrar değerlendirilerek söz konusu ürünlerin katılım bankalarının kullanılması standart hale getirilecektir.

3.5 Kamu Katılım Bankacılığının Çalışma İlkeleri

İslam ferdin mal sahibi olabilmesini 3 şarta bağlamaktadır. Birincisi zulüm ile elde edilen kazanç meşru görülmemektedir. Yani zulüm türlerinden olan faiz, karaborsa, zorlamalar el koyma, hırsızlık, kumar ve Allah’ın yasak ettiği mal ve

kazanç şekli ile mal elde edilememektedir. İkincisi hile yoluna başvurmamaktır. Malın kötü özelliğini, kusurunu, eksik tarafını saklamak, gizlemek ve yine aşırı fiyat talep etmek İslam'ın mal edinme yollarından değildir. Üçüncüsü başkasına kötülük, zarar verme gayesi gütmek. Izrar şahsa, topluma veya devletin varlığına yönelik olsun İslamda buna dayalı olarak devlet düşmanları ile müttefik olmayı, kanunun yasakladığı kimseleri saklamak ve vücuda zarar veren uyuşturucu gibi delil ile vücuda zararı olan ürünlerin satışını yasaklamaktadır. Bunlara ilave olarak İslam nefsi için israf etmeyi meşru görmemektedir. Orta yolda harcamaya izin vermektedir. Kendi malı da olsa savurganlığı yasaklamakta ve lüks tüketim meşru görülmemektedir. İnsanı denge unsuru yapan itidalli olmaktır. Bundan dolayı israf engeli, yasağı ana ilkelerden olmaktadır.

Yine tüketimi ekonominin baş sebebi haline getirmek İslam ekonomi fikrine uygun düşmemektedir. Tüketim ve harcamalarda itidal tavsiye edilmiş ancak israfın zıttı yetersiz tüketim ve harcama da uygun görülmemektedir. Zekât, sadaka, tasadduk tavsiye edilmiştir. Lüks ve israfı önceleme yasaklanarak insanlar arasında tüketimde de denge gözetilmektedir. Bunun sonucunda tüketim eğiliminin toplumun bütün katmanlarında farklı ama yoğun bir şekilde canlılığını muhafaza etmektedir (Tabakoğlu, 2008:75), (Sibai, 2010:175).

Bu anlamda katılım bankaları İslam'ın ön görmüş olduğu nizamın, hukukun kurallarına uymayan işlemleri gerçekleştirememektedirler. Çünkü bütün işlemlerinde İslam kurallarına uymaya söz vermektedirler.

Temel ilkeleriyle, müşterilerinin öncelikle tercih sebebi olan mutlak surette faizsiz işlemler yapıp fon toplamaktadırlar. Buna bağlı olarak ortada herhangi bir zorunlu neden yokken az ya da çok fâiz karşılığı işlem yapmak, borçlanmak kamu katılım bankacılığında da mümkün değildir. Müşterilerinden açmış oldukları özel cârî hesaplarına karşılık katılım bankaları faizli olmayan borç aldıklarını beyan etmekte ve buna mukabil bu cari hesaplara adı ne olursa olsun faiz niteliği oluşturabilecek hiçbir getiri sunmamaktadırlar (Aktepe, 2012/b:11-51).

Kamu katılım bankaları, İslam kuralları gereği toplumsal dengeyi ilke edinmektedirler. Tek bir zümrenin zenginliğini değil ahlaki anlayış gereği, zekât gibi müesseseleri önelemekte, sosyal adalet ve yardımlaşma gereği, emek ve sermayenin birlikte kâr zarar ortaklığına dayalı üretimi öncelemeyi ilke edinmektedirler (TDV. 2014:416).

Bunların yanında İslami hakir gördüğü, kumar veya şans oyunları oynatan, domuz veya alkol nevi ürün satan, genel ahlaka uymayan yayınlar veya işletmeler İslami kurallar gereği finanse edilememektedir. Ayrıca İslam hukuku gereği gerçek alım satım konu olmayan, toplumsal katkı sağlamayan işletmeler finanse edilememekte, bu kurumlarla işbirliği sağlanamamaktadır (Tunç, 2010:124-125).

Bütün bu gerekliliklere bağlı olarak genel bir standart oluşturmak ve oluşabilecek sorunlara önlem almak üzere 02.04.2018 tarihinde TKBB Yönetim Kurulu'nun 253 sayılı kararı ile bir danışma kurulu oluşturulmuştur. Bu kurulun görevleri arasında, uluslararası katılım bankacılığı standartlarını takip ve katılım bankalarının mesleki ilke standartlarının oluşturulmasını sağlamaktır.

Bu ilkelerin eğitimi ve tanıtımı için aksiyon olarak programlar, yapımlar düzenlemek, programlara katılım sağlamak hedeflenmektedir.

Bu ilkelerin uygulanmasından, tedbirler alınması hususunda katılım bankalarının yönetim kurulları öncelikli sorumlu olmaktadır. Danışma Kurulunun talep edeceği bilgi ve belgelerin sunulmasında yine katılım bankalarının yönetim kurulları sorumludur. TKBB Yönetim Kurulu 253 sayılı kararının 8. Maddesinde ise “Yönetim Kurulu tarafından, mesleki ilkelere aykırı hareket eden katılım bankalarına ise idari yaptırım kararı uygulanacağı” hükme bağlanmıştır (TKBB, 2018/g:6-10).

3.6 Sektörün, Kamu Katılım Bankacılığından Beklentileri

Kamunun da sektöre girmesi ile özellikle faize duyarlı olan kesimlerin ihtiyaçlarına cevap verilmesi, üreticiye, girişimciye destek olunması, bu amaçla yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Çok kullanılan murabaha ve icare yerine ortaklık temelli olan finansmanlara ağırlık verilmesi beklenmektedir.

Sektöre yeni girecek veya girmeyi düşünen konvansiyonel veya kamu bankaları ile birlikte ürün çeşitliliğini artırmakta, hizmet kalitesinden ödün vermeden hedeflenen aktif büyüklüğe ulaşılması hedeflenmektedir.

Ülkedeki finansal yapıyı güçlendirmenin yanında, ekonominin büyütülmesine de katkı yapması beklenmekte, Türkiye ve İstanbul özelinde finans ve faizsiz finansman merkezi oluşturulması konusunda katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir (TKBB, 2018/e).

3.7 Kamu Katılım ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılması

3.7.1 Kamunun Katılım Bankacılığı Sektörüne Girmesinin Değerlendirilmesi

3.7.1.1 Avantajları

Faizsizlik Prensiplerini Önceler:

Katılım bankalarının varlık nedeni faizsizlik olgusu üzerine kurulmaktadır. Katılım bankacılığın altın kuralı bu düşünce üzerine kurgulanmaktadır.

Bundan dolayı öncelikli olarak kamunun katılım bankacılığı sektörüne girmesi, hem faizsiz sistemde çalışan bankaların çoğalmasını desteklemek hem de özel kesimin girmekte isteksiz olduğu bu alanda İslami bankacılığın yaygınlaşmasını sağlamaktadır (TKBB, 2016/a:2-3).

Şube Ağının Genişlemesine, Müşteri Portföyünün Artmasına Yardımcı Olarak Tanınabilirliğini Artırmak:

Şube kurulum maliyeti yüksek ve kar marjı düşük olan faizsiz bankaların bulunmadığı bu bölgelere girerek, hem geniş halk kitlesinde tanınabilirliğini sağlamak hem de buralarda bulunan konvansiyonel bankalarla çalışmayan müşterilerin faizsiz sistem ile tanışmalarına yardımcı olmaktadır.

Ayrıca kırsal olan bu bölgelerde devlet katılım bankası kurarak sosyal adaletin sağlanmasını temin etmektedir. Yani kamu katılım bankaları sosyal adaleti tesis edici, yoksulluğun önlenmesini sağlayacak, eşitlik sağlayıcı bir işlev de görmektedir (Şahin, 2006:41).

Özellikle Mevduat Harici Kaynakların Sektörde Payını Artırmak:

Kamu katılım bankalarının özellikle bazı mevduat harici kaynaklarda yol açıcı, öncü olabileceği görülmektedir. Bu sayede sektörün Kalkınma Planında hedeflenen programlara kolay ulaşılması sağlanmaktadır.

Tablo 3.7: Katılım bankaları mevduat harici kaynaklar (Bin TL) (2017 3. Dönem) (TKBB/e).

2017 - 3. DÖNEM MEVDUAT HARİCİ KAYNAKLAR						
NO:	Bankalar / Mevduat Harici Kaynaklar	Albaraka Türk Katılım Bankası	Kuveyt Türk Katılım Bankası	Türkiye Finans Katılım Bankası	Vakıf Katılım Bankası	Ziraat Katılım Bankası
1	Wakale Kredileri	1,706,381.00	2,620,796.00	163,362.00	67,703.00	168,068.00
2	Murabaha Kredileri	599,095.00	5,581,155.00	4,091,178.00	236,835.00	451,272.00
3	Sukuk	1,657,916.00	0.00	5,256,390.00	507,754.00	254,802.00
4	Sendikasyon	759,906.00	300,000.00	0.00	0.00	932,998.00
5	Sermaye Benzeri	1,563,245.00	1,254,536.00	904,040.00	0.00	0.00

Kamuoyunda Devlet Bankacılığına Duyulan Güven ve Bu Güvene Bağlı Olarak Kolay Kaynak Toplama Gücü: Finans sektöründe etkin bir şekilde bulunan bankacılık sektörüne duyulan güvenin artırılmasında, kamunun bankacılık sektöründeki etkinliğinin artırılmasının büyük bir etkisi vardır. Kamu, ekonomik alanda güveni sağlamak ve finansal düzeni tesis etmekle, yalnızca banka müşterisini, finansal kuruluşları değil bunun yanında ticari düzenin genel oluşumunu ve yine mevcut iş ahlakını da tesis etmiş sayılmaktadır. Birçok sektörde olduğu gibi bankacılık sektörü de yalnızca ticari bir faaliyet değildir, bunun yanında kamu yararı ve kamu düzeninin tesisi ile çok yakından ilgilidir. Güvenin sarsılmasını engellemeyi önceleyecek politikaların oluşturulması kamu yararı ile doğrudan ilgilidir. Bankacılık sektöründe yalnızca bir bankanın yaşamış olduğu kriz sadece o bankayı ve müşterilerini etkilemenin yanı sıra, büyüyerek ülkeyi saran bir kriz haline dönüşebilir. Bunun sonucunda, bu güven ortamının zedelenmesi, kamusal düzenin ve yine ekonomik istikrar ortamının bozulmasına neden olabilmektedir.

Dolayısıyla vatandaşın bankalara yönelik duyduğu olumlu algı ve iyi niyet ortamı ve yine bankaların itibarlarının tesisi ve devamı için kamunun bankacılık sektörüne müdahalesini veya bu sektörde bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Buna bağlı olarak katılım bankacılığı sektöründe de kamunun bulunması ekonomik hayata ve piyasalara böyle bir algının oluşturulmasında katkı sağlayacaktır (Arslan, S. 96'dan, Akt. Battal, 2001:47).

Rekabet Ortamı Oluşturup Kartelleşmenin Önüne Geçer: Kamu katılım bankaları ve kamu bankaları rekabet ortamı oluşturarak herhangi bir kartelleşmenin oluşmasının önüne geçer ve olumsuzlukların meydana gelmesini önler (Fouad ve diğerleri,2004'den, Akt. Şahin, 2006:42).

Mali ve Ekonomik İstikrar Oluşturur: Kamu katılım bankaları ve finans sektörü uzun vadeli risk alabilmektedir. Varlıkların önemli bir kısmının likidite oranı düşük fonların oluşması sebebiyle kırılgan bir özellik taşımaktadır. Her hangi bir olumsuzluk durumunda da bankacılık krizleri gündeme gelebilmektedir. Bununla beraber kamu katılım bankalarının fon ve finansman sağlayan kuruluşlar olduklarından bu türden kriz ortamlarının oluşması, mali sistemimizde ve ekonomik ortamda büyük hasarlara sebebiyet vermektedir. Kamu katılım bankacılığında devletin payı ve kontrolünün olması finansal istikrarın sağlanmasına katkı yapacaktır.

Kamu katılım bankaları ve kamu bankalarının kriz zamanlarında piyasalarda olumlu hava oluşturarak piyasaları sakinleştirici özelliği de bulunmaktadır. (Micco ve Diğerleri,2004,37-38, Akt. Şahin, 2006:42).

Krediyi Geri Çağırma Mevcut Değildir: Katılım bankalarında kriz dönemlerinde krediyi geri çağırma gibi özel bankaların bazen başvurdukları bu yöntem kamu katılım bankacılığında söz konusu olamaz. Katılım Bankalarının sosyal ve ahlaki yönlere vurgu yapmakta ve kriz dönemlerinde bazen başvuru, krediyi geri çağırma gibi bir yöntemle başvurmamaktadırlar (Büyükdeniz, 2008).

3.7.1.2 Dezavantajları

Devletin bankacılık sektöründe bulunması bazı eleştirileri de gündeme getirmektedir. Finans kuruluşları büyük sermaye grupların veya devletin kontrolündedir (Özel, 1997:63).

Kamu bankaları özel amaçlar için kurulmuş ve daha sonra ticaret bankacılığına yönlendirilmiştir. Ancak kamu bankalarının sermaye yapısı rekabetçi olmalarını engelleyebilir. Kamu bankalarının finansal açıdan ülke hazinesine bağlı ve sık sık politik müdahalelerle karşılaşmaları bu bankaların etkinliklerini azaltabilir.

Banka yönetiminin etkin bir şekilde yürütülmesi ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır

Bir bankanın asıl fonksiyonu topladığı kaynakları kredi olarak dağıtmak ve elde ettiği gelirlerle ticari yaşamına devam etmektir. Kamu bankalarının, uzun yıllar

uygulanan verimsiz istihdam politikaları bu bankaların rasyonellikten uzaklaşmalarına sebep olabilmektedir (Gündüz, 2003:1-139-143).

Ayrıca bazen politik otoritenin baskı aracı olarak ucuz kredinin temin edilebildiği, bu bankaların istihdamın yaratılabildiği yerler olarak görülmesi bu maddelere ilave edilebilir (Oksay, ve Kubar, 2008:14).

3.7.2 Kamu Katılım Bankaları İle Katılım Bankalarının Finansal Tablolarının Karşılaştırılması

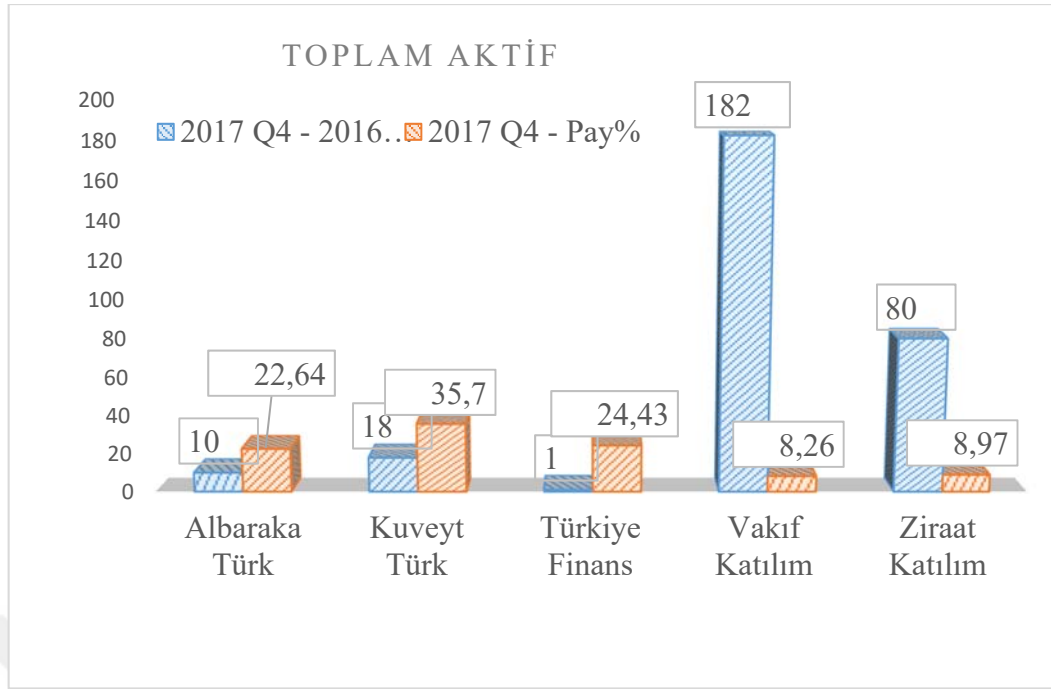
3.7.2.1 Toplam Aktiflerin Karşılaştırılması

Katılım bankalarının Aralık 2017 tarihi itibarıyla toplam aktifleri tablo 3.8’de belirtilmiştir.

Tablo 3.8: Katılım bankaları aktifleri ve oranları (Bin TL), (Aralık 2017). (TKBB, 2018/e).

Toplam Aktif			
Katılım Bankaları	2017 Q4 - 2016 Karşılaştırma	2017 / Q4	2017 Q4 - Pay%
Albaraka Türk	10%	36.229.077	22,64
Kuveyt Türk	18%	57.123.095	35,7
Türkiye Finans	1%	39.080.897	24,43
Vakıf Katılım	182%	13.210.145	8,26
Ziraat Katılım	80%	14.350.143	8,97
2017- Genel Toplam	159.993.357		100
2016 - Genel Toplam	132.776.850		

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2017 yılı itibarıyla 57.123.095.000 TL aktif büyüklüğe ulaşarak katılım bankaları içerisinde ilk sırada yer almıştır. Kuveyt Türk’ü sırasıyla Türkiye Finans 39.080.897.000 TL, Albaraka Türk 36.229.077.000 TL, Ziraat Katılım 14.350.143.000 TL ve Vakıf Katılım 13.210.145.000 TL aktif büyüklüğe sahiptir. 2017 yıl sonu itibarıyla katılım bankalarının aktif büyüklüğü 159.993.357.000 TL’nı aşmıştır (Tablo 3.8), (TKBB, 2018/e).

Şekil 3.2: Katılım bankaları aktifler toplamı oranları (%), (2016/2017 Dönemi) (TKBB, 2018/e).

Bir önceki yıla oranla toplam aktiflerini %182 oranla en yüksek artıran Vakıf Katılım Bankası (Şekil 3.2) olmuştur. Katılım bankaları içerisinde aktif toplamı %35,7 oranla en yüksek banka ise Kuveyt Türk Katılım Bankası'dır.

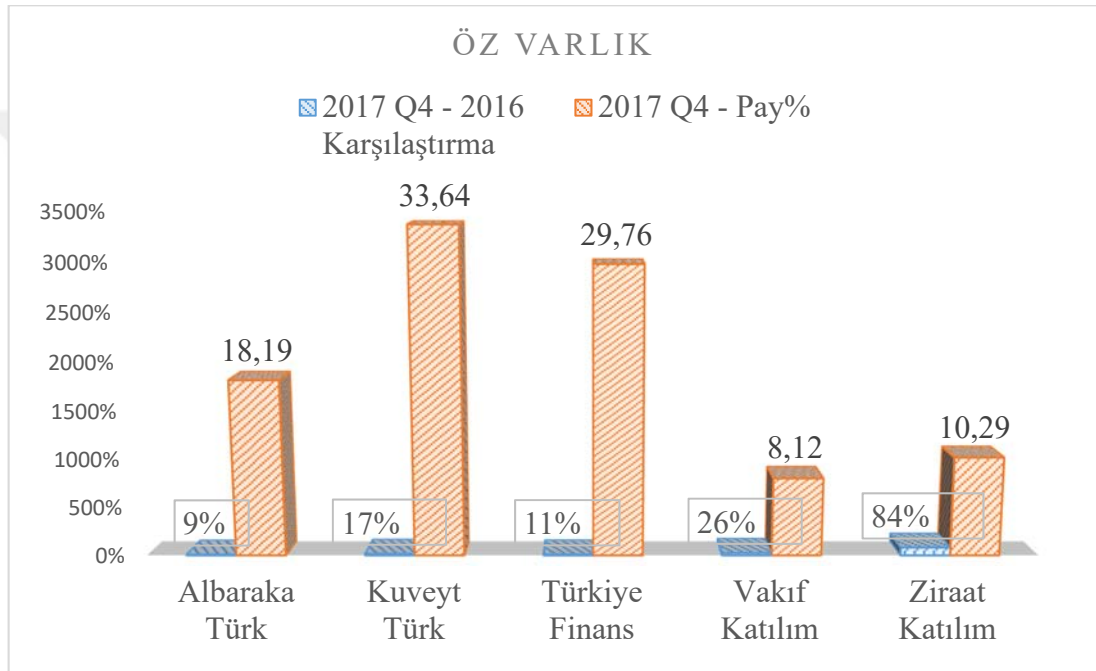
3.7.2.2 Öz Varlıkların Karşılaştırılması

Katılım bankalarının Aralık 2017 tarihi itibarıyla fon kaynakları tablo 3.9'da belirtilmiştir.

Tablo 3.9: Katılım bankaları öz varlık ve oranları (Bin TL) (Aralık 2017). (TKBB, 2018/e).

Öz Varlık			
Katılım Bankaları	2017 Q4 - 2016 Karşılaştırma	2017 / Q4	2017 Q4 - Pay%
Albaraka Türk	9%	2.481.506	18,19
Kuveyt Türk	17%	4.591.151	33,64
Türkiye Finans	11%	4.060.598	29,76
Vakıf Katılım	26%	1.107.885	8,12
Ziraat Katılım	84%	1.403.681	10,29
2017- Genel Toplam	13.644.821		100
2016 - Genel Toplam	11.495.710		

Kamu katılım bankaları yeni kurulmuş olmasına rağmen daha hızlı büyüme kaydetmektedirler. Katılım bankalarından Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2017 yılı itibariyle 4.591.151.000 TL öz kaynak büyüklüğüne ulaşarak katılım bankaları içerisinde ilk sırada (tablo 3.9) yer almaktadır. Kuveyt Türk'ü sırasıyla Türkiye Finans 4.060.598.000 TL, Albaraka Türk 2.481.506.000 TL, Ziraat Katılım 1.403.681.000 TL ve Vakıf Katılım 1.107.885.000 TL öz kaynak büyüklüğü ile takip etmektedir. 2017 yıl sonu itibariyle katılım bankalarının öz kaynak büyüklüğü 13.644.821.000 TL'nı aşmıştır (TKBB, 2018/e).

Şekil 3.3: Katılım bankaları öz varlıklar toplamı oranları (%), (2016/2017 Dönemi) (TKBB, 2018/e).

Şekil 3.3’de katılım bankalarına ait 2016-2017 varlık toplamı artış oranları ve katılım bankalarının sektördeki pay oranları verilmektedir. 2017 Aralık sonu itibariyle en çok oran olarak varlıklarını artıran, kamu katılım bankaları olmuştur. Ziraat Katılım %84 ve onu takip eden Vakıf Katılım ise %26 oranında bir önceki yıla oranla varlıklarında artış sağlamışlardır. Kuveyt Türk ise %17 ve Türkiye Finans ise %11 ile geçen yıla oranla varlıklarında artış gerçekleştirmişlerdir. Son olarak Albaraka, %9 oranında varlıklarını artırabilmiştir.

Katılım bankaları içerisinde %33,64 oranla öz kaynak büyüklüğüne sahip Kuveyt Türk Katılım Bankası olmuştur (Şekil 3.3).

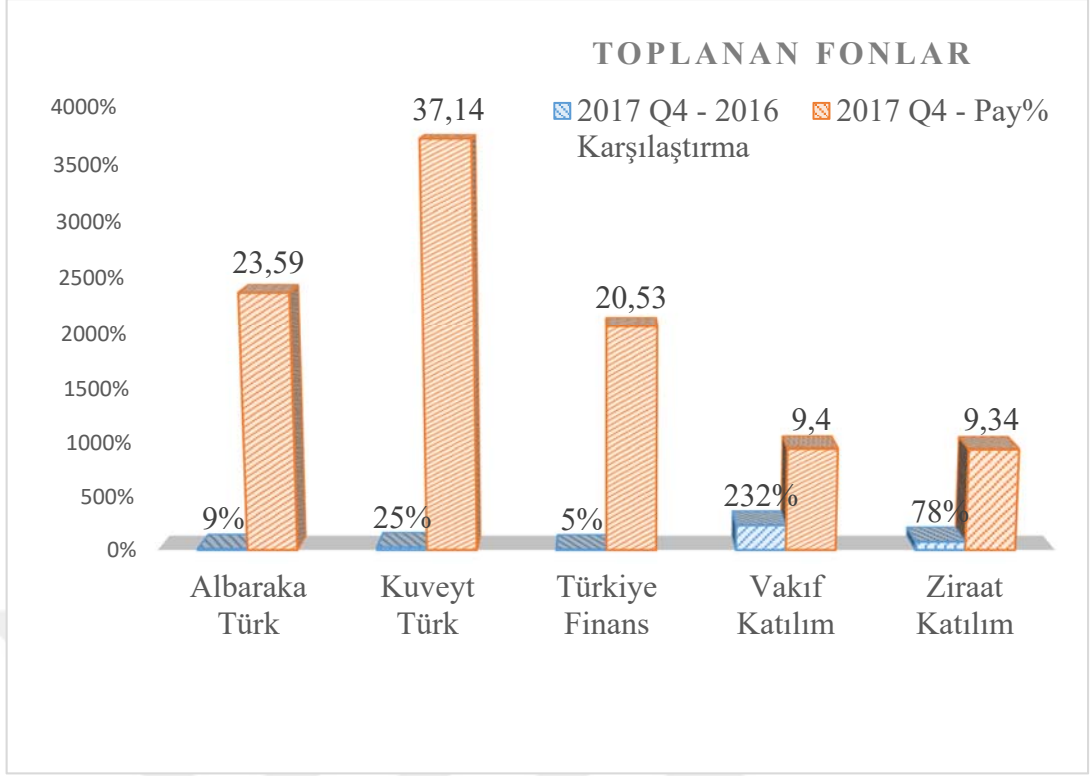
3.7.2.3 Toplanan fonların karşılaştırılması

Katılım bankalarının Aralık 2017 tarihi itibarıyla tablo 3.10’da fon kaynakları gösterilmektedir.

Tablo 3.10: Katılım bankaları toplanan fonlar toplamı ve oranları (Bin TL), (Aralık 2017) (TKBB, 2018/e).

Toplanan Fonlar			
Katılım Bankaları	2017 Q4 - 2016 Karşılaştırma	2017 / Q4	2017 Q4 - Pay%
Albaraka Türk	9%	25.309.840	23,59
Kuveyt Türk	25%	39.857.400	37,14
Türkiye Finans	5%	22.030.496	20,53
Vakıf Katılım	232%	10.088.414	9,4
Ziraat Katılım	78%	10.024.595	9,34
2017- Genel Toplam	107.310.745		100
2016 - Genel Toplam	84.792.436		

Katılım bankalarından Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2017 yılı itibarıyla 39.857.400.000 TL fon büyüklüğüne ulaşarak (Tablo 3.10) katılım bankaları içerisinde ilk sırada yer almaktadır. Kuveyt Türk’ün ardından Albaraka Türk 25.309.840.000 TL, Türkiye Finans 22.030.496.000 TL, Vakıf Katılım 10.088.414.000 TL ve Ziraat Katılım 10.024.595.000 TL fon büyüklüğü ile takip etmektedir. 2017 yıl sonu itibarıyla katılım bankalarının fon büyüklüğü 107.310.745.000 TL’na ulaşmıştır (TKBB, 2018/e).

Şekil 3.4: Katılım bankaları toplanan fonlar oranı (%), (2016/2017 Dönemi) TKBB, (2018/e).

Katılım bankalarına ait 2016-2017 toplanan fonlar oransal olarak verilmiştir (Şekil 3.4). 2017 Aralık sonu itibariyle en çok oran olarak fon toplayan kamu katılım bankaları olmuştur. Vakıf Katılım %232 ve onu takip eden Ziraat Katılım ise %78 oranında fon toplanmıştır. Kuveyt Türk Katılım Bankası ise %25 büyümeye göstermiştir. Sektörün en eskisi olan Albaraka %9 ve onu takip eden Türkiye Finans ise %5 bir önceki yıla oranla fon toplayarak 2017 yılını kapatmışlardır.

Kuveyt Türk Katılım Bankası sektör içerisinde %37,14 oranla en yüksek fon toplayan katılım bankası olmuştur (Şekil 3.4).

3.7.2.4 Kullandırılan fonların karşılaştırılması

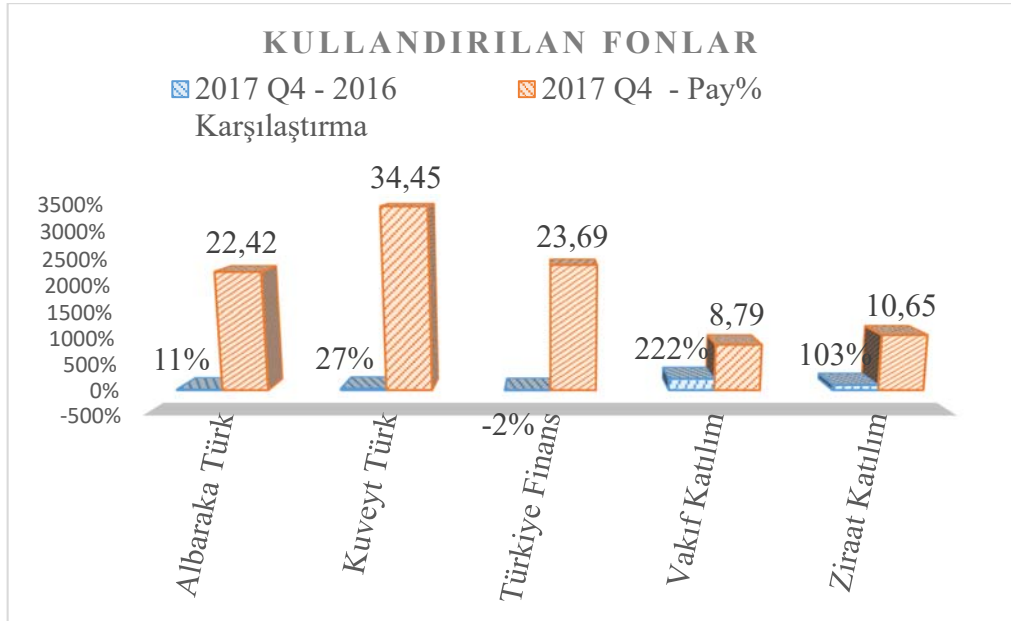
Katılım bankalarının Aralık 2017 tarihi itibariyle kullandırılan fonlar tablo 3.11’de belirtilmiştir.

Tablo 3.11: Katılım bankaları kullandırılan fonlar toplamı ve oranları (Bin TL), (Aralık 2017) (TKBB, 2018/e).

Kullandırılan Fonlar*			
Katılım Bankaları	2017 Q4 - 2016 Karşılaştırma	2017 / Q4	2017 Q4 - Pay%
Albaraka Türk	11%	24.680.290	22,42
Kuveyt Türk	27%	37.923.358	34,45
Türkiye Finans	-2%	26.071.453	23,69
Vakıf Katılım	222%	9.671.218	8,79
Ziraat Katılım	103%	11.730.935	10,65
2017- Genel Toplam	110.077.254		100
2016 - Genel Toplam	87.244.396		

* Finansal Kiralama Alacakları ve Reeskontlar dahildir, Sorunlu Alacaklar hariçtir.

Kamu katılım bankaları sonradan kurulmuş olmalarına rağmen sektörde fon kullandırımını daha hızlı bir şekilde gerçekleştirmişlerdir. Katılım bankalarından Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2017 yılı itibariyle 37.923.358.000 TL fon kullandırarak katılım bankaları içerisinde ilk sırada (Tablo 3.11) bulunmaktadır. Kuveyt Türk'ü; Türkiye Finans 26.071.453.000 TL, Albaraka Türk 24.680.290.000 TL, Ziraat Katılım 11.730.935.000 TL ve Vakıf Katılım 9.671.218.000 TL fon kullandırım ile takip etmektedir. 2017 yıl sonu itibariyle katılım bankaları 110.077.254.000 TL fon kullandırımı sağlamışlardır (TKBB, 2018/e).

Şekil 3.5: Katılım bankaları kullandırılan fonlar oranı oranları (Bin TL), (Aralık 2017) (TKBB, 2018/e).

Katılım bankalarına ait 2016-2017 kullandırılan fonlar oransal olarak verilmiştir (Şekil 3.5). 2017 Aralık sonu itibariyle en yüksek fon kullandırımını kamu katılım bankaları gerçekleştirmiştir. Vakıf Katılım %222 ve onu takip eden Ziraat Katılım ise %103 oranında fon kullandırmıştır. Kuveyt Türk Katılım Bankası ise %27'lik fon kullandırımı sağlamış, Albaraka %11 kullandırımı gerçekleştirmiştir. Son olarak Türkiye Finans ise %-2 oran ile geçen yıldaki rakamının altında fon kullandırımı sağlamıştır.

Katılım bankaları içerisinde Kuveyt Türk Katılım Bankası %34,45 oranla en yüksek fon kullandırımı gerçekleştirmiştir (Şekil 3.5).

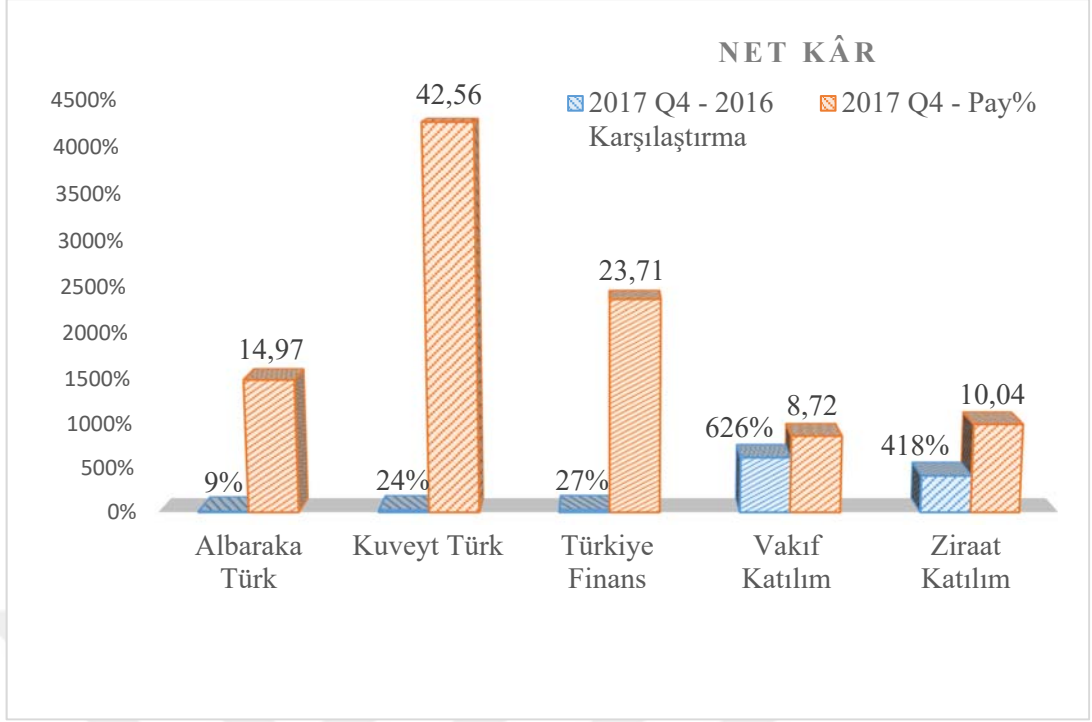
3.7.2.5 Kârlılık oranlarının karşılaştırılması

Katılım bankalarının Aralık 2017 tarihi itibariyle net kârları tablo 3.12'de belirtilmiştir.

Tablo 3.12: Katılım bankaları kâr tutarları ve oranları (Bin TL) (Aralık 2017) (TKBB, 2018/e).

NET KÂR			
Katılım Bankaları	2017 Q4 - 2016 Karşılaştırma	2017 / Q4	2017 Q4 - Pay%
Albaraka Türk	9%	237.093	14,97
Kuveyt Türk	24%	673.991	42,56
Türkiye Finans	27%	375.360	23,71
Vakıf Katılım	626%	138.132	8,72
Ziraat Katılım	418%	158.902	10,04
2017- Genel Toplam	1.583.478		100
2016 - Genel Toplam	888.708		

Katılım bankalarından Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2017 yılı itibariyle 673.991.000 TL net kâr ile katılım bankaları içerisinde ilk sırada (Tablo 3.12) yer almıştır. Kuveyt Türk'ü sırasıyla Türkiye Finans 375.360.000 TL, Albaraka Türk 237.093.000 TL, Ziraat Katılım 158.902.000 TL ve Vakıf Katılım 138.132.000 TL net kâr ile yer almaktadır. 2017 yıl sonu itibariyle katılım bankaları 1.583.478.000 TL kâr toplamına ulaşmışlardır (TKBB, 2018/e).

Şekil 3.6: Katılım bankaları kârlılık oranları (%), (2016/2017 Dönemi) (TKBB, (2018/e)

Katılım bankalarına ait 2016-2017 kârlılık oranları verilmiştir (Şekil 3.6). Aralık 2017 tarihi itibarıyla en çok oran olarak kârlılığını artıran kamu katılım bankaları olmuştur. Vakıf Katılım %626 ve onu takip eden Ziraat Katılım ise %418 oranında kârlılık sağlamışlardır. Türkiye Finans ise %27’lik kârlılık elde etmiştir. Kuveyt Türk Katılım Bankası %24 kâr ile yılı kapatmış, Albaraka ise %9 oranında kârlılık sağlamıştır.

Kuveyt Türk Katılım Bankası %42,56 oranla Katılım bankaları içerisinde en yüksek kâr gerçekleştirmiştir (Şekil 3.6).

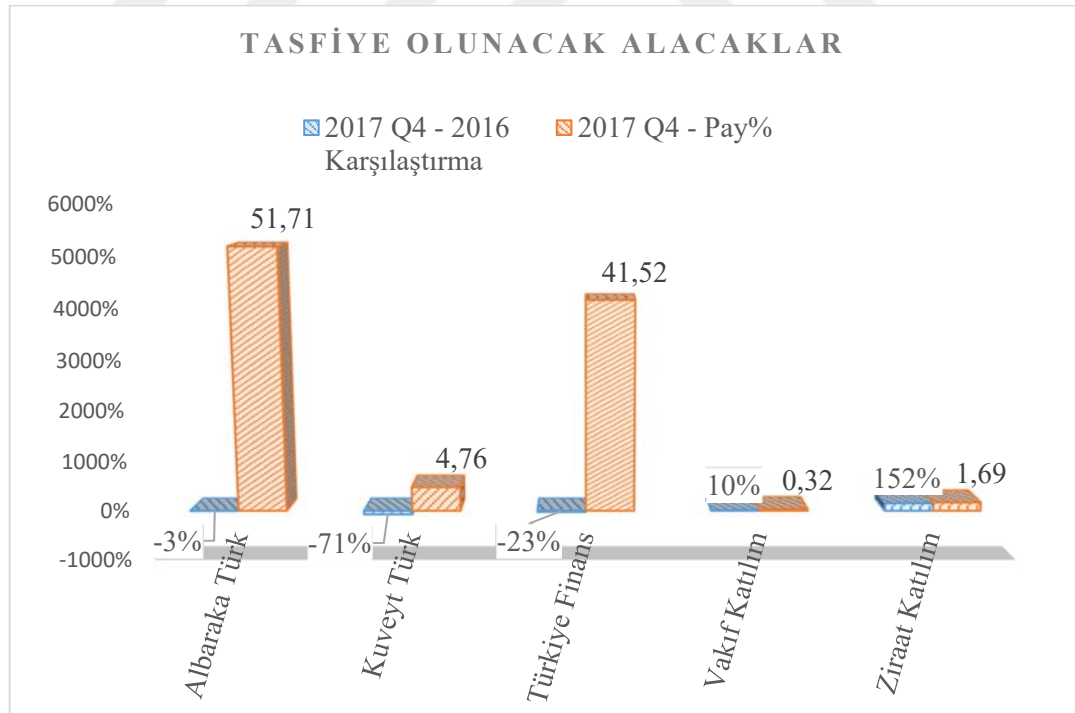
3.7.2.6 Takipteki alacaklarının karşılaştırılması

Katılım bankalarının Aralık 2017 tarihi itibarıyla takipteki alacakları tablo 3.13’de belirtilmiştir.

Tablo 3.13: Katılım bankaları takipteki krediler ve oranları (Bin TL), (Aralık 2017), (TKBB, 2018/e).

Tasfiye Olunacak Alacaklar (Net)			
Katılım Bankaları	2017 Q4 - 2016 Karşılaştırma	2017 / Q4	2017 Q4 - Pay%
Albaraka Türk	-3%	513.108	51,71
Kuveyt Türk	-71%	47.183	4,76
Türkiye Finans	-23%	412.000	41,52
Vakıf Katılım	10%	3.179	0,32
Ziraat Katılım	152%	16.753	1,69
2017- Genel Toplam	992.223		100
2016 - Genel Toplam	1.236.466		

Katılım bankalarından Türkiye Finans Katılım Bankası 2017 yılı itibariyle 412.000 TL takipteki alacakları ile katılım bankaları içerisinde ilk sırada (Tablo 3.13) yer almaktadır. 2017 yıl sonu itibariyle katılım bankalarının takipteki alacakları 992.223.000 TL'nı aşmıştır. (TKBB, 2018/e).

Şekil 3.7: Katılım bankaları tasfiye olunacak alacaklar oranları (%), (2016/2017 Dönemi), (TKBB, (2018/e).

Katılım bankalarına ait 2016-2017 tarihi itibariyle takipteki alacakların oranları verilmiştir (Şekil 3.6). Aralık 2017 tarihi itibariyle en çok oran olarak takipteki alacaklar, kamu katılım bankalarının olmuştur. Ziraat Katılım %152 ve onu takip eden Vakıf Katılım ise %10 oranında bir artışla sorunlu kredilere sahiptir. Albaraka ise % - 3 ve Türkiye Finans ise %-23'lük rakamı ile geçen yıla oranla takipteki alacaklar oranında düşme gerçekleştirmiş, sektörde en düşük takipteki kredileri olan Kuveyt Türk, %-71 oranına sahiptir.

Albaraka Türk Katılım Bankası %51,71 oranla katılım bankaları içerisinde en yüksek sorunlu kredilere sahiptir (Şekil 3.6).

3.7.2.7 Personel sayısı ve şube sayısının karşılaştırılması

Katılım bankalarının Aralık 2017 tarihi itibariyle personel ve şube sayısı tablo 3.14 ve 3.15'de belirtilmiştir.

Tablo 3.14: Katılım bankaları personel sayısı (Aralık 2017), (TKBB, 2018/e).

Personel Sayısı			
Katılım Bankaları	2017 Q4 - 2016 Karşılaştırma	2017 / Q4	2017 Q4 - Pay%
Albaraka Türk	2%	3.899	25,94
Kuveyt Türk	3%	5.749	38,25
Türkiye Finans	-6%	3.767	25,06
Vakıf Katılım	48%	724	4,82
Ziraat Katılım	32%	892	5,93
2017- Genel Toplam	15.031		100
2016 - Genel Toplam	14.465		

Katılım bankalarından Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2017 yılı itibariyle 5.749 personel sayısı ile katılım bankaları içerisinde ilk sırada (Tablo 3.14) yer almaktadır. 2017 yıl sonu itibariyle katılım bankalarının personel sayısı 15.031 kişi olmuştur (TKBB, 2018/e).

Bir önceki yıla oranla personel sayısı açısından %48 oranla en yüksek istihdam sağlayan banka Vakıf Katılım Bankası olmuştur.

Tablo 3.15: Katılım bankaları şube sayısı (Aralık 2017), (TKBB, 2018/e).

Şube Sayısı			
Katılım Bankaları	2017 Q4 - 2016 Karşılaştırma	2017 / Q4	2017 Q4 - Pay%
Albaraka Türk	3%	220	21,28
Kuveyt Türk	3%	399	38,59
Türkiye Finans	1%	289	27,95
Vakıf Katılım	85%	63	6,09
Ziraat Katılım	34%	63	6,09
2017- Genel Toplam	1.034		100
2016 - Genel Toplam	959		

Katılım bankalarından Kuveyt Türk Katılım Bankası 2017 yılı itibariyle 399 şube sayısı ile katılım bankaları içerisinde ilk sırada (Tablo 3.15) yer almaktadır. 2017 yıl sonu itibariyle katılım bankalarının şube sayısı 1.034 rakamına ulaşmıştır (TKBB, 2018/e).

Bir önceki yıla oranla şube sayısı açısından %85 oranla en yüksek büyüme sağlayan banka Vakıf Katılım Bankası olmuştur.

3.7.3 Kamu Katılım ve Katılım Bankalarının Ekonomik Yapısı ve İşleyişinin Değerlendirilmesi

Osmanlı Devleti, devlet ciddiyeti ve toplumsal huzur, barışı ve en önemlisi teknolojik gelişmeleri halkın bozulmasına sebep olacak, ekonomik sıkıntısını artıracak, toplumsal istek ve arzularını engelleyecek hüviyet oluşturduğu zaman, o teknolojik gelişmelere direnmek zorunda kalmıştır. Aynı zamanda kapitalizm batıda doğdu. Osmanlıların bu sistemi kabullenmeleri imkânı yoktu. Avrupa’da kapitalizm Osmanlı’nın tam tersi bir fikre sahip olmaktaydı. Eşitsizlikle, kapitalizmin gelişmesinin imkanı yoktu. Osmanlı Devleti bu eşitsizliği şiddetle reddetti. Çünkü milyonları bulacak insanlara yüzyıllarca eziyet verecek bir sistemi Osmanlı kabullenmedi. Kapitalizm sadece fakirlere değil zenginlere de eziyet verdi. İflas edip bunalıma giren, hapse giren, intihar eden nice insanlar oldu. Osmanlı direnerek ancak 19. yüzyılın ortalarında sisteme entegre olmuştur (Genç, 2017:261).

Osmanlı’da vakıf kurumları bulunmakta ve birçok sorumluluğun bu vakıf kültürü üzerinde bulunmaktadır. Özel sektör bu işin sahibi konumunda ve rol modelliğini ise devlet ile birlikte yapmakta ve bugün sosyal devlete bu görev bırakılmaktadır. İnsanlar sadece kâr amaçlı yaşamaya çalıştığında krizler çıkmakta, eşitsizlikler meydana gelmektedir. Osmanlı’nın yaptığı gibi insanı önceleyen bir modelleme yapılması gerekmekte ve finans ayağından bu duruma başlanmalıdır. (Utku, 2018).

Günümüzde de devletin öncülüğünde kar amacını öncelemeyen toplumsal huzuru, barışı temin edecek yapıdaki, adına “Katılım Bankası”, “Kooperatifleşme”, “İslam Moral Ekonomisi”, şeklinde ifade edilsin ama mutlaka devletin öncülüğünde, resmi otorite unsuru oluşturacak, suistimalleri engelleyecek kuruluşlar kurulmalıdır. Bunda da mevcut finans argümanlarından ziyade İslam’ın ana köklerini önceleyecek bir yapıda hizmet müesseseleri kurulmalıdır (Asutay,2013:5), (Zaim, 1977:28).

Konvansiyonel bankalar hem ihtiyaç kredisini hem de bireysel kredi kartlarını katılım bankalarının çok çok üstünde bir satış politikası ile yapmaktadır. Katılım bankalarının ise rekabetten ziyade, müşterilerin ihtiyaç duymadıkları harcamalara yönlendirmediklerini, müşteriye satıştan ziyade müşterinin gereksiz harcama alışkanlıkları kazandırılmaması gerektiği, müşteriye borç sarmalına sürmemekte ancak ihtiyacı olan ürüne faizsiz finansman desteği sağlamaktadır. Bu tutum insanı incelemektedir. Küresel finansal kriz ortamında, risk paylaşımını esas alan yapılarıyla insani değerler üzerinde uzlaşan katılım bankalarının, konvansiyonel bankalara kıyasla, bu rekabet ortamında daha dayanıklı olduklarını kanıtlamaktadır. (Uyan, 2018).

İslami finans modeli rekabet edebilir hale gelmekte ve bu rekabet ortamının sağlıklı bir şekilde devam etmesi için yapılması gerekenleri düzenlemeleri gerekmektedir. Faizsiz finans alanında ürün ve hizmet çeşitliliğinin artması için vergi konusu başta olmak üzere mevzuatta da değişikliklerin yapılması önem taşımakta ve hukuki altyapının güçlendirilmesi ve ideal bir mevzuata gerek duyulmaktadır. İslami finansa ait algıların pozitif şekilde kullanılacak faaliyet alanlarına yoğunlaşması gerekmekte ve bunun doğru ve tam anlatılması gerekmektedir. Nitelikli insan konusuna sektörün önem vermesi gerekmekte ve sektörde rekabet edebilmesi için yine ürün ve hizmet türlerinin artırılması şart görünmektedir.

Sektörde yoğun olarak kullanılan modeller, önceden bilinen ve kâr değerleri oluşturan murabaha ve icaredir. Müşareke ve mudarabe gibi, kar hesaplama ve dağıtım konularında daha kompleks bir yapıdadır. Bunların uygulamada sektörde nispeten küçük pay aldıkları görülmektedir. Sistemin rekabet ortamı oluşturabilmesi için ortaklığa öncelik vermesi, kira sertifikaları ve yine yatırım fonlarının da yaygınlaşması gerekmektedir. (Öztekin, 2018/a).

Tablo 3.16: Katılım bankaları sektörü başlıca finansal büyüklükleri ve oranlar (Mio TL), (Aralık2017), (BDDK, 2018/a), (TKBB, (2018/e).

Finansal Başlıklar		Katılım Bankaları Aralık 2017	Bankacılık Sektörü Aralık 2017	Türk Bankacılık Sektörü (Toplam)	Katılım Bankaları Türk Bankacılığındaki Payı (%)
Toplanan Fonlar **	Tp	57.494	961.112	1.018.606	5,6%
	Yp-Döviz	43.180	733.817	776.997	5,6%
	Yp-Maden	4.636	24.220	28.856	16,1%
	Toplam	105.310	1.719.149	1.824.459	5,8%
Kullandırılan Fonlar ***		106.733	2.145.479	2.252.212	4,7%
Tasfiye Olunacak Alacaklar (Net)		992	13.176	14.168	7,0%
Toplam Aktif		160.136	3.257.819	3.417.955	4,7%
Öz Varlık		13.645	359.091	372.736	3,7%
Net Kâr****		1.583	49.122	50.705	3,1%
Personel Sayısı		15.029	208.280	223.309	6,7%
Şube Sayısı	Yurtiçi	1.029	11.508	12.537	8,2%
	Yurtdışı	3	77	80	3,8%
	Toplam	1.032	11.585	12.617	8,2%

* BDDK raporlarına göre hazırlanmıştır.

** Bankalardan toplanan fonlar hariç tutulmuştur. Reeskontlar dahil edilmiştir.

*** Takipteki alacaklar hariç tutulmuştur. Reeskontlar dahil edilmiştir.

**** Net kar rakamı geçen yılın aynı ayına göre mukayese edilmiştir.

Aralık 2017 tarihi itibarıyla katılım bankaları ile bankaların oransal ve tutar olarak kıyası (Tablo 3.16) yapılmıştır. Katılım Bankaları toplanan fonlarda toplamda 105.310.000.000 TL'na yükselmiş ve %5.8 oranında bankacılık içerisinde bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Bankacılık sektöründe ise 1.719.149.000.000 TL fon

toplanmıştır. Katılım bankaları, kullandırılan fonlarda da 106.733.000.000 TL tutar artış sağlamıştır. Bankacılık sektörü ise 2.145.479.000.000 TL fon kullandırım gerçekleştirmiştir. Katılım bankaları sorunlu kredilerde ise 992.000.000 TL ve %7,0 oranında bankacılık sektöründe bulunmaktadır. Bankacılık sektörü ise 13.176.000.000 TL sorunlu kredilerde artış olmuştur. Katılım bankalarının toplam aktifleri ise 160.136.000.000 TL tutara ulaşmakta ve %4,7 oranında bankacılık sektöründe bulunmaktadır. Bankacılık sektörü 3.257.819.000.000 TL aktife sahiptir.

Katılım bankaları öz kaynaklarda ise 13.645.000.000 TL ve %3,7 oranında bankacılık sektöründe bulunmaktadır. Bankacılık sektörü ise 359.091.000.000 TL öz varlığa sahiptir. Net kârda ise katılım bankaları 1.583.000.000 TL tutarında kâr sağlamış ve genel bankacılık içerisinde %3,1 oranında kâr sağlamışlardır. Katılım bankaları personel sayı 15.029 kişi olmakta, %6,7 oranında bankacılık sektöründe bulunmaktadır. Toplamda 208.280 kişi bankacılık sektöründe çalışmaktadır. Şube sayısında katılım bankaları 1.032 ve %8,2 oranında bankacılık sektöründe bulunmakta, bankacılık sektörü ise 11.585 adet şube ile hizmet sunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde katılım bankacılığı geçmişi 1980’li yıllara dayanmakla birlikte özellikle 2005 yılından itibaren bu alanda ayrı bir kanuni düzenleme yapılmasıyla hızlı gelişim göstermiştir. Katılım bankaları faizsiz sistem üzerine kurulu olup, fetva kurullarının görüşleri doğrultusunda ürün, hizmet ve politikalarını oluşturmaktadırlar. Çünkü İslam dini kurallarına göre bankacılık sisteminin faize dayalı olmaması öngörülmektedir. Katılım bankacılığı geçmişten günümüze insanların ihtiyaçları doğrultusunda zamanla faizsizlik prensibini model alarak günümüzün ihtiyaçlarına göre faaliyette bulunmaktadırlar. Dünya ve Türkiye finans sisteminin uzun yıllardan beri faize dayalı olması nedeniyle günümüzdeki katılım bankacılığı uygulamalarının topluma tanıtılmasında zorluk çekilmektedir. İnsanların bu bankalar hakkında gerekli bilgiye sahip olmaması, katılım bankalarının da diğer bankalar gibi devlet garantisinde olduğunun bilinmemesi ve bankaların kendini topluma tanıttirmek için reklam yatırımlarına gereken önemi vermemesinden kaynaklanmaktadır. Özel katılım bankalarıyla birlikte kamu katılım bankalarının bu alana girmesiyle, bu alandaki yapısal düzenlemelerin yapılması sektöre önem kazandırmaktadır. Zaman içerisinde bu sisteme olan güven arttıkça insanlar katılım bankacılığını yakından tanıma imkanı bulacak, finansal araçların bilinilirliğinin artmasıyla yatırımlarını bu alanda değerlendirebilmek için daha çok tercih edebileceklerdir. Bu alanda ürün çeşitliliği arttıkça ve katılım bankacılığı uygulamaları hakkında bilinilirlik arttıkça hedeflenen sektörel büyüklüğe ulaşmak için önemli bir aşama kaydedilmiş olacaktır.

Katılım bankacılığının hayatımıza girmesinde birçok sebep etkili olmuştur. Bunların en önemlisi faizsizlik ilkesidir. Bu bankaların kuruluş amacı faizsiz bir ekonomik sistemin oluşumuna katkı sağlamaktır. İslam hukukuna göre; İslam, faizsizliği, ortaklığı, tabana yayılmış olan bir ekonomik düzeni amaçlamaktadır. Günümüzdeki katılım bankaları da bu amaca hizmet etmektedir.

Katılım bankaları, diğer bankalardan farklı bir finansman yöntemi kullanarak işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Katılım bankaları da kendilerine özgü finansman

araçları ile yatırım ve tasarruf sahiplerinden fon toplamaktadırlar. Toplamış olduğu bu fonları cari hesapta toplamakta ya da kâr zarar ortaklığına bağlı olarak toplanan fonları ekonomik sisteme dahil edip buradan oluşan kâr ya da zararı tasarruf sahibi müşterilerine aktarmaktadırlar. Bu sayede hem tasarruf miktarının artışı sağlamakta hem de bu fonların finans sisteminde daha etkin ve verimli kullanılmasına önemli katkı sağlamaktadırlar.

Katılım bankaları doğrudan üretimi fonlamakta, reel ekonomik faaliyetlerle birebir ilişki içerisinde bulunmaktadır. Katılım bankaları kâr ve zarar ortaklığını amaçlamakta, spekülatif işlemlerden kaçınmakta, belirsizlikleri en aza indirmekte, değişken kâr marjı uygulanmamakta, toplam bedel işlemin başlangıcında belirlenmekte ve finansal olarak kayıt dışı işlemlerin oluşmasına izin verilmemektedir. Bunun sonucunda, finansal istikrara olumlu katkı sağlamakta, kriz dönemlerinde olduğu gibi farklı vadeler uygulanmamakta veya kriz zamanlarında kredinin geri çağırılması gibi uygulamalara rastlanılmamaktadır. Piyasaya verilen fonlar reel gerçeklik taşımakta, kriz dönemlerinde bu bankalar krizden fazla etkilenmemektedirler. Ayrıca spekülatif işlemler ve aşırı risk oluşturan forex gibi işlemleri yapmadıklarından, devlet tarafından desteklenmektedirler.

Katılım bankaları riski yüksek, kâr marjı düşük finansman yöntemlerini tercih etmemektedirler. Kamu katılım bankalarının sektöre girmesi ile birlikte; müşterilere sunulan hizmetlerde banka kâr marjlarının düşük olduğu, riski düşük ama iki tarafında kâr ettiği ürün ve hizmetler, müşteri ihtiyaçlarına göre faizsizlik prensibine göre ürünlerin çeşitlendirilmesi mümkün olabilecektir. Bu sayede müşteriler, ihtiyaçları doğrultusunda ürünlere kolayca ulaşabilecek ve iki tarafın da kazandığı bir sistemin temelleri atılmış olacaktır. Belirtilen sistemin uygulanması durumunda, kamuoyu nezdinde şeffaflığının artmasına da katkı sağlanmış olacaktır.

Katılım Bankaları, ahlak ve manevi yapıyı ön planda tutacak, kâr amaçlı ve rekabet önceliği ile satış üzerine kurulu sistemin dışında insanların refahını da gözetken insan merkezli politikalar da üreterek sektöre olan güveni artırmalıdır. Kamunun da katılım bankacılığına girmesiyle birlikte devletin toplumun ekonomik hayatında; sosyal, eşitlik ve adaletini ön plana çıkaracak, ekonomik adaletini ve dengesini sağlayacak politikalar üretmesi gerekmektedir.

Katılım bankaları kâr zarar ortaklığı üzerine kurulduklarından riski paylaşan bir yapı içerisinde dirler. Yani tamamen güven üzerine çalışırlar. Ortak olunmuş olan

finansmanın, projenin bu durumda çok önemi bulunmaktadır. Güveni zedeleyecek finansman türlerinden ve satış politikalarından uzak durmaları gerekmektedir. Bunun yanında diğer bankaların vatandaşa sunmuş oldukları kolaylıklar dolayısıyla katılım bankalarının gerek ürün çeşitliliği yönünden, gerekse finansman yönünden diğer bankaların ürünlerine de alternatif ürünler geliştirmeleri gerekmekte olup bu konuda politikaların oluşturulması önem taşımaktadır.

Katılım bankalarının yapmış olduğu fon kullandırım işlemlerinde, taksitlendirme belli bir plan çerçevesinde yapılmaktadır. Bundan dolayı katılım bankaları krediyi kullanacak müşterinin önceden maliyetini bilmesini ve bunun sonucunda piyasada belirsizliklerin giderilmesini sağlamaktadırlar. Katılım bankaları krediyi kullandırdıktan sonra taksitlendirmede değişiklik yapmamakta veya maliyeti artırıcı unsurları oluşturmamaktadırlar. Piyasa faizlerinin artması veya azalması ve yine siyasi gelişmeler ile birlikte ekonomik dalgalanmanın oluşması sonucu maliyetlerde herhangi bir değişiklik yapmamaktadırlar. Katılım bankalarının bu davranış şeklinin diğer bankalara da örnek olabileceği değerlendirilmektedir.

Kamu katılım bankalarının kurulması süreci ve sonrasında devlet, katılım bankacılığının sektörden daha fazla pay alabilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Bu konu Onuncu eylem planında ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bu kapsamda; katılım bankacılığından uzak duran insanların sisteme dahil edilmesi için çalışmalar yürütülmesi, katılım bankacılığının olumsuzluklarının ve uygulamaya yönelik tedirginliklerin giderilmesi, halk tarafından tanınırlığının artırılması, öğretime, bilinçlendirmeye yer veren eğitim kurumlarının kurulması, akademik çalışmalar, konferanslar ve bu alandaki programlara hız verilmesi bunlardan en önemlileridir. Bu hedeflerin takibinin yapılması büyük önem arz etmektedir.

Katılım bankaları halihazırda toplam bankacılık sektörü içerisinde yüzde beş civarında aktif büyüklüğe sahip olmakla birlikte 2023 hedefi olan 15 Pazar payına ulaşılması mümkün görülmektedir.

Diğer islam ülkelerindeki başarılı katılım bankacılığı uygulamalarının ülkemize uyarlanması, kanuni düzenlemelerin yapılması, özellikle mevduat harici kaynaklar olan sendikasyon, wakala, murabaha kredilerinde, kamu katılım bankacılığının etkinliğinin daha da artırılması ve bu etkinliklerin halka tanıtılması gerekmektedir.

Katılım bankaları sadece faturalandırılabilen ürünleri finanse ettiğinden dolayı kayıtdışı ekonominin önlenmesine de katkı yapacaktır. Kayıt belgesi bulunmayan

ürünlerin fonlanması önleyici ve bu durum da devletin vergi gelirlerinin artmasına sebep oluşturduğundan, katılım bankalarının sistemde gelişim kaydetmeleri devlet için de çok önem arz etmektedir. Yine kullandırılan fonlar, piyasaya canlılık sağlayıp reel ekonomiye gitmesi dolayısıyla, yatırım tutarlarında artış sağlanmakta, iş imkanlarında artış olmakta doğal olarak istihdamda artma meydana gelmektedir. Bunun neticesinde ekonomik canlılık, hareketlilik meydana geldiğinden katılım bankaları devlet tarafından destek görmekte ve bu tür bankacılığı teşvik edeceği tahmin edilmektedir.

Büyümeyi önceleyen satış ve pazarlama üzerine hedefler geliştirerek, bu hedefleri artırmak amacıyla şubeleşmenin artırılması, katılım bankacılığının gelişmediği yerlere hizmet götürülmesi gerekmektedir. Bunun yanında yeni nesli kapsayacak hizmet ve ürünlerin oluşturulması, geliştirilmesi ve bu konuda çözümler üreterek güçlü bir müşteri sistemi oluşturulması gerekmektedir. Kamunun bu alana girmesi ile bu gelişmelerin hızlanması beklenmektedir.

Hızla artan personel sayısına bağlı olarak katılım bankacılığı felsefesi üzerine eğitimler verilmesi gerekmektedir. Katılım bankaları sadece dini hassasiyet taşıyan müşterileri değil, tüm bankacılık faaliyetlerini yürüten müşterileri ile alakalı politikalar geliştirmeleri önümüzdeki günlerde katılım bankalarının gelişimini sağlayacaktır.

Katılım bankacılığı konusunda üç farklı hedef kitlenin gözetilmesi gerekmektedir. Katılım bankalarının önemli olduğuna inananlar, önemli olduğunu kabul edip akıllarında şüphe bulunanlar ve katılım bankaları ile diğer faizli çalışan bankalar arasında fark olmadığını düşünenler olarak sınıflandırma yapmak mümkündür. Böyle bir sınıflandırmanın oluşmaması için halk nezdinde katılım bankacılığı hususunda insanların doğru bilgilendirilmesi, şüpheli finansman ürünlerinden uzak durulması veya bu ürünlerdeki şüpheleri giderecek politikaların, iyileştirilmelerin yapılması gerekmektedir. Bunun sunucunda; Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve katılım bankalarına önemli görevler düşmekte ve bu konudaki özellikle onuncu kalkınma planında belirtilen projelerin desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Bazı durumlarda katılım bankaları çalışma şekilleri ile uygulamanın benzerlik göstermediği görülmektedir. Başta bankacılık kanunu olmak üzere, fetva kurullarında belirtilen esas kuralların özünden ayrılmadan, uymak ile yükümlü oldukları kurallar çerçevesinde, çalışma şartlarının ve şekillerinin denetlenmesi, sistemden

kaynaklanabilecek sorunların belirlenmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda katılım bankacılığının gelişmesi sağlanacak ve sektörle ilgili endişelerden, şüphe içerisinde olan insanların kurtulması sağlanacaktır. Bunun devamında, katılım bankalarının hedeflemiş oldukları planlara ulaşılması sağlanacak ve halkın bu bankalara olan güveni ve aidiyet duygusu artacaktır.

DESIYAB ile 1980’li yıllarda tarih serüvenine başlayan katılım bankaları, günümüzde iki kamu katılım bankası olmak üzere toplamda beş katılım bankası ile faaliyet göstermektedirler. Belirttiğimiz program ve çalışmaların yapılması halinde devletin hedeflemiş olduğu rakamların yakalanması mümkün olup İstanbul’un İslami finans merkezi olması yolunda da büyük yol alınabileceği değerlendirilmektedir.

Bu çalışma özellikle kamu katılım bankacılığının gelişimi açısından bu alanında çalışma yapabileceklere katkı yapabilecektir. Kamu katılım bankacılığı alanında çok fazla çalışma mevcut olmayıp, bu alanda yapılacak çalışmalara ışık tutması ve desteklemesi beklenmektedir. Katılım bankacılığının gündemde olması ve sektörün beklentilerinin canlı tutulması, büyütülmesi, geliştirilmesi, önündeki engellerin kaldırılması hem bankacılık sektörü, hem kamu, hem de müşteri nezdinde önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI, (2018). <http://www.nortonrosefulbright.com/knowledge/publications/16852/aaofi-statement-on-sukuk-and-its-implications>. ET:04.04.2018
- Affane, H. (2007). *Fıkhi ve Ahlaki Yönleriyle İslam'da Ticaret* (S. Bayındır Çev.). İstanbul: Polen Yayınları. Ss.181
- Aggarwal, R. and Yousef, T. (2000). "Islamic Banks and Investment Financing" *Journal of Money*. Vol. 32, No. 1, p. 93-120
- Akevler, 2015. <http://www.akevler.org/AkevlerMakaleler/597/CokOk/10053/Suleyman-Karagulle/Adil-Duzen-NErbakan---SKaragulle-19>. ET: 31.12.2015
- Akgüç, Ö. (1989). *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yay. Ss.145,237-241
- Akın, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.. Ss. 110,127-128
- Aktaş, M. M. (2016). Ortaklığa Dayalı İslâmî Yapılandırılmış Finansman Ürünü: *Muşaraka Sukuk Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Aralık 2016. Ss:471
- Aktepe, İ. E. (2010). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. İstanbul: Yedi Renk.
- Aktepe, İ. E. (2012/a). *Sorulularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB. Ss:30-31
- Aktepe, İ.E. (2012/b). Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı Eğitim Sunumu. . İstanbul: TKBB. <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/katilim.bankaciligi.egitim.sunumu.kmaras.ppt>. ET: 01.02.2016
- ALB, (2018). <https://www.albaraka.com.tr/>. ET: 2.02.2018

- Albaraka, (2017). 31.12.2017 Tarihli Bankalar Tarafından Düzenlenecek Kamuya Aydınlatma Formu İstanbul. Ss.8. https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/kaf/albaraka_turk_katilim_bankasi.pdf . ET:01.02.2018
- Alharbi, A. (2015). Development of the İslamic Banking System. *Journal of İslamic and Finance*, Vol. 3, No. 1, pp:14
- Alkin, E. (2010). *Kurumlarla Yakın Ekonomi Tarihi*. İstanbul: İto Yayınları.
- ARB, (2018/a). <https://www.alrayanbank.co.uk/useful-info-tools/islamic-finance/frequently-asked-questions/>. ET:06.06.2018
- ARB, (2018/b). <https://www.alrayanbank.co.uk/useful-info-tools/about-us/vision-and-values/>. ET:06.06.2018
- Armağan, S. (1987). *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Arpacı, I. (2017). *Türk Siyasetinde Erbakan*. İstanbul: Kopernik Kitap.
- Arslan, E. ve Bora, A. (2017). Türk Kamu Bankalarının Karşılaştırılmalı Analizi: 2003 – 2015 Dönemi. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt:1. Sayı:1. Haziran 2017. Ss. 28
- Aslan, H. (2012). Alternatif Bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi ve Türkiye Piyasası için Öneriler. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. Ss.70-73
- Asutay, M. (2013). *İslamic Moral Economy as the Foundation of İslamic Finance*. Usa. Edward Elgar Publishing, Inc. P:5
- Ausaf, A. 1993. *Contemporary practices of Islamic financing Techniques*. Islamic Development Bank, Cidde.
- Babacan, (2018/a). İstanbul Ticaret Odası (İTO) Konferansı (Ali Babacan). 14.05. 2015. <http://www.iha.com.tr/haber-ali-babacan-2015-yilinin-buyumesi-2014e-gore-daha-yuksek-olacak-462991/>. ET:02.03.2018
- Babacan, (2018/b). TKBB. 13. Genel Kurulu Konuşması (Ali Babacan). 27.05.2014. <http://www.tkbb.org.tr/haber-detay/katilim-bankalari-2013de-aktiflerde-yuzde-37-buyume-ile-onemli-bir-basariya-imza-atti>. ET:02.03.2018

- Babacan, (2018/c). “İslami Finansman Araçları: Türkiye İçin Beklentiler ve Fırsatlar” konulu konferans (Ali Babacan). 25.06.2013. <http://www.tkbb.org.tr/haber-detay/ali-babacan-faizsiz-finans-icin-merkez-kurulacak--turkiye-gazetesi-ET:04.03.2018>
- Battal, A. (2001). *Güven Kurumu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları Ss.47
- Bayındır, S. (2005). *İslam Hukuk Penceresinden Faizsiz Bankacılık*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- BDDK, 2015/a. https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_bankacilik_kanunu.pdf. ET: 31.12.2015
- BDDK, 2018/a. <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis#>. ET: 01.06.2018
- Bilgiç, B. A. (1990). *İslamda Kazanç Sistemi ve Çalışma Hayatı*. İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaa.
- Bisb, (2018). <https://bisb.com/en/who-we-are/history.html>. ET: 05:03.2018
- Blom, (2018/a). <http://www.bloomberght.com/istanbul-finans-merkezi-oluyor/haber/1563175-bddk-oztekin-faizsiz-finans-mevzuatinda-degisiklik-yapilmali>. ET: 17.02.2018
- Bütçe, (2018). <https://www.bumko.gov.tr/Eklenti/10848,2018yilimybkanunutasarisi.pdf.pdf?> ET: 01.02.2018
- Büyükakın, F. ve Önyılmaz, O. (2012). Faizsiz Finansman Bonosu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları, S:4
- Büyükdeniz, A. (1991). *Türkiye’de Faiz Politikaları*. İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı Yay.
- Büyükdeniz, A. (2018). <http://www.finansgundem.com/haber/bankalar-uzun-vadeli-baksinlar/254458>. ET:19.01.2018
- Cemal, A. M., (1971). *İslam İktisadının Üstünlüğü* (A. R. Temel, Çev.). İstanbul: Hilal Yayınları.

- Chapra, M.U. (2002). *İslam ve İktisadi Kalkınma (A. Esen. Çev.)*. İstanbul: Cantaş Yay.
- Cillov, H. (1962). Türkiye Ekonomisi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay.
- Çalıştay, (2014). 21-23 Aralık 2013 Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Çalıştayı Raporu. TKBB. Ankara. S.8
- Çekmegil, M.S. (1966). *İslam'da İktisat Anlayışımız*. İstanbul: Sanih Kütüphanesi Yayınları.
- Çelik, İ. (2016). Katılım Bankaları ve Denetleme Sorunsalı. ANKA e-DERGİ. Cilt 1. Sayı 1. 2016. Ss:32
- Deloitte, (2014). Türkiye Katılım Bankacılığı Büyüme Yolundaki Önemli Adımlar. Deloitte Türkiye. Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited. Ss. 3 https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/financial-services/kat%C4%B1%C4%B1m_bankaciligi2014.pdf. ET:01.05.2018
- Deran, A. ve Özulucan, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Hatay. Ss.94
- Doğan, Ö. (2011). İslami Sermaye Piyasası Araçları-Dünyadaki Büyüklüğü-Türkiye’de Uygulanabilirliği ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Ortaklıklar Finansmanı Dairesi.
- Döndüren, H. (1998). *Ticaret Rehberi*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Durchslag, A. and Reuters, T. (2010). *İslamic Finance Instruments and Markets*. London: Bloomsbury Information Ltd. P.58. http://www.iefpedia.com/english/wpcontent/uploads/2013/06/Leading_Experts_in_Islamic_Finance_Qatar_FinanciBookos.org_.pdf. ET:01.12.2016
- Dünya, (2018/a). <https://www.dunya.com/finans/haberler/ziraat-katilim-bankasi-acildi-haberi-281321>. ET:03.01.2018
- Ebussuud, M. (1980). İslami İktisadın Esasları, International Islamic Federation of Student Organizations, Beyrut: *The Holy Koran Publishing House*, Ss. 6-38-39-114-128-129
- Ekonomi Ansiklopedisi*. (1991). İstanbul: Milliyet Yayınları.

El-Buhari, E. A. M. İ., (2017). *Sahih-i Buhari ve Tercemesi* 2. cilt (M. Sofuoğlu, Çev.). İstanbul: Ötüken.

Erbakan, N. (2017). *İslam Birliği*. Ankara: Mgv Yayınları.

Erbakan, N. (2013). *Davam*. Ankara: Mgv Yayınları.

Ergin, F. (1973). *Ak İktisat Ansiklopedisi*. İstanbul: Ak Yayınları. 1.Cilt.

Eryarsoy, M.B. (1979). *İslam Devlet Yapısı*. İstanbul: Zafer Matbaası: 41-46

Finans, 2018/a. <http://www.finansaltuketici.gov.tr/kategori/yatirim-urunleri/12> ET: 03.01.2018

Furgani. H. (2017). *Endonezya’da İslam İktisadının Günümüzdeki Durumu*. İKAM. s3-7

Garaudy, R. (2015). *İslam ve İnsanlığın Geleceği*. İstanbul: Pınar Yayınları.

Genç, M. (2017). *İktisadi Açıdan Osmanlı’da Zekat Uygulamaları*. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı (Ed.). Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları.

GIFR, (2017). <http://www.gifr.net/publications/gifr2017/intro.pdf>. ET:04.04.2018

Gündebahar, M. (2016). Banka Şubelerinin Etkinliği İle İnsansız Banka Şubelerinin Etkinliğinin Karşılaştırılması: Bir Katılım Bankası. Doktora Tezi. Haliç Üniversitesi. İstanbul.

Gündüz. A.Y. (2003). Türkiye’de Bankacılık Sektörü, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *İktisadi İdari Bilimler Dergisi*. Cilt 17. Sayı 3-4. Ss.1-139-143

Güney, A. (2012). *Bankacılık İşlemleri*. İstanbul: Beta Yayınları.

Güngören, M. (2013). *Bir Finansman Enstrümanı Olarak Sukuk Katılım Bankalarına Uyum Modellemesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları. Ss.105-106

Güzel, A., (2018). *Ekonominin Temelleri Makro*. 8. Bölüm, Yayınlanmamış Ders Notu. Ss.7

H.M., Görmüş, Ş., Koç, İ., Çekin, Ö. (2017). Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sistemi, *Ensar Neşriyat*, İstanbul, Ss. 69-70

Hamidullah, M. (1969). Modern İktisat ve İslam. Milli Türk Talebe Birliği. Ss:25

Haron, S. and Yamirudeng. K. Islamic Banking in Tahiland: Prospects and Challenges. *International Journal of Islamic Financial Services*, Vol. 5 No.2 p:1-2

Ildız, E. (2013). *Eski Çağ'da Bankacılık ve Bankerlik*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

İslam'da Ekonomik ve Sosyal Düşüncenin Çağdaş Görünümü. İstanbul. Düşünce Yayınları Ss:29

İsmail, H. (1996). *İktisat Bilinci*. İstanbul: Denge Yayınları.

İsmail, İ.M., (1978). L'İslâm Et Les Doctrines Economiques Contemporaines (C. Karaağaçlı, Çev.). *İslam ve Çağdaş Ekonomik Doktrinler*. İstanbul: Yeni Neşriyat.

KA. 2015/a. <http://www.kalkinma.com.tr/kurulus-kanunu.aspx>. ET: 31.12.2015

Kaan, A. (2017). Global Katılım Finans Zirvesi'nde (GPAS) konuşması. (Abdurrahman Kaan). Katılım Finans Dergisi (2017). İstanbul. Tkbb. Ağustos-Eylül 2017 Ss.27-25

Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt:9. Sayı 19: 55-61

Kalkınma, 2018/a. http://odop.kalkinma.gov.tr/dokumanlar/4Istanbul_Uluslararası_Finans_Merkezi_Programi.pdf ET: 04.04.2018

Kara, H. A. (2012). *Küresel Kriz Sonrası Para Politikası*. TCMB. Ankara. Ss 12-13.

Karakoç, S. (1967). İslâm toplumunun ekonomik strüktürü. İstanbul:Diriliş Yayınları Ss:45

Karaman, H. (2003). *İslam'ın Işığında Günümüz Meseleleri*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Karaman, H., Çağrıçı, M., Dönmez, İ.K., Gümüş S., (2007). Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir. Ankara: DİB Yayınları. Ss.2603

Karaman, (2012). H. *Günlük Hayatımızda Helaller Haramlar*. İstanbul: İz Yayıncılık: Ss.75

Katılım. 2018/a. <http://www.ferhatsayim.net/index.php/pubindexall/187-katilibankalari/320-kat-l-m-bankalar-n-n-fon-toplama-yoentemleri>. ET: 01.03.2018

Kaya, F. (2014). *Bankacılık Giriş ve İlkeler*. İstanbul: Beta Basım A.Ş. Ss.54

KB. 2017/a. http://odop.kalkinma.gov.tr/dokumanlar/ODP_TOPLU_KITAP_yeni%20yapilan%2004122015.pdf. ET:12.10.2017

KB, 2018/b. (2013). Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018. Ankara: S.72. http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Onuncu_Kalkinma_Plani.pdf. ET:02.02.2018

Keskioğlu, O. (1988). *Fıkıh Tarihi ve İslam Hukuku*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

KFH, (2018/a). <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp146.pdf>. ET:01.03.2018

KFH, (2018/b). <https://www.kfh.com/home/Personal/aboutus.html>. ET: 01.03.2018

Kınalı, F. (2012). Faizsiz Sistemde Bankacılık Anlayışı ve Kredi İşlemler. Yüksek Lisans Tezi. Konya:2012. Ss.103-104

Kocaimamoğlu, S. (1980). *Bankacılık Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Koç, S., Bağcı A. ve Işık, K.C. (2016). Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Performansları Açısından Değerlendirilmesi: Türkiye Ölçeği (2002-2012). Makalesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt., Sayı1.

Köknal, Ö. (2007). *Çatışan Değerlerimiz Aileden Topluma, Politikadan İnançlara, Sevgiden Aşka Kadar*, Altın Kitaplar Yayınevi, 315

Kureşi, E. İ. (1966). *Faiz Nazariyesi ve İslam* (S. Tuğ, Çev.). İstanbul: İrfan Yayınevi.

Kuveyt, 2018. <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-1546.vsf> ET: 02.02.2018

Lajugie, J. (1971). *Ekonomik Doktrinler* (S. Tiryakioğlu, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınevi.

- Latif, A. (2004). İslamic Banking and Finance: Fundamentals and Contemporary Issues. "Islamic Banking in Brunei and The Future Role of Centre for Islamic Banking, Finance and Management (CIBFM)." P.1
- Marks, K. (1974). *Ekonominin Politîğinin Eleştirilmesine Katkı*. İstanbul: May Yayınları.
- Mevz, 2018/a. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf> E.T: 01.02.2018
- MICCO, A. (2004)., E. Levy Yeyati, Ugo Panizza, "Should the Government be in the Banking Business?", The Role of State-Owned and Development Banks, Peru Lima: Inter-American Development Bank (IDB). Research 196 p: 27-28
- Mosaid, F. and Rachid, B. R. (2014). Sukuk and Bond Performance in Malaysia. *International Journal of Economics and Finance*. Vol. 6, No. 2; 2014 p.226-227
- Mutlu, İ. (2003). *Günümüz Meseleleri Faiz*. İstanbul: Mutlu Yay.
- Ncb, 2018/a. https://www.alahli.com/en-us/Investor_Relation/Pages/Major-Shareholders.aspx. ET 01.02.2018
- Ncb, 2018/b. <https://www.alahli.com/en-us/about-us/corporate-profile/pages/ncb-overview.aspx>. ET 01.02.2018
- Nebi, B. M. (1976). *Ekonomi Dünyasında Müslüman* (M. Keskin, Çev.). İstanbul: Hicret Yayınları.
- Oksa, C. ve Kubar. Y. (2008). Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi, *KMU İİBF Dergisi*. Yıl:10. Sayı:14. Haziran/2008. Ss.2-14
- Okumus, H. S., (2005). Interest-free Banking in Turkey: A Study of Customer Satisfaction and Bank Selection Criteria. *Journal of Economic Cooperation*. 26(4). p. 53).
- Oran, Ö. (2018). Vakıf Katılım Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Öztürk Oran Konuşması. 26.02.2016 <https://aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/vakif-katilim-bankasi-hizmete-acildi/633627> ET:01.02.2018
- ÖDP, (2018). Öncelikli Dönüşüm Programları-2. Grup Eylem Planları Bilgi. Kalkınma Bakanlığı. 2018 Notu:s6 <http://www.fortuneturkey.com/content/documents/oncelikli-donusum-programlarına-iliskin-ikinci-grup-eylem-planları.pdf>. ET:03.04.2018

Önal, B. Y., ve Sevimeser, C. N. (2006). Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri: Yerli ve Yabancı Bankaların Etkinlik Analizi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 15. Sayı 2. 2006. Ss.302

Öz. E. ve Fidan. A (2013). Türkiye’de Altın Bankacılığı Faaliyetleri ve Vergilendirilmesi. *Maliye Dergisi*, Sayı:164 Ss.120).

Özel, M. (1997). *Müslüman ve Ekonomi*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Özgür. E., (2007). Katılım Bankalarının Finansal Etkinlik ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği (Yayınlanmış Doktora Tezi). Afyonkarahisar:58

Özsoy, İ. (1987). *Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı*. İstanbul: Timaş,

Özsoy, İ. (1997). *Özel Finans Kurumları*. İstanbul: Asya Finans Yayınları. Ss.98

Öztekin, M. (2018/a). Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin 13. Olağan Genel Kurulu Konuşması. (Mukim Öztekin). 27.05.2014. <http://www.finansgundem.com/haber/mukim-oztekinden-yeni-duzenleme-sinyali/414933>. ET:01.03.2018

Öztekin, M. (2018/b). TKBB 13. Genel Kurulu Konuşması. (Mukim Öztekin). 27.05.2014. <http://www.tkbb.org.tr/haber-detay/katilim-bankalari-2013de-aktiflerde-yuzde-37-buyume-ile-onemli-bir-basariya-imza-atti>. ET:02.03.2018

Öztürk, H. (2008). Kalkınma Bankacılığı ve Yatırım İlişkisi: Türkiye Örneğinde Bir Başarı Değerlendirmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Pamuk, Ş. (2017). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Paranın Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Parasız, İ. (2000). Para Banka ve Finansal Piyasalar, İstanbul: Ezgi Kitabevi. Yayınları. Ss:28

PIRRONG, C. (2014). The Houston The Economics of Commodity Trading Firms. College of Business University of Houston. Trafigura. p. 6-18

Rana, İ. M. (1985). *Hız. Ömer Döneminde Ekonomik Yapı* (A. Kot, Çev.). İstanbul: Bir Yayıncılık.

RG, 2016/a. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18323.pdf>. ET: 03.01.2016

RG, 2016/b. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051101M1-1.htm>. ET:03.01.2016

RG, 2016/c. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15425.pdf>. ET: 31.12.2016

RG, 2018/a. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161111.pdf> ET: 02.02.2018

RG, 2018/b. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061107-2.htm> ET:02.02.2018

RG, 2018/c. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/02/20160205.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/02/20160205.htm> ET:02.02.2018

Roy, A. (2015). *Kapitalizm: Bir Hayat Hikâyesi* (Ç. Öztekin, Çev.). İstanbul: Sel yayıncılık.

Sadr, M. B. (1980). *İslam Ekonomi Doktrini 1-2* (Mehmet K. Ve Ergün S. Çev.). İstanbul: Hicret Yayınları. Ss.818-819

Sağırıcı, E. M. S. (2017). *Delilleriyle Hanefî Fıkıhı* (H. Aldemir Çev.). İstanbul: Karınca ve Polen Yayınları.

Sayım, F. ve Genç, H. (2011). *Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkelerinin Ekonomik Yapısı*. Mkm Yayınları Ss.197-198.

Saybaşı, K. (1986). *Devletin Ekonomiye Müdahalesi*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Serpam, (2013). *İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği*, Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Ss.8.

Sevinç, N. (1978). *Osmanlılar’da Sosyo-Ekonomik Yapı*. İstanbul: Kutsun Yayınevi. Cilt 1.

Sibai, M. (2010). *İslam Sosyalizmi* (Y. N. Öztürk, Çev.). İstanbul: Yeni Boyut Yayınları: Ss.175-407.

Singap, (2018). http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:MYgJnEywqcUJ:staff.iium.edu.my/zandi/files/T4actual_HistoryDevel”opment_Actual.lpptx+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr. ET: 02.03.2018

SPK. 2018/a, <http://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/393>. ET: 01.02.2018

Staff, (2018). http://staff.iium.edu.my/zandi/files/T4actual_HistoryDevelopment_Actual.pptx ET:01.02.2018

Sümer, G., ve Onan, F. (2015). *Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları*, Ss:301

Sümer, G. (2016). Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 18/2. Ankara. Ss. 487

Şahin, A. (2006). Türkiye’de Kamu Bankalarının Bankacılık İşlevinin Azalması ve Kamuya Etkileri. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin Kamu Yönetimi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Malatya, 37-41

Şekerci, O. (1981). *İslam Şirketler Hukuku Emek- Sermaye Şirketi(el-Mudaraba)*. İstanbul: Marifet Yayınları. Ss.248-249

Şensoy, A. (2001). *İslam Ekonomisi Açısından Dayanışma ve Sosyal Güvenlik*. İstanbul: Mavi Yayıncılık.

Tabakoğlu, A. (2008). *Türkiye İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Takan, M. (2002). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*. Nobel Yayınları: Ankara

TBB, (2008). Keskin, K., İnan, E., Mumcu, M., Erdönmez, P., 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007” Graphis Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti. Ss.1-20. <https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/808/2tbb50yil.pdf>. ET: 01.6.2018

TBB, 2018/a. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/851/Banka_Calisan_ve_Subesayilari-Eylul_2017.pdf. ET:06.04.2018

TBB, 2018/b. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7453/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_2013-2017_Eylul.pdf. ET:06.04.2018

TBB, 2018/c. https://www.tbb.org.tr/modules/banka_bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp. ET:07.06.2018

TBMM, 2015/a. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss155m.htm>. ET: 12.05.2015

TBMM, 2018/b. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=203213. ET: 24.04.2018

TBMM, 2018/c. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5387.html>. ET: 28.04.2018

TCMB, 2015/a. http://tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/.../TCMB_TAS_BROSUR_onaylanm%C4%B1%C5%9F.pdf? ET:12.05.2015

TCMB, 2015/b. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d7033add-774f-4358-b4f7-1fd227d640d0/11-6.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d7033add-774f-4358-b4f7-1fd227d640d0-m3fB7Ju>. ET:10.05.2015

TCMB, (2018). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bilançosu ve Analitik Bilanço. Ss.53 ISBN (Elektronik Ortam): 978-605-4911-53-0. ET: 23.05.2018

TDV, (2001). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı. Cilt 23. Ss. 393-394

TDV, (2012). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı. Cilt 41. Ss.134

TDV, (2014). *Türkiye Diyanet Vakfı*. Ankara: İlmihal 2. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Cilt-2. Ss.408-411.

Terzi, A., (2013). Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı? Giresun Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 9. Ss.2-12

Tetsiad. (1991). Bae Ülke Raporu. Tetsiad S.21 ET. 02.03.2018 <https://www.tetsiad.org/files/raporlar/bae.pdf> ET:01.02.2018

TF, (2015). Türkiye Finans Ortaklık Yapısı.. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakimizda/faaliyetraporlari/2013/tr/m-1-8.html>. ET:10.10.2015

TKBB, 2016/a. Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır? İstanbul. Tkbb. Ss.8 http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_BANKACILIGI-NEDIR-NASIL-CALISIR.pdf. ET:1.12.2016

- TKBB, 2016/b. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:9JjeCX4iPfEJ:www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/katilim.bankaciligi.egitim.sunumu.kmaras.ppt+&cd=10&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>. ET: 27.12.2016
- TKBB, (2017). <http://katilimfinansdergisi.com.tr/azalan-musareke/>. ET:05.07.2017
- TKBB 2018/a. <http://www.tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu#1562>. E.T: 27.02.2018
- TKBB, 2018/b. <http://www.tkbb.org.tr/tarihce> ET: 04.01.2018
- TKBB, 2018,d. (<http://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Turk-Finans-Sisteminde-Katilim-Bankaciligi-aralik-2017.pdf>) ET: 05.06.2018
- TKBB, 2018/e. <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti> ET:01.04.2018
- TKBB, 2018/f. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SIETJ5HSeqMJ:www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/%25C4%25B0hrac_Edilen_Kira_Sertifikalari.xlsx+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr. ET:05.2018
- TKBB, 2018/g. *Danışma Kurulu Usul ve Esaslar*. İstanbul. Tkbb. <http://www.tkbb.org.tr/merkezi-danisma-kurulu> ET:05.07.2018
- TMSF, 2018/a. <https://www.tmsf.org.tr/mevduat.sigortasi.tr>. ET:03.02.2018
- Tok. A, (2009). *İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler*. Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi. Ankara: Ss:18
- Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Nesil Yayınları. Ss. 58-191
- Uçar, M. (1993). *Türkiye’de - Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, İstanbul: Fey Vakfı Yayınları. Ss.26-57
- Uludağ, S. (1998). *İslam’da Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış*. İstanbul: Çağdaş Yay. Ss:26
- Utku, (2018). <http://www.ekovitrin.com/%E2%80%9Cyuzde-15-hedefi-tutar%E2%80%9D-roportaj,82.html>. ET:01.02.2018
- Uyan, (2018). *İnsani Finans Öncüsü: Katılım Bankacılığı*" paneli (Ufuk Uyan). <https://aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/katilim-bankalarinda-hedef-yuzde-15-pazar-payi-/639563>. ET:01.02.2018

Vakıf, (2018/a). <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda>. ET:01.04.2018

Vakıf, (2018/b). <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/yatirimciiliskileri/Documents/Genel-Kurul-Tutanagi-2017.pdf>. ET:01.04.2018

Yakar, S., Kandır, S. Y. ve Önal, Y. B. (2013). Yeni Bir Finansman Aracı Olarak “Sukuk-Kira Sertifikası” ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi. *Bankacılar Dergisi*. Sayı:84. Mart 2013. İstanbul. Ss:76-80

Yazıcı, M. (1999). *Faiz*. İstanbul: Yayılım Yay. Ss:19-24

YB, (2018/a). www.acikders.org.tr/pluginfile.php/2307/mod.../4/bolum04-finansalpiyasa.pdf? ET:04.04.2018

Yetis, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Nisan 2016; 9(2). Ss.110

Yılmaz, E. (2014). Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk: Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi. *Muhasebe ve Finans Dergisi*. (Akt. Nathif J. Adam and Abdulkader Thomas, *Islamic Bonds*, 1st Edition, London: Euromoney Books, 2004.) Ocak 2014. Ss.84

Yücel, F. (1979). *İktisat Penceresinden İslam*. İstanbul: Er-Tu Matbaası.

Zaim, S. (1977). *Modern İktisat ve İslam*. İstanbul.:Çağdaş Basımevi.

Zaim, S. (2005). *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı Toplum / İktisat / Siyaset*. İşaret Yayınları. İstanbul. Cilt 1 Ss:203-241

Zarakolu, A. (1987). *Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmalar Enstitüsü.

Zicolaw, (2018). <http://www.zicolaw.com/wp-content/uploads/2017/08/Overview-of-the-Islamic-finance-industry-in-Thailand.pdf>. ET:01.04.2018

Ziraat, 2018/a. <https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Documents/konsolide-olmayan/31.03.2018denetim.pdf> ET: 25.04.2018

Ziraat, 2018/b. https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Documents/konsolide-olmayan/2017/Ziraat-Katilim_Solo_0617.pdf. ET:05.05.2018

Wick, R., ve Oswald, G. (1958). *İktisat ve Ticaret Bilgisi*, (F. Fetihci, Çev.). Ankara: İstiklal Matbaası. 70-71

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ahmet GÜNEY
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı
Doğum Yeri ve Tarihi : Çaykara / 17 Mayıs 1981
Medeni Hali : Evli (2 Çocuk).
Adres : Pendik /İstanbul
E-Posta Adresi : ahmgun@gmail.com
İletişim(Telefon). : 0(505).-3566851

EĞİTİM

Lise : Trabzon Anadolu İmam Hatip Lisesi- 1999
Lisans : Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü- 2010
Lisans 2 : Anadolu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi- 2016
Lisans 3 : Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi - Devam Ediyor
Yüksek Lisans : Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Programı- 2018

MESLEKİ DENEYİM

Hayrat Neşriyat : 2003-2007
Özel Banka : 2007-2015
Türk Telekom A.Ş. : 2015-2017

YABANCI DİL

İngilizce